BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

TARTARIN DIN TARASCON

Alphonse Daudet

LECTURĂ RECOMANDATĂ ÎN PROGRAMA ȘCOLARĂ

Alphonse Daudet

Tartarin din Tarascon

Traducere din limba franceză
Traian Finţescu

LITERA
2013

Tartarin de Tarascon
Alphonse Daudet

Tartarin din Tarascon
Alphonse Daudet

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel.: 021 319 63 90, 031 425 16 19, 0752 548 372;
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe
www.litera.ro

Copyright © 2013 Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor-coordonator: Irina Ilie
Corector: Cristiana Miu
Copertă: Andrei Gamarţ
Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

ISBN ePUB: 978-606-686-174-8
ISBN Print: 978-606-686-097-0

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

TABEL CRONOLOGIC

1840 Louis Marie Alphonse Daudet se naşte la Nîmes, în data de 13 mai.

1843–1845 Din cauza sănătăţii sale delicate, copilul este trimis într-un sat din apropiere de Nîmes, unde învaţă limba provensală, descoperă tradiţiile şi legendele provensale, o permanentă sursă de inspiraţie viitoare.

1845–1849 Primele studii le face la Nîmes, la şcoala Fraţilor Doctrinei Creştine. Citeşte mult, în special cărţi de aventuri, şi îşi petrece mare parte din timp în fabrica familiei, care va juca un rol esenţial în copilăria şi în opera sa literară.

1849 Pentru a evita ruina totală, tatăl lui vinde fabrica, iar familia Daudet se instalează la Lyon, într-un cartier muncitoresc. Alphonse Daudet îşi continuă studiile la o şcoală de cântăreţi bisericeşti, apoi la Liceul Ampère, unde primeşte o bursă.

1856 Acest an marchează atât absolvirea cursurilor liceului, cât şi primele încercări literare, cu un poem în tradiţia romantică şi romanul *Leo et Chretienne Fleury*.

1857–1858 Deşi nu-şi luase bacalaureatul, Daudet primeşte, pentru scurt timp, un post de repetitor la colegiul din Ales. Obţine o colaborare permanentă la ziarul catolic belgian *L'Universel*, unde publică săptămânal, sub pseudonim, foiletoane despre viaţa pariziană. Colaborează, de asemenea, la publicaţii precum *Le Monde illustré*, *Le Figaro*, *La Revue fantaisiste*, cu mici povestiri şi cronici rimate.

1860 Frecventează boema pariziană, cercuri din avangarda literară şi artistică. Primeşte postul de ataşat de cabinet al ducelui de Morny, preşedintele Consiliului de Stat, atotputernicul ministru al lui Napoleon al III-lea.

1861 În februarie publică drama într-un act *La double conversion* (*Dubla convertire*), iar un an mai târziu, *Le roman du Chaperon Rouge* (*Romanul Scufiţei Roşii*), o culegere de fantezii. La Teatrul Odeon se joacă dramoleta *Le dernier idole* (*Ultimul idol*), scrisă în colaborare cu Ernest Lepine.

1863–1864 Odată cu moartea ducelui de Morny, scriitorul părăseşte definitiv cariera de funcţionar public.

1866 Se retrage în sudul Franţei, la Jonquiere, unde începe redactarea ciclului de povestiri *Scrisori din moara mea* (*Lettres de mon moulin*); douăsprezece din aceste povestiri apar în *L'Evénement*, primele şase sub pseudonimul Gaston-Marie, iar ultimele, sub numele său adevărat.

1868 În februarie apare primul său roman, *Piciul* (*Le Petit Chose*). Apar în volum *Scrisori din moara mea*.

1870 În timpul războiului franco-prusac se înrolează în garda naţională, iar această experienţă îi va influenţa radical modul de a gândi şi va sta la baza viitoarelor sale cicluri de povestiri şi nuvele.

1872 Apare *Tartarin din Tarascon* (*Les Aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon*), prima carte din celebra trilogie ce-l are ca erou pe vestitul meridional fanfaron.

1873 Daudet publică *Povestiri de luni* (*Les Contes du lundi*), inspirate din întâmplări trăite sau auzite în zilele războiului franco-prusac şi ale Comunei, sub forma unor reportaje sau a unui jurnal de front.

1874 Apare romanul *Fromont şi Risler* (*Fromont jeune et Risler aîné*), care deschide ciclul dedicat moravurilor pariziene. Publică volumele de nuvele *Nevestele artiştilor* (*Les femmes d'artistes*), *Etudes et paysages. Robert Helmont. Journal d'un solitaire* (*Studii şi peisaje. Robert Helmont. Jurnalul unui solitar*).

1875 Apare *Jack*, romanul dedicat lui Gustave Flaubert.

1878 Publică un nou roman din ciclul moravurilor pariziene, *Nababul* (*Le Nabab*).

1879 Deşi grav bolnav – atins de o boală incurabilă a măduvei spinării –, îşi finalizează romanul *Regii în exil* (*Les rois en exil*).

1881 Publică romanul *Numa Roumestan*, pe care Daudet îl consideră a fi cea mai reuşită lucrare a sa.

1883–1884 Daudet refuză propunerea lui Ferdinand Brunetiere de a candida pentru un fotoliu la Academia Franceză. Publică *Sapho*, un alt roman din ciclul moravurilor pariziene, *Tartarin în Alpi* (*Tartarin sur les Alpes*) şi volumul pentru copii *Frumoasa nivernezăă* (*La belle nivernaise*).

1888–1889 Apare romanul *L'Immortel* (*Nemuritorul*), primul din literatura franceză care satirizează închistarea şi alunecarea spre mediocritate a Academiei Franceze. Publică volumele cu caracter memorialistic *Trente ans de Paris, a travers ma vie et mes livres* (*Treizeci de ani de Paris, prin prisma vieţii şi cărţilor mele*) şi *Souvenirs d'un homnie de lettres* (*Amintirile unui om de litere*).

1890 Publică romanul *Port-Tarascon* (*Port-Tarascon. Dernieres aventures de l'illustre Tartarin*), care încheie trilogia aventurilor lui Tartarin.

1897 La moartea lui Edmond de Goncourt, în calitate de executor testamentar, Daudet elaborează proiectul Academiei Goncourt. După o luptă de peste cincisprezece ani cu boala, scriitorul se stinge din viaţă la 16 decembrie, în timp ce lucra la romanul *La Caravane*.

POVESTEA ACESTEI CĂRŢI

I

Deşi au trecut cincisprezece ani de când am publicat *Aventurile lui Tartarin*, Tarasconul nu m-a iertat încă, şi călători demni de toată încrederea îmi spun că, în fiecare dimineaţă, la ceasul când micul oraş provensal îşi ridică obloanele prăvăliilor şi îşi scutură covoarele în blânda adiere venită dinspre Ronul cel vestit, de pe toate pragurile, de la toate ferestrele ţâşneşte iritat acelaşi pumn strâns, aceiaşi ochi scânteietori scapără de sub pleoape, acelaşi strigăt de mânie se îndreaptă spre Paris: „Oh! Daudet ăsta… dacă, din întâmplare, coboară până aici…“ ca în povestea lui Barbă Albastră: „Coboară tu… că dacă urc eu!…“

Şi, fără glumă, o dată Tarasconul a urcat.

Era în 1878, când provincia mişuna prin hoteluri, pe bulevarde şi pe acel pod gigantic aruncat între Champ-de-Mars şi Trocadéro. Într-o dimineaţă, sculptorul Amy, tarasconez naturalizat parizian, văzu plantându-se la el în atelier o straşnică pereche de mustăţi venite cu trenul de plăcere, sub pretextul Expoziţiei Universale, în realitate, pentru a se lămuri cu Daudet în legătură cu bravul comandant Bravida şi cu *Apărarea Tarasconului*, o mică povestire apărută în timpul războiului.

„Ce?… Mergem peste Daudet!“

A fost, încă de la uşă, primul lor cuvânt, al acelor mustăţi tarasconeze; şi cincisprezece zile în cap, sculptorului Amy nu-i bâzâi în urechi decât această frază:

„Şi, *altmenteri*, unde-l găsim pe Daudet ăsta?“

Nefericitul artist nu ştia ce să mai născocească pentru a mă cruţa de această apariţie eroi-comică. Ducea mustăţile de acasă la Expoziţie, le pierdea pe Strada Naţiunilor, în galeria maşinilor, le cinstea cu bere englezească, vin unguresc, lapte de iapă, băuturi exotice şi variate, le asurzea cu muzică maură, ţigănească, japoneză, le târa după el până le ieşea limba de-un cot, le sleia de

puteri, le cocoţa – precum Tartarin în minaretul lui – până la Trocadéro.

Dar ranchiuna provensalului era de neclintit, şi, de acolo de sus, pândind Parisul, cu sprâncenele încruntate, întreba:

— De aici se vede casa lui?

— Care casă?

— Ei!… A lui Daudet ăla, ce naiba!

Şi tot aşa, pretutindeni. Din fericire, trenul de plăcere începu să scoată aburi şi luă cu el, nepotolită, setea de răzbunare a tarasconezului; dar, acesta plecat, puteau răsări alţii, şi pe tot timpul Expoziţiei nu am închis un ochi. Este ceva, trebuie să recunoaşteţi, să simţi aţintită asupra ta ura unui întreg oraş! Chiar şi astăzi, atunci când mă duc în sud, mă simt stingherit când trec prin Tarascon; ştiu că cei de aici îmi poartă veşnic sâmbetele, că operele mele sunt alungate din librării, de negăsit chiar şi la gară, şi, oricât de departe zăresc din geamul vagonului castelul bunului rege René, nu mă simt deloc în largul meu şi aş vrea să dau foc gării. Iată de ce profit de apariţia acestei noi ediţii, pentru a oferi public tarasconezilor, cu toate scuzele mele, explicaţia pe care vechiul comandant-şef al gărzii civice venise să mi-o ceară.

Tarascon n-a fost pentru mine decât un nume cules de pe drumul de la Paris la Marsilia, pentru că sună sforăitor rostit cu accent sudic şi răsună triumfător, ca un strigăt de luptă apaş, atunci când conductorul anunţă gările. În realitate, ţinutul lui Tartarin şi al vânătorilor de şepci se află puţin mai departe, la cinci sau şase leghe „pe mâna cealaltă“ a Ronului. Acolo am văzut, copil fiind, baobabul lăncezind în micul ghiveci bun pentru rozetă[1], imagine a eroului meu sufocat în micul oraş, acolo unde cei doi Rebuffa cântau duetul din *Robert le Diable*; în sfârşit, acolo de unde, într-o zi de noiembrie 1861, eu şi Tartarin, înarmaţi până în dinţi şi purtând pe cap acel vestit fes roşu, am plecat la vânătoare de lei în Algeria. Ca să spun adevărul, nu m-am dus acolo special pentru asta, având mai ales nevoie de un soare zdravăn ca să-mi călăfătuiesc niţel plămânii cam şubreziţi. Dar nu degeaba, mii de draci!, m-am născut eu în ţinutul vânătorilor de şepci; şi de îndată ce am pus piciorul pe chei în dreptul pachebotului *Le Zouave*, de unde era îmbarcat enormul nostru cufăr cu arme, mai Tartarin decât Tartarin, mi-am imaginat că voi porni să extermin toate fiarele din Adas.

Feeria primei călătorii! Revăd, ca şi cum totul s-ar întâmpla chiar acum, acea călătorie, acea mare albastră, dar albastră ca sineala, pieptănată în răspăr de vânt, cu scânteieri albe, şi acel bompres care se cabra, străpungea valul, se scutura alb tot de spumă şi o pornea din nou cu vârful îndreptat spre larg, şi miezul zilei care se auzea răsunând în lumină de pretutindeni, din toate clopotele Marsiliei, şi cei douăzeci de ani ai mei care făceau să se audă şi în mintea mea un clinchet argintiu.

Toate acestea îmi apar aievea în faţa ochilor doar vorbind despre ele, iar eu sunt acolo, dau târcoale bazarelor din Alger într-o jumătate de zi care miroase a mosc, a ambră, a trandafiri sufocaţi de arşiţă şi a lână caldă; guzlele îngână pe trei coarde în faţa micilor dulapuri cu oglinzi şi arabescuri de fildeş, în timp ce jetul de apă loveşte cu un sunet proaspăt faianţa patioului. Şi iată-mă gonind spre Sahel, pădurile de portocali din Blidah, Chiffa, pârâul maimuţelor, Milianah şi pantele verzi de acolo, culturile de floarea-soarelui, livezile de smochini, ca în preajma caselor noastre de vară provensale.

Iată imensa vale a Cheliffului, hăţişuri de arbuşti de fistic, de palmieri pitici, albii secate mărginite de şiruri de oleandri; la orizont, fumul unei colibe de arabi urcând drept dintr-un cuptor alimentat cu cactuşi uscaţi, incinta cenuşie a unui caravanserai, mormântul unui sfânt, cu cupola sa albă în formă de turban, ex-votourile de pe peretele strălucitor de var şi, ici şi colo, pe întinderea pârjolită şi limpede, pete negre mişcătoare care sunt cirezi şi pe care le-ai putea lua, dacă n-ar fi albastrul profund şi imaculat al cerului, drept umbre cărate de norii uriaşi în mersul lor.

Şi încă simt, cu o senzaţie de gol în stomac, zdruncinăturile şeii arăbeşti şi aud clinchetul pintenilor mei mari, chemările păstorilor în această atmosferă vălurită şi fină în care vocea ricoşează – „Dacă Mahome… e… ed“ –, lătrăturile furioase ale câinilor slughi[2] în jurul aşezărilor de corturi, împuşcăturile şi urletele călăreţilor arabi în jocurile lor, muzica sălbatică de derbuka[3], seara, în faţa corturilor deschise, în timp ce şacalii scheaună pe câmp, cu înverşunarea greierilor noştri, iar cornul luminos al Lunii, semiluna lui Mahomed, scânteiază pe catifeaua înstelată a nopţii. Foarte bine conturate sunt, de asemenea, în memoria mea, tristeţea întoarcerii, impresia de exil şi de frig la revenirea în Marsilia, albastrul cerului provensal părându-mi-se întunecat şi stins pe lângă acele orizonturi algeriene, paletă cu game intense şi variate, aurore de un verde miraculos, verde mineral, verde otrăvitor, scurte asfinţituri schimbătoare şi sidefii, de purpură şi ametist, fântâni trandafirii unde vin să se adape cămile trandafirii, unde frânghia fântânii, barba beduinului ce soarbe direct din găleată şiroiesc de picături trandafirii…; după mai bine de douăzeci de ani, regăsesc în mine acest regret, această nostalgie a unei lumini dispărute.

II

Există în limba lui Mistral un cuvânt care rezumă şi defineşte exact un întreg instinct al rasei: *galéja*[4], ceea ce înseamnă a lua în zeflemea, a glumi. Se şi vede fulgerarea ironică, sclipirea maliţioasă care luceşte în adâncul ochilor provensali. *Galéja* revine la tot pasul în conversaţie, sub formă de

verb, de substantiv. *„Versés-pas?… Es uno galéjado…* Nu vezi? Este o glumă… *taiso-te, galéjaüré…* taci, glumeţule care-ţi baţi joc de toate.“ Dar a fi *galéjaüré,* asta nu exclude nici bunătatea, nici tandreţea. Lumea se amuză, *té!,* vrea să râdă; şi acolo râsul însoţeşte toate sentimentele, cele mai pasionante, cele mai tandre. Într-un vechi, vechi cântec de pe la noi, istoria micuţei Fleurance, acest gust al provensalilor pentru râs apare într-un mod elocvent. Fleurance s-a măritat aproape copilă cu un cavaler care a luat-o atât de tânără, *la prén ta jouveneto se saup pas courdela*, încât nu ştie să-şi prindă cingătoarea. Dar, imediat după ce s-au căsătorit, iată-l pe domnul şi stăpânul preafrumoasei Fleurance obligat să plece în Palestina şi s-o lase pe micuţa lui soţie singură. Şapte ani au trecut fără vreun semn de viaţă de la cavaler, când un pelerin cu barbă lungă se prezintă la podul castelului. Se întoarce de la *Teuri,* aduce veşti despre soţul lui Fleurance; şi imediat tânăra doamnă îl aduce înăuntru, îl aşază la masă dinaintea ei. Ceea ce se petrecu atunci între ei pot să vă spun în două moduri, căci istoria lui Fleurance, ca toate cântecele populare, a făcut şi ea ocolul Franţei, aruncată ca o minge de la un povestitor la altul, aşa că am regăsit-o în Picardia într-o variantă semnificativă.

În cântecul picard, la mijlocul mesei, doamna se aşterne pe plâns.

„Plângeţi, frumoasă Fleurance?“ întrebă pelerinul tremurând tot. „Plâng pentru că v-am recunoscut, sunteţi soţul meu…“

Dimpotrivă, micuţa Fleurance provensală de-abia se aşează în faţa pelerinului cu barbă mare, că, frumos îi şade!, *se n’en rit,* izbucni în râs, „Ei! de ce râzi Fleurance?“ „*Té!* râd pentru că sunteţi soţul meu.“

Şi sare râzând pe genunchii lui, şi pelerinul râde şi el în veşmântul lui de cânepă, căci este, ca şi ea, un *galéjaüre,* ceea ce nu-i împiedică să se iubească plini de tandreţe, îmbrăţişându-se şi sărutându-se cu foc, într-o revărsare a emoţiei inimilor lor credincioase.

Şi eu, de asemenea, sunt un *galéjaüre.* În pâcla Parisului, în stropii lui de noroi, în tristeţile lui am pierdut, poate, gustul şi facultatea râsului, dar, citindu-1 pe *Tartarin,* îţi poţi da seama că a rămas în mine un grăunte de veselie, brusc înflorit în lumina de acolo.

Desigur, sunt de acord că se poate scrie şi altceva despre Franţa algeriană decât *Aventurile lui Tartarin*; de exemplu, ar fi interesant să se realizeze un studiu de moravuri crud şi adevărat, pornindu-se de la observarea unei ţări noi la răscrucea a două rase şi a două civilizaţii cu acţiunea lor reflexă, învingătorul fiind învins, la rândul lui, de climat, de moravurile flexibile, de incurie, de putreziciunea Orientului, de prezenţa ciomagului şi a găinăriilor; de altfel, algerianul Doineau[5] şi algerianul Bazaine[6] ne apar ca două produse desăvârşite ale birocraţiei arabe. Ce de dezvăluiri am avea prilejul să facem dacă ne-am ocupa de mizeria acestor moravuri de avangardă,

de povestea unui colon sau de întemeierea unei aşezări în mijlocul rivalităţilor dintre cele trei puteri prezente – armată, administraţie, magistratură. În loc de toate acestea, n-am produs altceva decât pe *Tartarin*, un hohot de râs, o *galéjade.*

Este adevărat că facem, tovarăşul meu şi cu mine, o frumoasă pereche de nătăraĭ, debarcând încinşi cu un brâu roşu şi purtând pe cap faimoasa *chechia*, fesul care-ţi ia ochii, în acest brav oraş Alger în care, în afară de noi doi, nu există picior de *Teur.* Cu ce aer recules, convins, Tartarin îşi părăsea cizmele enorme de vânătoare la intrarea într-o moschee şi înainta în sanctuar, grav, cu buzele strânse, în şosete colorate. Ah! Omul ăsta credea în Orient, în muezini şi în almee7, în lei, în pantere, în dromaderi, în tot ceea ce binevoiau să-i povestească cei din jur; iar după aceea, în imaginaţia lui de meridional, totul avea să crească nemăsurat.

Eu, credincios precum cămila din povestea mea, îl urmam în visul său eroic; dar, în unele clipe, mă îndoiam niţel. Îmi amintesc că, într-o seară, la Oued-Fodda, plecând pentru o pândă de lei şi trecând pe lângă o tabără militară aşa cum eram împopoţonaţi cu toate husele, puştile şi cuţitele noastre de vânătoare, am avut senzaţia acută a ridicolului în faţa stuporii mute a trupeţilor care-şi pregăteau supa dinaintea corturilor aliniate: „Şi dacă nu există lei?“

Ceea ce nu mă împiedică, o oră mai târziu, stând în genunchi într-un boschet de lauri, scotocind întunericul prin ochelari, în timp ce strigătul cocorilor răsuna foarte sus prin văzduh, iar şacalii striveau iarba în preajma mea, să simt cum îmi zdrăngăne puşca pe mânerul cuţitului de vânătoare înfipt în pământ.

I-am împrumutat lui Tartarin acest fior de frică şi reflecţiile caraghioase care l-au însoţit, dar am comis un act de injustiţie. Vă jur cu mâna pe inimă că, dacă leul ar fi venit, preacinstitul Tartarin l-ar fi întâmpinat cu puşca în mână, cu pumnalul pregătit; şi dacă glonţul lui s-ar fi rătăcit, iar sabia lui s-ar fi frânt într-o luptă corp la corp, ar fi sfârşit totul luându-se la trântă, ar fi sugrumat monstrul cu braţele lui cu muşchi de oţel, l-ar fi sfâşiat cu unghiile, cu dinţii, fără ca măcar să-i scuipe pielea; căci era un om tare, la urma urmei, acest vânător de şepci şi, pe deasupra, un om de spirit, care a fost primul gata să râdă de această *galéjade* a mea!

III

Istoria lui Tartarin n-a fost scrisă decât după ce au trecut câţiva ani de la călătoria mea în Algeria. Călătoria datează din 1861–1862, cartea, din

1869. Am început să o public în foileton în *Le Petit Moniteur universel*, cu amuzante crochiuri de Émile Benassit. Insuccesul a fost absolut. *Le Petit Moniteur* era un ziar popular, iar poporul nu înţelege nimic din ironia tipărită, care îl derutează, îl face să creadă că vrei să îţi baţi joc de el. Nimic nu ar putea reda dezamăgirea abonaţilor la un jurnal de un ban, atât de avizi de *Rocambole* şi de Ponson du Terrail, citind aceste prime capitole din viaţa lui Tartarin, romanţele, baobabul, dezamăgire care mergea de la ameninţarea de a renunţa la abonament până la insultele personale. Mi se scria: „Ei! bine, da… şi ce? Ce dovedeşte asta? Imbecilule!“ şi se semnau cu violenţă. Cel mai nenorocit era Paul Dalloz, care băgase mulţi bani în publicitate, în desene, plătind scump o asemenea experienţă. După zece episoade, m-am îndurat de el şi l-am dus pe *Tartarin* la *Figaro*, unde a fost mai bine înţeles de cititori, dar s-a izbit de alte dovezi de rea voinţă. Secretar de redacţie la *Le Figaro* era în acea vreme Alexandre Duvernois, fratele lui Clement Duvernois, vechi ziarist şi ministru. Din pură întâmplare, în timpul veselei mele expediţii, îl întâlnisem pe Alexandre Duvernois, pe atunci modest funcţionar la biroul civil din Milianah şi manifestând un adevărat cult pentru colonie. Iritat, revoltat de modul uşuratic în care vorbeam despre scumpa lui Algerie, nu putea împiedica publicarea lui *Tartarin*, dar aranjă în aşa fel încât îl îmbucătăţi în fragmente intermitente, sub pretextul oribilului clişeu al „abundenţei de material“; aşa se face că acest roman atât de mic se eterniza în jurnal aproape tot atât cât *Jidovul rătăcitor* sau *Cei trei muschetari*. „Se scoate, se scoate“, bâzâia trântorul de Villemessant[8] şi mi-era tare teamă să nu fiu obligat să întrerup încă o dată.

După aceea, alte frământări. Personajul cărţii mele se numea pe atunci Barbarin din Tarascon.

Or, exista chiar la Tarascon o veche familie Barbarin, care mă ameninţă scriindu-mi că mă dă în judecată dacă nu fac să dispară cât mai iute numele lor din această farsă jignitoare. Având o teamă sfântă de tribunale şi de justiţie, am consimţit să înlocuiesc numele Barbarin cu Tartarin în paginile deja publicate, într-o minuţioasă vânătoare după B. Câţiva mi-au mai scăpat de-a lungul acelor trei sute de pagini; aşa că poţi găsi, în prima ediţie a cărţii, Bartarin, Tarbarin, şi chiar „tună seara“ pentru „bună seara“. În sfârşit, cartea apăru şi izbândi destul de bine în librării, în ciuda aromei foarte locale pe care nu o gustă toată lumea. Trebuie să fii din sud sau să îl cunoşti foarte bine, pentru a şti cât de răspândit este acest tip pe la noi şi că sub toridul soare tarasconez, care înfierbântă şi electrizează, hazul din minte şi din închipuire se umflă în exemplare monstruoase, la fel de variate în formă şi în dimensiuni ca şi cucuruzii.

Judecat deschis, la ani distanţă, *Tartarin*, cu aerul lui dezlănţuit şi

zăpăcit, îmi pare a avea unele calităţi ale tinereţii, ale vieţii şi ale adevărului: un adevăr de dincolo de Loara, care umflă, exagerează, nu minte niciodată şi tarasconizează tot timpul. Sămânţa scrisului nu este nici prea fină, nici prea strânsă. Este ceea ce eu numesc „literatură în picioare“, vorbită, gesticulată, ca manifestările debordante ale eroului meu. Dar, trebuie să mărturisesc, oricât de mare ar fi iubirea mea pentru stil, pentru proza armonioasă şi colorată, că, după părerea mea, asta nu este totul pentru romancier. Adevărata lui bucurie va rămâne să creeze fiinţe, să pună pe picioare, cu ajutorul verosimilităţii, tipuri umane care să circule de acum înainte prin lume cu numele, gesturile, grimasele cu care el le-a înzestrat şi care să facă să se vorbească despre ele – fie că sunt detestate, fie că sunt iubite – în afara creatorului lor şi fără ca numele acestuia să fie pronunţat. În ceea ce mă priveşte, emoţia mea este mereu aceeaşi, când, venind vorba despre un trecător prin viaţă, de una din miile de fantoşe ale comediei politice, artistice sau mondene, aud spunându-se: „Este un Tartarin… un Monpavon… un Delobelle“. Un fior mă străbate atunci, fiorul orgoliului unui tată ascuns în mulţime în timp ce fiul lui este aplaudat şi care tot timpul simte nevoia să strige: „Este băiatul meu!“

1 Sau rezedă, plantă decorativă erbacee (n.tr.)
2 Ogari din Africa de Nord, a căror blană se tunde (n.tr.)
3 Sau darbuka, tobă din Africa de Nord, făcută dintr-o piele întinsă pe un vas din lut ars fără fund (n.tr.)
4 Pentru a obţine culoarea locală şi prin limbaj, Daudet utilizează frecvent o serie de cuvinte din provensală, limbă romanică vorbită nu numai în Provence, ci, în general, în sudul Franţei. Respectând intenţia stilistică a scriitorului, le-am preluat şi noi în traducerea *Aventurilor lui Tartarin*. Aşa se face că apar netraduse în text cuvinte precum *galéja*, *galéjade* (glumă cu o intenţie de mistificare), *galéjaüre* (glumeţ), *teur* (turc) sau interjecţia *té*; de asemenea, am folosit echivalentul unor pronunţii specifice, precum *altmenteri*. (n.tr.)
5 Auguste-Edouard Doineau (1824–1896), căpitan în armata franceză; a fost acuzat de crimă şi dat afară din armată în urma unui proces care a avut loc la Oran. (n.tr.)
6 Achile Bazaine (1811–1888), mareşal al Franţei. „Gloriosul Bazaine“ şi-a început cariera militară în Algeria, ascensiunea sa extrem de rapidă datorându-se modului strălucit în care şi-a îndeplinit serviciul în această colonie. (n.tr.)
7 Dansatoare egiptene (n.tr.)
8 Auguste de Villemessant (1812–1879), ziarist francez, fondatorul publicaţiei *Le Figaro* (n.tr.)

PRIMUL EPISOD

LA TARASCON

CAPITOLUL I

GRĂDINA DE BAOBAB

Prima vizită pe care i-am făcut-o lui Tartarin din Tarascon a rămas o dată de neuitat în viaţa mea; sunt doisprezece sau cincisprezece ani de atunci, dar îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri. Neînfricatul Tartarin locuia pe vremea aceea la intrarea în oraş, a treia casă pe mâna stângă pe drumul spre Avignon. O micuţă şi drăgălaşă vilă tarasconeză: grădină în faţă, balcon în spate, ziduri foarte albe, obloane verzi şi, în prag, o liotă de mici savoiarzi jucând ţintar sau dormind la soare, cu capul pe cutiile lor de lustragii. Văzută de afară, casa nu-ţi spunea mai nimic.

În ruptul capului nu te-ai fi crezut dinaintea locuinţei unui erou. Dar când pătrundeai înăuntru, la naiba!…

Din pivniţă până-n pod, toată clădirea respira un aer eroic, chiar şi grădina! O, grădina lui Tartarin, nu găseai una la fel în toată Europa. Niciun copac din ţinut, nicio floare din Franţa; doar plante exotice, arbori de cauciuc, tigve, tufe de bumbac, manghieri, bananieri, palmieri, un baobab, smochini de Barbaria, de te credeai în plină Africă Centrală, la zece mii de leghe de Tarascon. Toate acestea, bineînţeles, nu aveau mărimea lor naturală; astfel, cocotierii nu erau mai răsăriţi decât o căpăţână de sfeclă roşie, iar baobabul (arbore uriaş, *arbor gigantea*) se simţea în largul lui într-un ghiveci bun pentru rozetă; dar nu face nimic! – pentru Tarascon era deja cât se poate de nostim, iar fericiţii admişi să participe la ceremonia organizată duminică de duminică pentru contemplarea baobabului se întorceau în oraş strălucind de admiraţie.

Gândiţi-vă cât de înfiorat de emoţie am pătruns în acea grădină mirifică!… A fost cu totul altceva când am fost poftit în biroul eroului. Acest birou, una dintre ciudăţeniile oraşului, era în fundul grădinii, dând direct în împărăţia baobabului printr-o uşă de sticlă.

Închipuiţi-vă o încăpere mare, căptuşită de sus până jos cu arme de

foc şi arme albe; toate armele din toate ţările lumii: carabine, puşti ghintuite cu ţeavă lungă, flinte cu ţeavă scurtă, cuţite corsicane, cuţite catalane, cuţite-revolver, cuţite-pumnal, pumnale malaeze, săgeţi caraibiene, săgeţi de silex, boxuri, măciuci, bâte hotentote, lasouri mexicane şi câte altele!

Deasupra, un uriaş soare feroce făcea să strălucească şi mai puternic tăişurile de oţel şi paturile de puşcă, de ţi se făcea şi mai mult pielea ca de găină… Ceea ce te liniştea, totuşi, puţin era aspectul curat şi ordonat al acestui adevărat tezaur de armurier. Totul era rânduit, îngrijit, periat, etichetat, ca într-o farmacie; din loc în loc câte o mică tăbliţă indicatoare, plină de bunăvoinţă, pe care se putea citi:

Săgeţi otrăvite, nu le atingeţi!

Sau:

Arme încărcate, păziţi-vă!

Fără aceste inscripţii, în viaţa mea nu aş fi îndrăznit să intru.

În mijlocul biroului era un gheridon. Pe gheridon, o sticlă pântecoasă de rom, o pungă de tutun turcesc, o relatare a călătoriilor căpitanului Cook, romanele lui Cooper, ale lui Gustave Aimard, povestiri de vânătoare: vânătoare de urşi, vânătoare cu şoimi, vânătoare de elefanţi etc. În sfârşit, în faţa gheridonului era aşezat un bărbat cu vârsta între patruzeci şi patruzeci şi cinci de ani, mic, îndesat, cu obrajii rotunzi şi rumeni, cu mânecile suflecate, cu nădragi de flanelă, cu o barbă deasă, scurtă şi cu ochi scânteietori; într-o mână ţinea o carte, cu cealaltă flutura în aer o pipă enormă cu un capac de fier şi, în timp ce citea nu mai ştiu ce nemaipomenită poveste cu vânători de capete, făcea, împingându-şi înainte buza de jos, o mutră înfricoşătoare, figura lui cumsecade de mic rentier tarasconez căpătând acelaşi aer de ferocitate blajină care domnea în toată casa.

Acest bărbat era Tartarin, Tartarin din Tarascon, viteazul, marele, incomparabilul Tartarin din Tarascon.

CAPITOLUL II

PRIVIRE GENERALĂ ARUNCATĂ ASUPRA PRIMITOAREI AŞEZĂRI A TARASCONULUI – VÂNĂTORII DE ŞEPCI

La vremea despre care vă vorbesc, Tartarin din Tarascon nu era încă acel Tartarin de astăzi, marele Tartarin din Tarascon, atât de popular în tot sudul Franţei. Totuşi – încă de pe atunci –, era deja regele Tarasconului.

Să spunem cum de fusese astfel înscăunat.

Trebuie să ştiţi că pe meleagurile acelea toată lumea, cu mic, cu mare, vânează. Vânătoarea este damblaua tarasconezilor, şi asta din timpurile mitologice în care Tarasca[9] îşi făcea de cap în smârcurile oraşului, iar tarasconezii se adunau să o hăituiască. Deci, boală veche, precum se vede.

Aşadar, în fiecare duminică dimineaţa, tarasconezul se înarmează şi iese dintre ziduri, cu sacul în spinare, cu puşca pe umăr, într-o vânzoleală de câini, de hăitaşi, de goarne, de corni de vânătoare. Este o privelişte cutremurătoare… Din păcate, vânatul lipseşte, lipseşte cu desăvârşire.

Oricât de dobitoace ar fi dobitoacele, vă daţi seama că, într-un sfârşit, au ajuns şi ele să-şi piardă încrederea.

Cinci leghe de jur împrejurul Tarasconului, vizuinile sunt pustii, cuiburile – părăsite. Nicio mierlă, nicio prepeliţă, nici urmă de vătui, nici măcar un cât de mic dos-alb[10].

Sunt, totuşi, cât se poate de ispititoare aceste chipeşe coline tarasconeze, toate înmiresmate de mirt, lavandă şi rozmarin; şi aceşti frumoşi struguri muscaţi doldora de zahăr, care se înşiră pe malul Ronului, sunt al naibii de îmbietori şi ei… Da, dar în spate se află Tarasconul, şi în mica lume cu blană şi pene Tarasconul este foarte prost văzut.

Chiar şi păsările călătoare l-au însemnat cu o cruce mare pe foile lor de drum, iar atunci când raţele sălbatice, coborând spre Camargue în lungi

triunghiuri, zăresc de departe clopotniţele oraşului, cea care se află în frunte începe să strige cât poate de tare: „Iată Tarasconul!… Iată Tarasconul!… Iată Tarasconul!“ şi întreg stolul face un ocol.

Pe scurt, în materie de vânat, n-a mai rămas în tot ţinutul decât un şmecher de iepure bătrân, scăpat ca prin minune de masacrele tarasconeze, care se încăpăţânează să trăiască pe plaiurile lui natale! La Tarascon, acest iepure este foarte cunoscut. I s-a dat chiar şi un nume. I se spune Rapidul. Se ştie că-şi are ascunzişul pe pământul domnului Bompard – ceea ce, în paranteză fie spus, a dublat, ba chiar a triplat preţul acestui teren –, dar încă n-a putut fi nimerit.

La ora asta, mai sunt doar doi sau trei împătimiţi care se aţin cu înverşunare pe urmele lui.

Ceilalţi şi-au pus pofta în cui, şi Rapidul a devenit de mult o superstiţie locală, deşi tarasconezii sunt foarte puţin superstiţioşi din firea lor şi mănâncă rândunele gătite ostropel, atunci când le găsesc.

Dar, îmi veţi spune, dacă vânatul este atât de rar la Tarascon, ce naiba fac vânătorii tarasconezi în fiecare duminică?

Ce fac?

Ei, Dumnezeule, ies în plin câmp, la două sau trei leghe de oraş. Se adună în grupuri mici de cinci sau şase, se lungesc în tihnă la umbra unei fântâni, la adăpostul unui zid de demult, sub frunzişul unui măslin, îşi scot din tolba de vânătoare o halcă zdravănă de carne de vacă friptă înăbuşit, o legătură de ceapă verde, un mezel, niscai sardele şi se aştern pe mâncat şi nu se mai opresc, stropind bine totul cu unul din acele vinuri drăgălaşe de Ron care te fac să râzi şi să cânţi.

După care, atunci când se cheamă că ţi-ai pus bine burta la cale, te ridici, îţi fluieri câinii, îţi armezi puşca şi porneşti la vânătoare. Asta vrea să spună că fiecare dintre aceşti domni îşi ia şapca, o azvârle cu toate puterile în văzduh şi încearcă să o nimerească din zbor, de cât mai multe ori, cu gloanţe de 5, de 6 sau de 2 – după cum s-au înţeles.

Acela care îşi găureşte mai cu sârg şapca este proclamat regele vânătorii şi se întoarce în triumf seara, cu şapca ciuruită în vârful puştii, acompaniat de lătrături şi de muzică de fanfară.

Este de prisos să vă mai spun că negoţul cu şepci de vânătoare este unul dintre cele mai prospere din oraş. Unii ceaprazari mai isteţi încearcă să vândă şepci găurite şi sfâşiate dinainte, pentru uzul celor neîndemânatici; dar, în afară de Bézuquet, farmacistul, nu s-a mai auzit de altcineva care să le cumpere. Este dezonorant!

Ca vânător de şepci, Tartarin din Tarascon nu avea pereche. În fiecare duminică dimineaţa pleca cu o şapcă nouă; în fiecare duminică seara se

întorcea cu o zdreanţă. În căsuţa străjuită de baobab, podul gemea de aceste trofee glorioase. Aşa că toţi tarasconezii îi recunoşteau supremaţia şi, cum Tartarin cunoştea în adâncime codul vânătorului, cum aprofundase toate tratatele, toate manualele de vânătoare posibile, începând de la cele care tratau vânătoarea de şepci, până la cele care se refereau la vânătoarea de tigri birmanezi, aceşti domni îl decretaseră autoritatea supremă cu drept de judecată absolută în ale cinegeticii, luându-l ca arbitru în toate disputele lor.

Nu era zi de la Dumnezeu în care să nu vezi, de la trei la patru, la armurierul Costecalde, un bărbat masiv, cu pipa între dinţi, şezând, pătruns de gravitate, într-un fotoliu de piele verde, în mijlocul prăvăliei înţesate de vânători de şepci, toţi în picioare, sfătuindu-se. Era Tartarin din Tarascon, care împărţea dreptatea. Nimrod[11] dublat de Solomon[12].

9 Un soi de balaur din legendele provensale (n.tr.)
10 Păsări mici, cu pene albe în regiunea dorsală (n.tr.)
11 Nimrod, strănepot al lui Noe şi rege în Shinar, potrivit Cărţilor Genezei, care îl descriu ca pe un bărbat foarte puternic şi vânător iscusit (n.red.)
12 Solomon, fiul lui David, rege al Israelului timp de patruzeci de ani, cunoscut pentru înţelepciunea sa (n.red.)

CAPITOLUL III

NA! NA! NA! – URMARE A PRIVIRII GENERALE ARUNCATE ASUPRA PRIMITOAREI AŞEZĂRI A TARASCONULUI

Pasiunii pentru vânătoare, neamul tare al tarasconezilor îi adaugă o alta: pentru romanţe. Ce de romanţe se consumă în această mică aşezare, nu-ţi vine să crezi. Toate vechiturile sentimentale care s-au îngălbenit între cele mai vechi coperte le regăseşti la Tarascon în plină tinereţe, în plină strălucire. Toate, toate sunt aici. Fiecare familie o are pe a ei şi, în oraş, asta se ştie. Se ştie, de exemplu, că aceea a farmacistului Bézuquet este: *Tu, stea albă adorată.*

Aceea a armurierului Costecalde: *Vrei să vii în ţara cabanelor?*

Aceea a casierului de la primărie: *Dacă aş fi invizibil, nimeni nu m-ar vedea* (Şansonetă comică).

Şi tot aşa pentru întreg Tarasconul. De două sau de trei ori pe săptămână se adună unii la alţii şi şi le cântă. Neobişnuit este însă faptul că întotdeauna sunt aceleaşi şi că, de atâta vreme de când şi le cântă, aceşti bravi tarasconezi nu au simţit niciodată nevoia să le schimbe. Se lasă moştenire în familie, din tată în fiu, şi nimeni nu se atinge de ele, sunt un lucru sfânt. Niciodată nici măcar nu se împrumută. Niciodată nu le-ar veni Costecalde-ilor ideea de a o cânta pe aceea a Bézuquet-ilor, nici Bézuquet-ilor de a o cânta pe aceea a Costecalde-ilor. Şi, totuşi, vă daţi seama cum şi le ştiu, de patruzeci de ani de când şi le cântă!? Dar nu! Fiecare cu romanţa lui şi toată lumea este mulţumită.

În romanţe, ca şi în şepci, cel mai tare din oraş era Tartarin. Superioritatea asupra concetăţenilor lui consta în aceasta: Tartarin din Tarascon nu o avea pe a sa. Le avea pe toate.

Pe toate!

Numai că trebuia să faci pe dracu'-în patru pentru a-l urni să le cânte. Revenit devreme la domiciliu după câte un turneu încununat de succes prin saloane, eroul tarasconez prefera să se cufunde în cărţile lui de vânătoare sau să-şi petreacă seara la club, decât să facă frumos dinaintea unui pian din Nîmes între două lumânări din Tarascon. Aceste parade muzicale i se păreau mai prejos de demnitatea lui. Câteodată, totuşi, când se făcea muzică la farmacia Bézuquet, intra ca din întâmplare şi, după ce se lăsa mult rugat, consimţea să intre în marele duet din *Robert le Diable*, cu doamna Bézuquet mama… Cine n-a auzit asta n-a auzit nimic… Eu, chiar dacă voi trăi o sută de ani, îl voi avea mereu în faţa ochilor pe marele Tartarin apropiindu-se cu paşi solemni de pian, rezemându-se în coate, făcând fiţe şi, în reflexele verzui ale borcanelor de pe tejghea, încercând să dea feţei lui cumsecade expresia satanică şi crâncenă a lui Robert Dracul. De-abia îşi lua poziţia, că, pe dată, tot salonul fremăta; simţeai că urma să se petreacă ceva măreţ… Atunci, după o clipă de linişte, doamna Bézuquet-mama începea acompaniindu-se:

Robert, o dulce-amor,
Credinţă ţi-am jurat,
De spaimă astăzi mor. (bis)
Mă iartă, dragul meu,
Aşa cum te-am iertat.[13]

Cu voce scăzută, adăuga: „Dă-i drumul, Tartarin", şi Tartarin din Tarascon, cu braţul întins, cu pumnul strâns, cu nările fremătând, spunea de trei ori cu un glas straşnic, care se rostogolea ca un trăsnet în măruntaiele pianului: „Nu!.. nu!… nu!…", ceea ce, ca un adevărat meridional ce era, pronunţa: „Na!… na!… na!…" La care doamna Bézuquet-mama relua încă o dată:

Mă iartă, dragul meu,
Aşa cum te-am iertat.

„Na!… na!… na!…" urla şi mai şi Tartarin, şi lucrurile se opreau aici… Nu ţinea mult, după cum vedeţi; dar era atât de bine ţintit, atât de bine mimat, atât de diabolic, încât un fior de spaimă se răspândea prin farmacie şi îl făcea să reînceapă acele: „Na!… na!…" ale lui de patru, cinci ori în şir.

După care Tartarin îşi ştergea fruntea, surâdea doamnelor, făcea cu ochiul domnilor şi, retrăgându-se acoperit de triumf, se ducea să arunce pe un ton neglijent la club: „Vin de la Bézuquet, tocmai am cântat în duetul din *Robert le Diable*".

Şi cel mai nemaipomenit este că o şi credea!…

13 În traducerea lui Ioachim Botez (n.tr.)

CAPITOLUL IV

EI!!!

Tocmai datorită acestor multiple talente ocupa Tartarin poziţia de cetăţean privilegiat al Tarasconului.

În rest, este lucru cert că acest drac de om a ştiut să le intre tuturor pe sub piele.

La Tarascon, armata era cu Tartarin. Destoinicul comandant Bravida, căpitan de aţă în retragere, spunea despre el: „Este un pezevenghi!“ – şi vă daţi seama că se pricepea la pezevenghi, de vreme ce îmbrăcase atâţia, la vremea lui, ca ofiţer de intendenţă.

Magistratura era cu Tartarin. De două sau trei ori, în plină şedinţă de tribunal, bătrânul preşedinte Ladavèze spusese, vorbind despre el: „Este un caracter!“

În sfârşit, poporul era cu Tartarin. Statura lui impozantă, umbletul, aerul semeţ, de adevărat cal de trâmbiţaş pe care nu îl sperie niciun zgomot, acea aureolă de erou ajunsă pe capul lui mare nu se ştie cum; câteva scatoalce şi ceva parale împărţite micilor lustragii înşiraţi la poarta lui făcuseră din el lordul Seymour al locului, regele halelor tarasconeze. Duminica seara, pe chei, când Tartarin se întorcea de la vânătoare, cu şapca spânzurând în vârful puştii, cu vesta de flanelă plesnind pe el, hamalii de pe Ron se înclinau plini de respect şi, arătându-şi unul altuia cu coada ochiului bicepşii de proporţii gigantice care-i înfăşurau braţele, şuşoteau admirativ:

„Ăsta este cel mai puternic!… Are două rânduri de muşchi!“

Două rânduri de muşchi!

Doar la Tarascon poţi auzi asemenea bazaconii.

Şi totuşi, cu toate acestea, cu nenumăratele lui talente, cu cele două rânduri de muşchi, preţuit de mulţime, stimat de bravul Bravida, căpitan de aţă în retragere, Tartarin nu era fericit; această viaţă de provincie îl apăsa, îl sufoca. Marele om din Tarascon se plictisea la Tarascon. Fapt este că, pentru o

natură eroică precum a sa, pentru un suflet aventuros şi exaltat, care nu visa decât bătălii, cavalcade în pampas, vânători grandioase, nisipurile deşertului, uragane şi taifunuri, să ieşi în fiecare duminică la vânat de şepci, iar în restul timpului să împarţi dreptatea la armurierul Costecalde nu era deloc… Vai de bietul mare om! Dacă o ţinea tot aşa, avea să se topească precum o lumânare.

În zadar, pentru a-şi lărgi orizontul, pentru a uita niţel de club şi de Piaţa Pieţii, în zadar se înconjura de baobabi şi de altă vegetaţie africană; în zadar îngrămădea arme peste arme, pumnale malaeze peste pumnale malaeze: în zadar se îndopa cu lecturi romanţioase, căutând, ca nemuritorul Don Quijote, să se smulgă prin vigoarea visurilor sale din ghearele crudei realităţi… Vai! tot ceea ce făcea pentru a-şi ostoi setea de aventuri nu reuşea decât să o sporească. Vederea tuturor armelor lui îl menţinea într-o perpetuă stare de mânie şi de aţâţare. Flintele, săgeţile, lasourile îi strigau: „La luptă! La luptă!“ În crengile baobabului, vântul sufla şi-i dădea sfaturi proaste. Pentru a-l termina, Gustav Aimard şi Fenimore Cooper…

Ah! În după-amiezile apăsătoare de vară, când, singur, citea străjuit de paloşele lui, de câte ori nu s-a ridicat, tunând, Tartarin, de câte ori nu şi-a azvârlit cartea şi s-a repezit la perete pentru a da jos o panoplie!

Bietul uita că era la el acasă, la Tarascon, cu un şal pe cap şi în izmene; îşi trăia aievea cărţile şi, îmbătându-se cu sunetul propriului lui glas, striga, fluturând o secure sau un tomahawk:

„Acum, pot să vină ei!“

Ei? Care ei?

Tartarin nu ştia prea bine nici el… Ei! Adică tot ceea ce atacă, tot ceea ce se luptă, tot ceea ce muşcă, tot ceea ce zgârie, tot ceea ce scalpează, tot ceea ce urlă, tot ceea ce muge… Ei! Indianul sioux dansând în jurul stâlpului de război de care este legat nefericitul alb. Ursul din Munţii Stâncoşi care se leagănă şi care se linge cu o limbă plină de sânge. Tuaregul din deşert, piratul malaez, banditul din Abruzzo… Ei, în sfârşit, erau ei!… adică războiul, călătoriile, aventura, gloria.

Dar, din păcate, îndrăzneţul tarasconez degeaba îi chema, îi provoca… ei nu veneau niciodată… Păcatele noastre! Ce ar fi putut ei să facă la Tarascon?

Tartarin, totuşi, îi aştepta mereu – mai ales seara, când se ducea la club.

CAPITOLUL V

CÂND TARTARIN MERGEA LA CLUB

Cavalerul Templului pregătindu-se să iasă într-o misiune de luptă împotriva necredincioşilor care-l asediază, tigrul chinez echipându-se de bătălie, luptătorul comanş păşind pe poteca războiului, toţi aceştia nu sunt nimic pe lângă Tartarin din Tarascon înarmându-se până-n dinţi pentru a merge la club la ceasurile nouă din seară, o oră după ce trâmbiţele au vestit stingerea.

„Gata de luptă!“, cum spun mateloţii.

În mâna stângă, Tartarin lua un box cu dinţi de fier, în mâna dreaptă – un baston-spadă; în buzunarul stâng, o măciucă; în buzunarul drept, un revolver. La piept, între postav şi flanelă, un pumnal malaez. Ce spui, nici vorbă de săgeţi otrăvite; sunt arme prea necinstite!…

Înainte de a pleca, în tăcerea şi în penumbra din birou, exersa un moment, fanda, îndrepta arma spre perete, îşi juca muşchii; apoi îşi lua şperaclul şi traversa grădina, grav, fără să iuţească pasul. „Ca un englez, domnilor, ca un englez! Acesta este adevăratul curaj.“ La capătul grădinii, deschidea poarta grea de fier. O deschidea brusc, violent, în aşa fel încât să se izbească în afară de zid… Dacă ei s-ar fi aflat în spate, gândiţi-vă ce marmeladă! Din păcate, ei nu erau acolo.

Poarta odată deschisă, Tartarin ieşea, arunca ocheade repezi în dreapta şi în stânga, închidea cât ai clipi poarta de două ori. Apoi, cu Dumnezeu înainte!

Pe drumul spre Avignon, nici măcar o mâţă. Uşi închise, ferestre întunecate. Totul era scăldat în întuneric. Din loc în loc, departe, un felinar, pâlpâind în ceaţa Ronului…

Semeţ şi imperturbabil, Tartarin din Tarascon se pierdea astfel în noapte, făcând să-i sune tocurile în cadenţă şi, cu vârful de fier al bastonului, smulgând scântei din pavaj… Bulevarde, străzi sau străduţe, avea grijă să se

ţină mereu pe mijlocul drumului, măsură de precauţie excelentă, care îţi permite să vezi venind pericolul şi, mai ales, să eviţi ceea ce, seara, pe străzile Tarasconului, cade uneori de la ferestre. Văzându-l atât de prudent, nu cumva să credeţi că lui Tartarin i-ar fi fost frică… Nu! Doar că se păzea.

Cea mai bună dovadă că lui Tartarin nu-i era teamă era că, în loc să meargă la club pe cursul apei, se abătea prin oraş, adică pe drumul cel mai lung, cel mai întunecos, luând-o pe o puzderie de străduţe deocheate, la capătul cărora se vede lucind sinistru Ronul. Bietul om spera mereu că, la una dintre cotiturile acestor uliţe întortocheate pe care puteai să-ţi frângi gâtul, ei aveau să ţâşnească din umbră şi să-i sară în spate. Ei ar fi fost primiţi cum se cuvine, vă garantez… Dar, vai! Soarta era atât de crudă cu el: niciodată. În vecii vecilor, Tartarin din Tarascon n-a avut şansa unei întâlniri neplăcute, nici măcar un câine, nici măcar un beţiv. Nimic!

Câteodată, totuşi, o alarmă falsă. Un zgomot de paşi, voci înăbuşite. „Păzea!“ îşi spunea Tartarin şi rămânea pironit pe loc, scrutând tenebrele, luând direcţia vântului, lipindu-şi urechea la pământ după metoda indiană… Paşii se apropiau. Vocile deveneau distincte… Nicio îndoială! Ei soseau… ei erau acolo. Deja Tartarin, cu ochii în flăcări, cu răsuflarea întretăiată, se ghemuia ca un jaguar şi se pregătea să ţâşnească scoţând strigătul lui de luptă… Când, deodată, din inima tenebrelor, auzea glasuri tarasconeze cumsecade, strigându-l paşnic:

„Te! Te!… Uite-l pe Tartarin… Şi adio, Tartarin!“

Fatalitate! era farmacistul Bézuquet cu familia, care tocmai îşi cântase romanţa la Costecalde. „Bună seara! Bună seara!“ mormăia Tartarin, furios că s-a înşelat; şi, neîmblânzit, cu bastonul sus, se afunda în noapte.

Ajuns pe strada clubului, tarasconezul cel îndrăzneţ aştepta încă un moment, plimbându-se în lung şi în lat prin faţa porţii înainte de a intra… În cele din urmă, obosit să îi aştepte şi sigur că ei nu se vor arăta, arunca o ultimă privire sfidătoare spre tenebre şi murmura cu mânie: „Nimic!… Nimic!… Niciodată nimic!“ Aşa că neînfricatul bărbat intra să facă o beziga[14] cu comandantul Bravida.

[14] Joc de cărţi (n.tr.)

CAPITOLUL VI

CEI DOI TARTARIN

Cu această sete turbată de aventuri, cu această nevoie de senzaţii tari, cu această nebunie de a călători, de a cutreiera pe unde şi-a înţărcat ciracul iapa, cum naiba se face că Tartarin din Tarascon nu şi-a scos niciodată nasul afară din Tarascon?

Căci acesta este adevărul. Până la vârsta frumuşică de patruzeci şi cinci de ani, neînfricatul tarasconez nu făcuse nici măcar acel faimos voiaj la Marsilia, pe care orice bun provensal şi-l oferă la majorat. Abia de cunoştea Beaucaire, şi Beaucaire nu este defel departe de Tarascon, pentru că nu ai decât de trecut podul. Din nefericire, acest pod blestemat a fost de atâtea ori suflat de vânt şi este atât de lung, atât de firav, iar Ronul are atâta lărgime în acel loc, încât, pe legea mea!, mă înţelegeţi… Tartarin din Tarascon prefera să simtă pământul sub picioare.

Trebuie să vă mărturisesc că existau în eroul nostru două naturi cât se poate de distincte. „Simt doi oameni în mine“ spunea nu ştiu ce părinte al bisericii. Adevărat ar fi grăit spunând asta cu gândul la Tartarin, care purta în el sufletul lui Don Quijote, acelaşi avânt cavaleresc, acelaşi ideal eroic, aceeaşi nebunie a romanescului şi a grandiosului; dar, din păcate, nu avea trupul celebrului hidalgo, acel trup osos şi slab, acel pretext de trup, pe care viaţa materială nu prindea rădăcini, capabil să petreacă douăzeci de nopţi fără să iasă din armură şi patruzeci şi opt de ore cu o mână de orez… Trupul lui Tartarin, dimpotrivă, era un trup cumsecade, foarte gras, foarte greu, foarte senzual, foarte gingaş, foarte smiorcăit, doldora de pofte burgheze şi de exigenţe domestice, trupul pântecos şi bondoc al nemuritorului Sancho Panza.

Don Quijote şi Sancho Panza în acelaşi om, vă daţi seama ce căsătorie nepotrivită! Ce luptă! Ce frământări!… O, ce frumos dialog de scris pentru Lucian sau pentru Saint-Evremond, un dialog între doi Tartarin, Tartarin-Quijote şi Tartarin-Sancho.

Tartarin-Quijote, înflăcărat de poveştile lui Gustave Aimard şi strigând: „Plec!“

Tartarin-Sancho, gândindu-se doar la reumatism şi spunând: „Rămân.“

TARTARIN-QUIJOTE, foarte exaltat:
Acoperă-te de glorie, Tartarin.

TARTARIN-SANCHO, foarte calm:
Tartarin, acoperă-te cu flanela.

TARTARIN-QUIJOTE, din ce în ce mai exaltat:
O! Minunatele flinte cu două ţevi, o, dagele[15]*, lasourile, mocasinii.*

TARTARIN-SANCHO, din ce în ce mai calm:
O, minunatele veste tricotate! Minunatele genunchiere atât de călduroase! O, credincioasele şepci cu urechi!

TARTARIN-QUIJOTE, scos din fire:
O secure! Să mi se dea o secure!

TARTARIN-SANCHO, sunând bona:
Jeannette, ciocolata mea.

La care Jeannette apărea cu o ciocolată excelentă, caldă, strălucitoare, parfumată şi cu suculente fripturi cu anason, care îl făceau să râdă pe Tartarin-Sancho, înăbuşind strigătele lui Tartarin-Quijote.

Şi iată cum se face că Tartarin din Tarascon nu a scos niciodată nasul afară din Tarascon.

15 Daga – pumnal cu lama scurtă şi lată (n.tr.)

CAPITOLUL VII

EUROPENII LA SHANGHAI – MARELE COMERŢ – TĂTARII – O FI TARTARIN DIN TARASCON UN IMPOSTOR? – MIRAJUL

Odată, totuşi, Tartarin a fost cât pe ce să plece într-o mare călătorie. Cei trei fraţi Garcio-Camus, tarasconezi stabiliţi la Shanghai, îi oferiseră direcţia uneia dintre agenţiile lor de acolo.

Aceasta, da, era într-adevăr viaţa care-i trebuia. Afaceri considerabile, o lume întreagă de comisionari de ţinut în mână, relaţii cu Rusia, Persia, Turcia, în sfârşit, Marele Comerţ.

Ce dimensiuni dobândeau în gura lui Tartarin aceste cuvinte – Marele Comerţ!…

Casa Garcio-Camus avea, între altele, avantajul că primea uneori vizita tătarilor. Atunci, repede, se închideau porţile. Toţi comisionarii treceau la arme, se înălţa steagul consular şi poc! poc!, de la ferestre, în tătari.

Cu cât entuziasm îmbrăţişa Tartarin-Quijote această propunere nu mai este nevoie să vă spun; din nefericire, Tartarin-Sancho nu auzea cu aceeaşi ureche şi, cum el era cel mai tare, afacerea căzu. În oraş, se vorbi mult despre asta. „Pleacă? Nu pleacă? Pariem că da, pariem că nu.“ A fost un eveniment… În cele din urmă, Tartarin nu plecă, dar, totuşi, această poveste îi făcu mare cinste. Să ai şansa să pleci la Shanghai sau să fi fost acolo, pentru Tarascon era acelaşi lucru. Tot vorbind despre călătoria lui Tartarin, sfârşiră prin a crede că se întorsese de acolo, şi seara, la club, toţi aceşti domni îi cereau informaţii despre viaţa la Shanghai, despre obiceiuri, climat, opiu, Marele Comerţ.

Tartarin, foarte bine informat, oferea cu multă bunăvoinţă toate detaliile care i se cereau şi, cu timpul, bravul bărbat nu mai era prea sigur nici el însuşi că nu fusese la Shanghai, în aşa fel încât, povestind pentru a suta oară năvala tătarilor, ajungea să spună cât se poate de firesc: „Atunci îmi înarmez

comisionarii, înalţ pavilionul consular şi poc! poc! de la ferestre, în tătari“. Auzind acestea, întreg clubul fremăta…

— Dar, atunci, Tartarin al dumneavoastră nu era decât un mincinos înfiorător…

— Nu! De mii de ori nu! Tartarin nu era un mincinos…

— Totuşi, ştia foarte bine că nu a fost la Shanghai!

— Ei, fără nicio îndoială că ştia. Numai că…

Numai că, ascultaţi-mă bine. Este timpul să ne înţelegem o dată pentru totdeauna asupra acestei reputaţii de mincinoşi pe care le-au creat-o oamenii din nord meridionalilor. Nu există mincinoşi în sud, nici la Marsilia, nici la Nîmes, la Toulon sau la Tarascon. Omul din sud nu minte, el se înşală. Nu spune întotdeauna adevărul, dar crede că îl spune… Minciuna lui nu este o minciună, este un soi de miraj…

Da, de miraj!… Şi, pentru a mă înţelege bine, duceţi-vă în sud şi veţi vedea. Veţi vedea acest ţinut afurisit unde soarele preschimbă totul şi face totul mai mare decât este. Veţi vedea acele mici coline din Provence, nu mai înalte decât dealul Montmartre, care vi se vor părea gigantice, veţi vedea Casa Pătrată din Nîmes – un mic bibelou de pus pe etajeră – care vi se va părea la fel de mare ca Notre-Dame. Veţi vedea… Ah! singurul mincinos din sud, dacă există unul, este soarele… Tot ceea ce atinge, exagerează! Ce era Sparta în perioada sa de glorie? Un târguşor… Ce era Atena? Cel mult o subprefectură… şi, totuşi, în Istorie, ni se înfăţişează ca nişte oraşe enorme. Iată ceea ce a făcut soarele…

Vă veţi mai mira, după toate acestea, că acelaşi soare, căzând pe Tarascon, a putut să scoată dintr-un fost căpitan de aţă ca Bravida pe neînfricatul căpitan Bravida, dintr-un nap un baobab şi dintr-un om care ar fi trebuit să ajungă la Shanghai un om care a fost acolo?

CAPITOLUL VIII

MENAJERIA MITAINE – UN LEU DIN ATLAS LA TARASCON – TERIBILA ŞI SOLEMNA ÎNTREVEDERE

Şi acum, că vi l-am înfăţişat pe Tartarin din Tarascon înainte ca gloria să-l sărute pe frunte şi să-i aşeze pe cap cununa seculară de lauri, acum, că v-am povestit această viaţă plină de eroism desfăşurată într-un mediu modest, cu bucuriile, durerile, visurile, nădejdile ei, să ne grăbim să ajungem la paginile importante ale istoriei lui şi la ciudatul eveniment care avea să dea aripi acestui destin fără egal.

Era într-o seară, la armurierul Costecalde. Tartarin din Tarascon tocmai demonstra în faţa câtorva amatori cum trebuie mânuită puşca cu baionetă, pe atunci o noutate… Deodată, uşa se deschide şi un vânător de şepci înspăimântat se năpusteşte în prăvălie strigând: „Un leu!… Un leu!…“ Alarmă generală, spaimă, tumult, busculadă. Tartarin strânge baioneta, Costecalde aleargă să închidă uşa. Vânătorul este înconjurat, este descusut, este îmboldit şi iată ce se află: menajeria Mitaine16, întorcându-se de la târgul din Beaucaire, hotărâse să facă o haltă de câteva zile la Tarascon şi se instalase în Piaţa Castelului, cu o mulţime de boa, de foci, de crocodili şi un magnific leu din Atlas.

Un leu din Atlas la Tarascon! Niciodată, niciun suflet de om nu-şi amintea să fi văzut aşa ceva. Aşa că vitejii noştri vânători de şepci se priveau plini de mândrie; ce strălucire pe chipurile lor bărbăteşti şi, în toate colţurile prăvăliei Costecalde, ce strângeri zdravene de mâini schimbate în tăcere! Emoţia era atât de mare, atât de neaşteptată, încât nimeni nu reuşea să scoată un cuvânt…

Nici măcar Tartarin. Palid şi fremătând, cu puşca cu baionetă încă în mână, visa cu ochii deschişi, în faţa tejghelei… Un leu din Atlas, acolo, atât de aproape, la doi paşi! Un leu! Carevasăzică animalul eroic şi feroce, regele

fiarelor, vânatul visurilor lui, ceva cam ca prima apariţie a acelei trupe ideale care juca în imaginaţia lui drame atât de frumoase…

Un leu, mii de draci!!!

Şi încă din Atlas! Era mai mult decât putea îndura marele Tartarin…

Brusc, sângele îi urcă în obraji.

Ochii aruncară fulgere. Cu un gest convulsiv îşi săltă puşca cu baionetă pe umăr şi, întorcându-se spre bravul comandant Bravida, căpitan de aţă în retragere, îi spuse cu voce tunătoare: „Ia să vedem şi noi, comandante“.

„E, e, e!… Şi puşca mea!… Puşca mea cu baionetă, pe care o luaţi cu voi!…“, se încumetă timid prudentul Costecalde… Dar Tartarin ajunsese deja în stradă şi toţi vânătorii de şepci se ţineau ţanţoşi după el.

Când ajunseră la menajerie, se strânsese deja lume multă. Tarasconul, neam de viteji, dar prea mult timp lipsit de un spectacol de senzaţie, se năpustise spre baraca Mitaine şi o luase cu asalt. Aşa că grăsana doamnă Mitaine era cât se poate de mulţumită… În costum din Kabylia[17] – cu braţele dezgolite până sus, cu brăţări de fier în jurul gleznelor, cu o cravaşă într-o mână şi în cealaltă cu un pui viu, deşi jumulit –, ilustra doamnă făcea tarasconezilor onorurile barăcii şi, cum avea ea însăşi două rânduri de muşchi, succesul ei era aproape tot atât de mare ca acela al pensionarilor ei.

Intrarea lui Tartarin, cu puşca pe umăr, îi îngheţă pe toţi.

Toţi acei tarasconezi cumsecade care se plimbau liniştiţi prin faţa cuştilor, fără arme, fără teamă, fără ca măcar să le treacă prin cap că ar putea exista vreun pericol, avură o reacţie de spaimă destul de normală văzându-l pătrunzând în baracă pe marele lor Tartarin cu formidabila lui unealtă de luptă. Exista, deci, ceva de care să-ţi fie teamă, de vreme ce el, acest erou… Cât ai clipi din ochi, în faţa cuştilor nu se mai afla nici ţipenie de om. Copiii ţipau de spaimă, doamnele priveau spre uşă. Farmacistul Bézuquet o şterse, spunând că se duce să îşi caute puşca…

Încetul cu încetul, totuşi, atitudinea lui Tartarin îi făcu să îşi vină în fire. Calm, cu capul sus, neînfricatul tarasconez dădu încet ocol barăcii, trecu fără să se oprească prin faţa scăldătoarei focii, aruncă o privire încărcată de dispreţ spre lada plină cu tărâţe în care şarpele boa îşi digera puiul lui crud şi ajunse, în sfârşit, să se proţăpească dinaintea cuştii leului…!

Teribilă şi solemnă întrevedere! Leul din Tarascon şi leul din Atlas faţă în faţă… De o parte, Tartarin, în picioare, cu genunchii încordaţi, cu braţele sprijinite de puşcă; de partea leului, un leu gigantic, tolănit în paie, clipind din ochi cu o privire tâmpă, cu botul lui enorm, ce răsărea de sub peruca galbenă, aşezat pe labele din faţă. Amândoi calmi şi privindu-se.

Ciudat lucru! Fie din pricina puştii, fie că adulmecă un inamic de acelaşi calibru, leul, care până atunci îi privise pe tarasconezi cu un dispreţ

suveran, căscându-le în nas, leul avu un acces subit de furie. Mai întâi fornăi, mormăi surd, scoase ghearele, îşi întinse labele; apoi se ridică, înălţă capul, îşi scuturǎ coama, deschise un bot imens şi trimise spre Tartarin un răget straşnic.

Un strigăt de spaimă îi răspunse. Tarasconul, înnebunit, se năpusti spre uşi. Cu toţii, femei, copii, hamali, vânători de şepci, bravul comandant Bravida însuşi… Singur, Tartarin din Tarascon nu se clinti… Era acolo, dârz şi neînfricat, în faţa cuştii, cu fulgere în priviri şi cu acea mutră teribilă pe care tot oraşul i-o cunoştea… După un moment, când vânătorii de şepci, pe care atitudinea şefului lor îi mai liniştise puţin, ca şi barele solide de fier de altfel, se apropiară de el, îl auziră cum murmură uitându-se spre leu: „Asta da vânătoare“.

În ziua aceea, Tartarin din Tarascon nu spuse mai mult…

16 Mitenă – mănuşă care lasă degetele descoperite; *prendre des mitains avec quelqun* – a te purta cu mânuşi cu cineva (n.tr.)
17 Regiune din Algeria (n.tr.)

CAPITOLUL IX

CIUDATE EFECTE ALE MIRAJULUI

În ziua aceea, Tartarin din Tarascon nu spuse mai mult; dar nefericitul deja spusese prea mult…

A doua zi, nu era alt zvon în oraş decât acela al apropiatei plecări a lui Tartarin în Algeria, la vânătoare de lei. Sunteţi cu toţii martori, dragi cititori, că bietul om nu suflase niciun cuvânt despre asta; dar, ştiţi, mirajul…

Pe scurt, tot Tarasconul nu vorbea decât despre această plecare. Pe chei, la club, la Costecalde, oamenii intrau în vorbă cu un aer preocupat:

— Altminteri aţi aflat vestea, nu-i aşa?

— Altminteri, ce…? Plecarea lui Tartarin, nu-i aşa?

Căci la Tarascon toate frazele încep cu „altminteri“, care se pronunţă *altmenteri* şi se termină cu „nu-i aşa“, care se pronunţă *nu-i aşé*. Or, în acea zi, mai mult decât în toate celelalte, *altmenteri* şi *nu-i aşé* răsunau de zăngăneau geamurile.

Omul cel mai surprins din oraş, aflând că urma să plece în Africa, a fost Tartarin. Dar vedeţi ce înseamnă vanitatea! În loc să răspundă simplu că nici vorbă să plece, că nu a avut niciodată intenţia să plece, sărmanul de el, prima oară când i s-a vorbit despre această călătorie zise cu un aer evaziv: „He!… He!… poate… nu spun nu“. A doua oară, după ce se mai obişnuise puţin cu gândul, răspunse: „Probabil“. A treia oară: „Sigur“.

În sfârşit, seara, la club şi la Costecalde, îmboldit de punciul cu ouă, de aclamaţii, de lumini, ameţit de succesul pe care anunţul plecării lui îl avusese în oraş, nefericitul declară sus şi tare că era sătul de vânătoarea cu şepci şi că va porni, nu peste mult timp, în urmărirea vestiţilor lei din Atlas…

Un „Ura!“ straşnic însoţi această declaraţie. În consecinţă, un alt rând de punci cu ouă, strângeri de mâini, îmbrăţişări şi serenade la lumina torţelor până în miez de noapte, în faţa căsuţei cu baobab.

Tartarin-Sancho nu era deloc mulţumit. Această idee a călătoriei în

Africa, la vânătoare de lei îi dădea fiori încă de pe acum; şi, intrând în casă, în timp ce serenada de onoare le răsuna la fereastră, îi făcu lui Tartarin-Quijote o scenă îngrozitoare, făcându-l cu ou şi cu oţet, zicându-i că este ţicnit, hăbăuc, nesăbuit, nebun de legat, prezentându-i în detaliu toate catastrofele care îl aşteptau în această expediţie, naufragii, reumatisme, friguri, dizenterie, ciumă bubonică, elefantiazis şi tot restul…

În zadar se jura Tartarin-Quijote că nu va comite nicio imprudenţă, că se va acoperi bine, că va lua cu el tot ce trebuie, Tartarin-Sancho nu voia să audă nimic. Bietul om se vedea deja făcut bucăţi de lei, înghiţit de nisipurile deşertului, ca răposatul Cambyses[18], şi celălalt Tartarin nu reuşi să-l mai potolească puţin decât explicându-i că aventura nu avea să se petreacă imediat, că nimic nu-i mâna de la spate şi că, la urma urmei, nu plecaseră încă.

Este cât se poate de limpede, într-adevăr, că nu te angajezi într-o astfel de expediţie fără să îţi iei câteva măsuri de prevedere. Trebuie să ştii încotro te îndrepţi – ce naiba! nu o porneşti ca o pasăre…

Mai înainte de toate, tarasconezul vru să citească povestirile iluştrilor călători africani, relatările lui Mungo Park[19], ale lui Caillé[20], ale doctorului Livingstone[21], ale lui Henri Duveyrier[22].

Din ele află că aceşti călători curajoşi, înainte de a-şi pune încălţările pentru drumuri lungi, se pregătiseră îndelung să îndure foamea, setea, marşurile forţate, lipsurile de tot felul. Tartarin vru să facă la fel şi, începând din acea zi, se hrăni doar cu apă fiartă. Ceea ce se cheamă apă fiartă la Tarascon se compune din câteva felii de pâine înecate în apă caldă, cu un căţel de usturoi, puţin cimbrişor, o frunză de dafin. Regimul era drastic şi vă daţi seama cum se strâmba bietul Sancho…

Antrenamentului cu apă fiartă Tartarin din Tarascon îi alătură şi alte principii sănătoase. Astfel, pentru a se deprinde cu marşurile lungi, îşi impuse să facă în fiecare dimineaţă ocolul oraşului, de şapte sau opt ori la rând, când în pas accelerat, când în pas gimnastic, cu coatele lipite de corp şi cu două pietricele albe în gură, urmând pilda celor din Antichitate.

Apoi, pentru a se obişnui cu răcoarea din timpul nopţii, cu ceaţa, cu roua, cobora în fiecare seară în grădină şi rămânea până pe la ceasurile zece, unsprezece, la pândă, în spatele baobabului…

În sfârşit, atâta timp cât menajeria Mitaine rămase la Tarascon, vânătorii de şepci care mai zăboveau pe la Costecalde putură să desluşească în tenebre, trecând prin Piaţa Castelului, un bărbat misterios care se plimba de colo, colo în spatele barăcii.

Era Tartarin din Tarascon, care se deprindea să audă fără să se înfioare răgetele leului în noaptea sumbră.

18 Rege al perşilor (529-522 î.Hr.), fiul regelui Cyrus al II-lea, răpus de o cangrenă provocată de o rană la coapsă (n.red.)
19 Explorator scoţian în Africa (1771-1806) (n.red.)
20 René Caillé (1799-1838), explorator francez, primul european care s-a întors viu din oraşul Tombouctou (n.red.)
21 David Livingstone (1813-1873), medic scoţian, misionar protestant şi explorator al Africii Centrale şi de Est (n.red.)
22 Geograf francez (1840-1892) (n.red.)

CAPITOLUL X

ÎNAINTE DE PLECARE

În vreme ce Tartarin se antrena astfel, prin tot felul de metode eroice, tot Tarasconul era cu ochii pe el; nu se mai ocupa nimeni de altceva. Vânătoarea de şepci aproape că nu-i mai interesa, romanţele fuseseră suspendate. În farmacia Bézuquet, pianul lâncezea sub o husă verde şi muştele cantaride se uscau deasupra, cu burta în sus… Expediţia lui Tartarin făcuse să încremenească totul…

Trebuia să vezi succesul tarasconezului în saloane. Şi-l smulgeau unul altuia, se băteau pentru el, şi-l furau. Nu exista altă onoare mai mare pentru doamne decât să meargă la menajeria Mitaine la braţul lui Tartarin şi să li se explice dinaintea cuştii leului cum trebuia procedat pentru a vâna aceste fiare vestite, unde trebuia să ocheşti, de la câţi paşi, dacă accidentele erau frecvente etc, etc.

Tartarin dădea toate explicaţiile care i se cereau. Îl citise pe Jules Gérard[23] şi avea vânătoarea de lei la degetul cel mic, o cunoştea de parcă ar fi practicat-o. Aşa că vorbea despre toate aceste lucruri cu o elocvenţă desăvârşită.

Dar, momentul în care merita cu adevărat să îl vezi era seara, când lua masa la preşedintele Ladevèze sau la bravul căpitan Bravida, căpitan de aţă în retragere. Când ajungeau la cafea şi când cu toţii îşi apropiau scaunele rugându-l să le vorbească despre apropiatele lui vânători…

Atunci, cu coatele pe faţa de masă, cu nasul în moca lui, eroul istorisea cu vocea întretăiată de emoţie toate primejdiile pe care le va avea de înfruntat acolo, departe. Le vorbea despre pândele lungi fără lună, despre mlaştinile pestilenţiale, despre râurile otrăvite de frunzele de laur, despre zăpezi, despre soarele arzător, despre scorpioni, despre ploaia cu lăcuste; le vorbea, de asemenea, şi despre obiceiurile vestiţilor lei din Atlas, despre cum se luptă, despre vigoarea lor fenomenală şi despre ferocitatea lor în perioada

împerecherii.

Apoi, înflăcărându-se de propria-i poveste, se ridica de la masă, ţâşnea în mijlocul sălii de mâncare imitând răgetul leului, zgomotul unei carabine, poc! poc!, şuieratul unui glonţ exploziv, pfft! pfft!, gesticula, răgea, răsturna scaunele…

În jurul mesei, toată lumea era albă la faţă. Domnii se priveau clătinând din cap, doamnele închideau ochii cu mici ţipete de spaimă, bătrânii îşi agitau bastoanele lungi cu un aer războinic, în timp ce, în camera de alături, copilaşii care se culcă seara devreme tresăreau din somn, deşteptaţi de răgete şi de împuşcături, li se făcea frică şi cereau să se facă lumină.

Toţi aşteptau evenimentul, dar Tartarin nu pleca.

23 Militar, explorator şi vânător francez din secolul al XIX-lea, supranumit „ucigaşul de lei“ (n.red.)

CAPITOLUL XI

LOVITURI DE SPADĂ, DOMNILOR, LOVITURI DE SPADĂ!… DAR NU ÎNŢEPĂTURI DE AC!

Avea, într-adevăr, intenţia să plece? Întrebare delicată, la care biograful lui Tartarin s-ar simţi foarte stânjenit dacă ar trebui să răspundă.

Fapt este că menajeria Mitaine părăsise Tarasconul de trei luni şi că ucigaşul de lei nu se clintise din loc… La urma urmei, poate că naivul erou, orbit de o nouă nălucire, era de bună-credinţă când i se năzărea că fusese în Algeria. Poate că, tot povestindu-şi viitoarele vânători, îşi închipuia că le săvârşise deja, tot atât de sincer cum îşi închipuia că înălţase drapelul consular şi că trăsese, poc! poc!, la Shanghai.

Din nefericire, dacă şi de această dată Tartarin din Tarascon era victima unui miraj, tarasconezii nu mai erau. Când, la capătul a trei luni de aşteptare, îşi dădură seama că vânătorul nu-şi făcuse niciun bagaj, începură să murmure.

„Va fi aceeaşi poveste ca şi cu Shanghai-ul“, spunea Costecalde, surâzând subţire. Şi cuvintele armurierului făcură vâlvă în oraş; căci nimeni nu mai credea în Tartarin.

Nepricepuţii, poltronii, oamenii de teapa lui Bézuquet, pe care şi un purice i-ar fi pus pe goană şi care nu puteau să tragă o dată cu puşca fără să închidă ochii, mai ales aceştia erau necruţători. La club, pe esplanadă, îl abordau pe sărmanul Tartarin cu un aer uşor zeflemitor. „Şi, *altmenteri*, pe când acea călătorie?“

În prăvălia Costecalde, opinia lui nu mai avea greutate. Vânătorii de şepci îşi renegau şeful!

Apoi intrară în scenă şi epigramele. Preşedintele Ladevèze, care bucuros făcea curte în orele de răgaz muzei provensale, compuse un cântecel deşucheat care avu mult succes. Era vorba de un oarecare mare vânător numit

jupân Gervais, a cărui puşcă de temut trebuia să şteargă de pe faţa pământului toţi leii din Africa. Din păcate, a naibii puşcă avea o constituţie ciudată: o încărcai mereu, dar nu pocnea niciodată:

Puşcociul lu' jupân Gervais,
Mereu încărcat, mereu încărcat,
Puşcociul lu' jupân Gervais
Nu se descarcă niciodat'.

Numai că se cânta de departe, din pricina celor două rânduri de muşchi!

O, cât de nestatornică este admiraţia Tarasconului!…

Marele om se prefăcea că nu vede nimic, că nu aude nimic; dar, de fapt, acest mic război surd şi veninos îl amăra mult; simţea Tarasconul alunecându-i printre degete, sufragiile poporului îndreptându-se spre alţii, şi aceasta îi provoca o suferinţă cumplită!

Ah! Vestita gamelă a popularităţii, bine e să te aşezi dinaintea ei, dar ce opărit eşti când se răstoarnă!…

În ciuda suferinţei, Tartarin surâdea, îşi trăia traiul şi îşi mânca mălaiul, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Câteodată, totuşi, această mască de veselie fără grijă, pe care şi-o lipise din mândrie pe faţă, cădea brusc. Atunci, în locul râsului vedeai indignarea şi durerea…

Aşa se face că, într-o bună dimineaţă, pe când micuţii lustragii cântau sub ferestrele lui *Puşcociul lu' jupân Gervais…*, glasurile acestor mizerabili ajunseră până în camera sărmanului mare om pe cale să se radă în faţa oglinzii. (Tartarin îşi purta barba întreagă, dar cum era prea deasă, se vedea silit să o îngrijească.)

Brusc, fereastra se deschise violent şi Tartarin apăru în cămaşă de noapte, cu scufia pe cap, mânjit zdravăn cu clăbuc pe faţă, fluturându-şi briciul şi pămătuful şi strigând cu voce tunătoare:

„Lovituri de spadă, domnilor, lovituri de spadă!… Dar nu înţepături de ac!“

Frumoase cuvinte, demne să intre în istorie, al căror singur neajuns era că se adresau acestor mici drăcuşori, nu mai răsăriţi decât cutiile lor de văxuit, gentilomi deloc în stare să mânuiască o sabie!

CAPITOLUL XII

DESPRE CEEA CE A FOST SPUS ÎN CĂSUŢA CU BAOBAB

Dacă toată lumea dezertase, armata singură rezista împotriva tuturor îndoielilor manifestate faţă de Tartarin.

Bravul comandant Bravida, căpitan de aţă în retragere, continua să îi arate aceeaşi stimă: „Este un pezevenghi!“ se încăpăţâna el să zică, şi această afirmaţie cântărea mai mult, bănuiesc, decât aceea a farmacistului Bézuquet. Nici măcar o singură dată viteazul comandant nu a făcut aluzie la călătoria în Africa; totuşi, atunci când gura lumii începu să se audă mult prea tare, se hotărî să vorbească.

Într-o seară, nefericitul Tartarin era singur cuc în biroul lui, copleşit de tristeţe, când îl văzu pe căpitan făcându-şi intrarea, grav, cu mănuşi negre, încheiat până la ultimul nasture.

„Tartarin“, ordonă milităreşte căpitanul de aţă în retragere, „Tartarin, trebuie să pleci!“ Şi rămase în picioare în cadrul uşii, ţeapăn şi uriaş ca însăşi datoria.

Tot ceea ce se afla în acest „Tartarin, trebuie să pleci!“, Tartarin din Tarascon pricepu.

Foarte palid, se ridică, privi cu ochi înduioşaţi în jurul lui, biroul cochet, plin de căldură şi de lumină blândă, acest fotoliu larg atât de comod, cărţile lui, covorul, perdelele mari şi albe de la ferestre, în spatele cărora tremurau crengile subţiri din grădină; apoi, îndreptându-se spre viteazul căpitan, îi luă mâna, o strânse energic şi, cu vocea înecată în lacrimi, plin de stoicism, totuşi, îi spuse: „Voi pleca, Bravida!“

Şi plecă, aşa cum spusese… Numai că nu chiar imediat… Îi trebui timp să se echipeze.

Mai întâi comandă la Bompard două cufere mari căptuşite cu piele, cu

o placă lungă purtând această inscripţie:

TARTARIN DIN TARASCON – LADĂ DE ARME

Căptuşirea şi gravarea luară mult timp. Comandă, de asemenea, la Tastavin un magnific album de călătorie pentru a-şi scrie jurnalul, impresiile de fiecare zi; căci pleci tu la vânătoare de lei, dar mai şi cugeţi pe drum.

Apoi, ceru să i se trimită de la Marsilia nenumărate conserve, carne uscată în tablete pentru a face supă, un cort uşor model nou, care se monta şi se demonta într-o clipită, cizme de marinar, două umbrele, o manta de ploaie, ochelari cu lentile albastre pentru a preveni oftalmiile. În sfârşit, farmacistul Bézuquet îi confecţionă o mică farmacie portabilă, ticsită cu plasturi, camfor, arnică, oţet de miere.

Sărmanul Tartarin! Ceea ce făcea nu făcea pentru el; dar spera, cu ajutorul acestor măsuri de prevedere şi atenţii delicate, să mai potolească furia lui Tartarin-Sancho, care, de când îi fusese hotărâtă plecarea, nu îi mai dădea pace nici ziua, nici noaptea.

CAPITOLUL XIII

PLECAREA

În sfârşit, veni şi ziua, ziua solemnă, ziua cea mare. Încă din zori, tot Tarasconul era în picioare, împânzind drumul spre Avignon şi împrejurimile căsuţei cu baobab.

Lume la ferestre, lume pe acoperişuri, lume în copaci; vâslaşi de pe Ron, hamali, lustragii, burghezi, urzitori, postăvari, clubul, în sfârşit, tot oraşul; apoi, de asemenea, oameni din Beaucaire care trecuseră podul, zarzavagii, căruţe cu coviltir, podgoreni cocoţaţi pe spinarea unor catâri de toată frumuseţea, împopoţonaţi cu ciucuri, văluri, zurgălăi, funde, clopoţei şi chiar, din loc în loc, câteva fete frumuşele din Arles, cu panglici azurii prinse în păr, stând alături cu drăguţul lor în şa, pe căluţi cenuşii din Camargue.

Toată această gloată se înghiontea în faţa porţii lui Tartarin, acest domn Tartarin de toată isprava care se ducea să vâneze lei la teuri.

Pentru Tarascon, Algeria, Africa, Grecia, Persia, Turcia, Mesopotamia, toate acestea alcătuiesc o singură ţară mare, foarte înceţoşată, aproape mitologică, şi aceasta este locuită de teuri (turci).

În mijlocul acestei îmbulzeli, era un du-te-vino de vânători de şepci, mândri de triumful şefului lor, lăsând parcă să se spargă în urma lor valurile înspumate ale gloriei.

În faţa casei cu baobab, două tărăboanţe mari. Din când în când, poarta se deschidea, lăsând să se vadă câteva persoane care se plimbau, pline de gravitate, prin grădină. Altele cărau cufere, lăzi, saci de dormit, stivuind totul în tărăboanţe.

La fiecare nou colet, mulţimea fremăta. Obiectele erau numite în gura mare. „Ăsta este cortul… Astea-s conservele… farmacia… lăzile cu arme….“ Şi vânătorii de şepci dădeau lămuriri.

Deodată, pe la zece, mulţimea se agită puternic. Poarta grădinii se răsuci violent în ţâţâni.

— El este!… El este! se strigă.

El era…

Când apăru în prag, două strigăte de uluială porniră din mulţime:

— Este un teur…

— Are ochelari!

Tartarin din Tarascon, într-adevăr, crezuse de datoria lui, mergând în Algeria, să poarte un costum algerian. Pantaloni bufanţi largi de pânză albă, o mică vestă strânsă pe corp, cu nasturi de metal, o cingătoare roşie de aproape doi coţi în jurul burţii, gâtul gol, fruntea rasă, pe cap o gigantică *chéchia* (fes roşu) cu un moţ bleu de o lungime…! La toate acestea se adăugau două puşti grele, una pe fiecare umăr, un cuţit mare de vânătoare la cingătoare, pe pântec o cartuşieră, iar la şold se bălăngănea un revolver. Şi cu asta, gata…

Ah! Iertare, uitam ochelarii, o enormă pereche de ochelari cu lentile albastre, foarte potriviţi pentru a mai îndulci înfăţişarea sălbatică a eroului nostru!

„Trăiască Tartarin!…“ urlă poporul. Marele om surâse, dar nu salută din pricina puştilor care îl stânjeneau. Şi, de altfel, acum ştia la ce să se aştepte din partea mulţimii; poate chiar, în adâncul sufletului, îi blestema pe vajnicii lui compatrioţi, care îl sileau să plece, să-şi părăsească drăgălaşul lui cuibuşor cu ziduri albe, cu obloane verzi… Dar asta nu se vedea.

Calm şi ţanţoş, deşi un pic cam palid, înaintă câţiva paşi, cercetă tărăboanţele şi, constatând că totul este în ordine, o luă voiniceşte pe drumul spre gară, fără să-şi mai întoarcă măcar o singură dată privirea spre casa cu baobab. În spatele lui mărşăluiau bravul comandant Bravida, căpitan de aţă în retragere, preşedintele Ladevèze, urmaţi de armurierul Costecalde şi de toţi ceilalţi vânători de şepci, apoi tărăboanţele, apoi gloata.

În faţa peronului îl aştepta şeful de gară – un vechi african de la 1830 – care îi strânse călduros mâna de mai multe ori.

Expresul Paris-Marsilia nu sosise încă. Tartarin şi statul lui major intrară în sala de aşteptare. Pentru a evita aglomeraţia, şeful de gară ordonă să se tragă grilajul.

Timp de un sfert de oră, Tartarin se învârti de colo, colo prin sală, înconjurat de vânătorii de şepci. Le vorbea despre călătorie, despre vânătoare, promiţându-le să le trimită piei. Te înscriai pe carnetul lui pentru o piele ca pentru un contradans.

Liniştit şi blând ca Socrate bându-şi cucuta, neînfricatul tarasconez avea un cuvânt pentru fiecare, un surâs pentru toată lumea. Vorbea simplu, cu un aer afabil; ai fi spus că, înainte de a pleca, voia să lase în urma lui un fel de

dâră de farmec, de regrete, de amintiri plăcute. Auzindu-l pe şeful lor vorbind astfel, toţi aveau lacrimi în ochi, unii chiar remuşcări, ca preşedintele Ladevèze şi farmacistul Bézuquet.

Vânătorii de şepci plângeau pe la colţuri. Afară, poporul privea printre gratii şi striga: „Trăiască Tartarin!“

În sfârşit, clopotul sună. Un urlet surd, un fluierat sfâşietor zgudui bolţile… În vagoane! În vagoane!

— Adio, Tartarin!… Adio, Tartarin!…

— Adio, tuturor! murmură ilustrul bărbat, şi, sărutând obrajii bravului comandant Bravida, îşi sărută scumpul lui Tarascon.

Apoi, se avântă şi urcă într-un vagon plin de parizieni care crezură că mor de frică văzându-se asaltaţi de acest individ straniu, cu atâtea carabine şi revolvere.

CAPITOLUL XIV

PORTUL MARSILIA – ÎMBARCAT! ÎMBARCAT!

Pe 1 decembrie 186…, la ora prânzului, pe un soare de iarnă provensal, un timp senin, strălucitor, splendid, marsiliezii îngroziţi văzură revărsându-se pe strada principală un teur, dar ce teur!… Niciodată nu mai văzuseră unul ca acesta; deşi, Dumnezeu e martor, nu de teuri duce lipsă Marsilia!

Teurul în chestiune – mai este nevoie să v-o zic? – era Tartarin, marele Tartarin din Tarascon, care se ducea de-a lungul cheiului, urmat de lăzile lui cu arme, de farmacie, de conserve, spre debarcaderul companiei Touache şi spre pachebotul *Le Zouave*, care urma să-l ducă acolo, departe…

Cu aplauzele tarasconezilor răsunându-i încă în urechi, ameţit de cerul luminos, de mirosul mării, Tartarin strălucea, mergând cu puştile pe umăr, cu capul sus, sorbind din ochi acest minunat port al Marsiliei, pe care îl vedea pentru prima oară şi care îi lua ochii… Bietul om credea că visează. I se părea că îl cheamă Sindbad Marinarul şi că rătăcea prin unul dintre acele oraşe fermecate din *O mie şi una de nopţi*.

Cât vedeai cu ochii, era un furnicar de catarge, de pânze, încrucişându-se în toate direcţiile. Pavilioane ale tuturor ţărilor, ruseşti, greceşti, suedeze, tunisiene, americane… Vapoare trase la chei, bompresuri aşezate la mal ca nişte şiruri de baionete. Deasupra, naiadele, zeiţele, sfintele fecioare şi alte sculpturi în lemn pictat care dau numele vasului; toate acestea mâncate de apa mării, roase, şiroind, mucegăite… Din când în când, printre vapoare, o fâşie de mare, ca o bucată mare de moar[24], pătată cu ulei… Iar prin încâlceala catargelor, nori de pescăruşi ca nişte pete schimbătoare pe cerul albastru, muşi strigându-se în toate limbile pământului.

Pe chei, printre pâraiele ce se scurgeau de la săpunării, verzui, groase, înnegrite de ulei şi de sodă, o lume întreagă de vameşi, de comisionari, de hamali, cu acele cabriolete trase de căluţi corsicani.

Magazine de confecţii bizare, barăci afumate în care-şi găteau mateloţii, negustori de pipe, negustori de maimuţe, de papagali, de funii, de pânză pentru vele, un talcioc de vechituri fantastic în care zăceau, claie peste grămadă, piese de tun vechi, felinare aurite mari, palani vechi, ancore vechi ştirbite, parâme vechi, roţi vechi de scripeţi, portavoce vechi, ocheane marinăreşti din timpul lui Jean Bart şi al lui Duguay-Trouin. Vânzătoare de scoici şi de moluşte comestibile sporovăind chircite lângă cochiliile lor. Mateloţi trecând cu vase de gudron, gamele fumegând, coşuri mari pline cu caracatiţe pe care se duceau să le spele în apa alburie a fântânilor.

Pretutindeni, o îngrămădeală uimitoare de mărfuri de tot soiul: mătăsuri, minereuri, plute, drugi de plumb, postavuri, dulciuri, roşcove, rapiţă, lemn-dulce, trestie-de-zahăr. Orientul şi Occidentul învălmăşite. Grămezi mari de brânză de Olanda pe care genovezele le colorau în roşu cu mâna lor.

Acolo, cheiul grâului: hamalii îşi descărcau sacii pe ţărm din înălţimea schelelor. Grâul, şuvoi de aur, care se rostogolea învăluit într-o ceaţă gălbuie. Oameni cu fesul roşu îl cerneau în site mari din piele de măgar şi-l încărcau în căruţe care se îndepărtau urmărite de femei şi de copii cu măturici şi coşuri pentru strâns grâul… Mai încolo, bazinul de carenaj, vasele mari culcate pe-o rână şi trecute printr-un foc de mărăcini pentru a le curăţa de ierburile mării, catargele înmuindu-se în apă, mirosul de răşină, zgomotul asurzitor al dulgherilor ce le căptuşeau coca cu plăci mari de aramă.

Uneori, între pânze, câte o spărtură. Atunci, Tartarin vedea în port necontenitul du-te-vino al vapoarelor, o fregată englezească plecând spre Malta, dichisită şi bine spălată, cu ofiţeri cu mănuşi galbene, sau un bric marsiliez mare, pornind la drum în mijlocul strigătelor şi al înjurăturilor, pe punte cu un căpitan uriaş în redingotă şi cu pălărie de mătase, dând comenzile în provensală. Vapoare care plecau grăbite, cu toate pânzele ridicate. Altele acolo, hăt, departe, care soseau fără grabă, în plin soare, ca picate din cer.

Şi în tot timpul acesta, o hărmălaie înfiorătoare: huruit de căruţe, „hai, ridică!“ al marinarilor, înjurături, cântece, şuierăturile vapoarelor cu aburi, tobele şi trompetele din fortul Saint-Jean, din fortul Saint-Nicolas, clopotele de la Major, de la Accoules, de la Saint-Victor; pe deasupra mistralul, care lua cu el toate aceste zgomote, toate aceste strigăte, le rostogolea, le zgâlţâia, le făcea să se amestece cu vuietul lui şi scotea astfel o muzică nebunească, sălbatică, eroică, de parcă ar fi fost marea fanfară a călătoriei, o fanfară care te făcea să-ţi doreşti să pleci, să pleci departe, să ai aripi.

Tocmai în sunetele acestei frumoase fanfare se îmbarcă neînfricatul Tartarin din Tarscon pentru a porni spre patria leilor.

24 Ţesătură de mătase sau de bumbac care face ape (n.tr.)

AL DOILEA EPISOD

LA TEURI

CAPITOLUL I

TRAVERSAREA – CELE CINCI POZIŢII LUATE DE CHÉCHIA – SEARA CELEI DE-A TREIA ZILE – ÎNDURARE

Aş vrea, dragii mei cititori, să fiu pictor, şi încă un pictor mare, pentru a vă aduce în faţa ochilor, chiar la începutul acestui al doilea episod, diferitele poziţii pe care le luă *chéchia* – fesul roşu – pe care o purta Tartarin din Tarascon, în cele trei zile ale traversării la bordul pachebotului *Le Zouave*, din Franţa în Algeria.

V-aş arăta-o mai întâi la plecare, pe punte, eroică şi semeaţă, aşa cum era, aureolând acest frumos cap tarasconez. V-aş arăta-o, în continuare, la ieşirea din port, când vasul începea să ţopăie pe valuri; v-aş arăta-o fremătând, mirată, parcă simţind deja primele adieri ale suferinţei.

Apoi, în golful Lion, pe măsură ce vasul înaintează în larg şi marea devine din ce în ce mai neastâmpărată, v-aş face să o vedeţi în luptă cu furtuna, ridicându-se speriată pe ţeasta eroului, şi moţul ei de lână albastră zbârlindu-se în ceaţa mării şi în vijelie… Poziţia a patra. Şase seara, în dreptul coastei corsicane. Nefericita *chéchia* se apleacă peste bastingaj şi, în mod jalnic, priveşte şi sondează marea… În sfârşit, a cincea şi ultima poziţie, în fundul unei cabine strâmte, într-un pat îngust, nu mai mare decât sertarul unui scrin, un ghemotoc îndurerat se rostogoleşte gemând pe pernă. Este *chéchia*, eroica *chéchia* de la plecare, decăzută acum la starea de scufie de noapte şi înfundată până peste urechile unui cap de bolnav, livid şi crispat…

Ah, dacă l-ar fi putut vedea tarasconezii pe marele lor Tartarin culcat în sertarul lui, la lumina alburie a unei zile triste care se scurgea prin hublouri, în mirosul fad de bucătărie şi de lemn umed, în mirosul greţos de vapor; dacă l-ar fi auzit horcăind la fiecare învârtitură de elice, cerând ceai din cinci în cinci minute şi înjurându-l pe steward cu glas subţire de copil, cum şi-ar mai

fi reproşat că îl siliseră să plece… Pe cuvântul meu de biograf! Sărmanul teur îţi inspira milă. Surprins brusc de suferinţă, nefericitul nu avusese curajul să-şi dea drumul la centura algeriană, nici să se descotorosească de arsenalul lui. Cuţitul de vânătoare cu mâner gros îi stâlcea pieptul, pielea tocului de revolver îi umplea picioarele de vânătăi. Pentru a-i da lovitura de graţie, bodogănelile lui Tartarin-Sancho, care nu contenea să se văicărească, să tune şi să fulgere:

„Imbecilule, vezi… Ţi-am spus eu!… Ah! Ai vrut să te duci în Africa… Ei bine, té! Iată Africa… Cum ţi se pare?“

Cea mai mare cruzime era că, din adâncul cabinei şi al suferinţei lui, nefericitul auzea pasagerii din salonul mare râzând, mâncând, cântând, jucând cărţi. Societatea era pe cât de numeroasă, pe atât de veselă la bordul lui *Zouave*. Ofiţeri care reveneau la trupele lor, dame de la *Alcazar* din Marsilia, cabotini, un musulman care se întorcea de la Mecca, un prinţ muntenegrean tare glumeţ, care îi imita pe Ravel şi pe Gil Pérès… Niciunul dintre aceştia nu avea rău de mare şi îşi pierdeau timpul bând şampanie cu căpitanul vasului, un chefliu burduhănos din Marsilia, cu familie şi la Alger, şi la Marsilia, care răspundea la veselul nume de Barbassou.

Tartarin din Tarascon le purta mare pică acestor mizerabili. Veselia lor făcea ca suferinţa lui să fie şi mai mare…

În sfârşit, în după-amiaza celei de-a treia zile, o agitaţie extraordinară se făcu simţită la bordul navei, scoţându-l pe eroul nostru din lunga lui toropeală. Clopotul din faţă suna. Se auzeau bocancii grei ai mateloţilor alergând pe punte.

„Sala maşinilor, înainte!… Sala maşinilor, înapoi“, striga vocea răguşită a căpitanului Barbassou.

Apoi: „Sala maşinilor, stop!“ O oprire bruscă, o scuturătură şi, apoi, nimic… Nimic, doar pachebotul balansându-se în tăcere de la dreapta la stânga, ca un balon în aer.

Această tăcere ciudată îl puse pe jar pe tarasconez.

„Îndurare! Ne scufundăm!…“ strigă cu un glas din rărunchi şi, recăpătându-şi forţele ca prin farmec, ţâşni din cuşetă şi năvăli pe punte cu tot arsenalul.

CAPITOLUL II

LA ARME! LA ARME!

Nu se scufundau, ajungeau. *Le Zouave* tocmai intra în radă, o radă frumoasă, cu apa neagră şi adâncă, dar tăcută, posomorâtă, aproape pustie.

În faţă, pe o colină, Algerul cel alb, cu căsuţele lui de un alb mat care coboară spre mare, înghesuite unele în altele precum rufele pe o frânghie pe dealul Meudonului. Deasupra, un cer imens de mătase albastră, oh!, dar atât de albastru!…

Ilustrul Tartarin, ceva mai întremat după spaima prin care trecuse, admira peisajul, ascultându-l plin de respect pe prinţul muntenegrean, care, în picioare, lângă el, îi arăta diferitele cartiere ale oraşului, Casbah, oraşul de sus, strada Bab-Azun… Foarte bine-crescut acest prinţ muntenegrean; pe deasupra, cunoştea în profunzime Algeria şi vorbea curent araba. Aşa că Tartarin îşi propuse să cultive relaţia cu el… Deodată, de-a lungul bastingajului de care se sprijineau, tarasconezul văzu un şir de mâini mari negre care se agăţau pe dinafară. Aproape în acelaşi timp un cap negru, creţ tot apăru în faţa lui şi, înainte să apuce să deschidă gura, puntea se umplu de o sută de piraţi, negri, galbeni, pe jumătate goi, hidoşi, înspăimântători, năvălind din toate părţile.

Pe aceşti tâlhari, Tartarin îi cunoştea… Erau *ei*, adică *ei*, acei faimoşi *ei* pe care de atâtea ori îi căutase pe străzile Tarasconului. În sfârşit, ei se hotărau, deci, să iasă la iveală.

… La început, surpriza îl ţintui pe loc. Dar, când îi văzu pe bandiţi năpustindu-se spre bagaje, smulgând prelata care le acoperea, începând, în sfârşit, să jefuiască nava, atunci eroul se trezi şi, desprinzându-şi cuţitul de vânătoare, le strigă călătorilor: „La arme, la arme!“ şi, primul dintre toţi, se aruncă asupra piraţilor.

— *Quesaco*? Ce este? Ce vi s-a întâmplat? întrebă căpitanul Barbassou, care ieşea de sub punte.

— Ah! Iată-vă, căpitane!… Repede, repede, înarmaţi-vă oamenii.

— Hei! Dar de ce, pentru Dumnezeu?

— Dar nu vedeţi?

— Ce să văd?

— Acolo… în faţă… piraţii…

Căpitanul Barbassou îl privea aiurit cu totul. În clipa aceea, un drac de negru trecu prin faţa lor, alergând cu farmacia eroului în spate:

— Ticălosule! Aşteaptă-mă! urlă tarasconezul, şi se avântă cu pumnalul ridicat.

Barbassou îl prinse din zbor şi, ţinându-l de centură, se răsti la el:

— Dar stai cuminte, omule! Nu sunt piraţi… E multă vreme de când nu mai există piraţi… Sunt hamali.

— Hamali!…

— Ei! da, hamali, care vin să ia bagajele ca să le ducă pe uscat…

— Bagă-ţi pumnalul în teacă, dă-mi biletul şi mergi în spatele acestui negru, un băiat de treabă, care te va conduce pe uscat, şi chiar până la hotel, dacă doreşti!

Puţin cam încurcat, Tartarin îi dădu biletul şi, pornind în urma negrului, coborî ţinându-se de balustradă într-o barcă mare care dansa de-a lungul navei. Toate bagajele lui erau deja acolo, cuferele, lăzile cu arme, conservele; cum ocupau toată barca, nu mai era nevoie să aştepte şi alţi călători. Negrul se căţără pe cufere şi se ghemui acolo, sus, ca o maimuţă, cu palmele pe genunchi. Un alt negru luă vâslele. Amândoi îl priveau pe Tartarin râzând şi arătându-şi dinţii albi.

În picioare, în faţă, cu acea mutră teribilă cu care îşi băga în sperieţi compatrioţii, tarasconezul frământa cu înfrigurare mânerul pumnalului; căci, degeaba-i spusese Barbassou ce-i spusese, nu era decât pe jumătate liniştit în ceea ce priveşte intenţiile acestor hamali cu piele de abanos, care semănau atât de puţin cu hamalii de toată isprava din Tarascon…

Cinci minute după aceea, barca ajungea la ţărm şi Tartarin punea piciorul pe acest chei barbar, unde, cu trei sute de ani mai înainte, un comandant spaniol care trăgea la galere punea la cale – sub loviturile de ciomag ale mateloţilor algerieni – un roman sublim care avea să se numească *Don Quijote*!

CAPITOLUL III

INVOCAREA LUI CERVANTES – DEBARCAREA – UNDE SUNT TEURII? NICI URMĂ DE TEURI – DEZILUZIE

O, Miguel de Cervantes Saavedra, dacă este adevărat ceea ce se spune, că în locurile unde au trăit oamenii de seamă ceva din ei înşişi rătăceşte şi pluteşte în aer până la sfârşitul veacurilor, ceea ce a rămas din tine pe plaja barbară trebuie să fi tresărit de bucurie văzându-l debarcând pe Tartarin din Tarascon, acest tip fermecător de francez din sud în care s-au încarnat cei doi eroi ai cărţii tale, Don Quijote şi Sancho Panza…

Vremea era caldă în ziua aceea. Pe cheiul scăldat în soare, cinci sau şase vameşi, mai mulţi algerieni aşteptând veşti din Franţa, câţiva mauri chirciţi pe vine, care îşi fumau pipele lor lungi, marinari maltezi trăgând năvoade mari în care mii de sardele străluceau prin ochiurile plasei ca mici monede de argint…

Dar de-abia puse Tartarin piciorul pe uscat, că debarcaderul se însufleţi, îşi schimbă aspectul. O hoardă de sălbatici, mult mai fioroşi decât piraţii de pe vapor, se ridică dintre pietrele de pe ţărm şi se aruncă asupra proaspătului debarcat. Arabi vânjoşi goi puşcă sub acoperământul de lână, mauri micuţi în zdrenţe, negri tunisieni, din Mahon[25] sau din Mzab[26], servitori de hotel cu şorţuri albe, toţi strigând, urlând, agăţându-i-se de haine, certându-se pe bagajele lui, unul cărându-i conservele, altul farmacia, şi, într-o păsărească fantastică, bombardându-l cu nume de hoteluri care de care mai năstruşnice.

Asurzit de-atâta tărăboi, bietul tarasconez se ducea, venea, drăcuia, înjura, alerga după bagaje şi, neştiind cum să se facă înţeles de aceşti barbari, îi hărţuia în franceză, în provensală şi chiar în latină, latina lui Pourceaugnac[27], *rosa, la rose, bonus, bona, bonum*, tot ceea ce ştia…

Osteneală zadarnică. Nici nu îl ascultau… Din fericire, un omuleţ îmbrăcat într-o tunică cu guler galbenă şi înarmat cu un baston lung interveni în învălmăşeală ca un zeu din epopeile lui Homer şi împrăştie toată această pleavă cu lovituri de baston. Era un sergent de stradă algerian. Foarte politicos, îl sfătui pe Tartarin să tragă la hotelul Europa şi îl încredinţă unor servitori de acolo care îl luară, pe el şi bagajele sale, în mai multe cărucioare.

Încă de la primii lui paşi în Alger, Tartarin din Tarascon făcu ochii mari. Şi-l imaginase ca pe un oraş oriental, feeric, mitologic, undeva, pe la mijloc, între Constantinopol şi Zanzibar… Se afla însă în plin Tarascon… Cafenele, restaurante, străzi largi, case cu patru etaje, o mică piaţă pietruită în care se cântau polci de Offenbach, domni pe scaune bând bere şi mâncând gogoşi, doamne, câteva dame de companie şi câţiva militari… dar niciun teur!… El era singurul… Aşa că, atunci când traversă piaţa, se simţi puţin cam jenat. Toată lumea îl privea. Muzica se opri şi polca lui Offenbach rămase cu un picior în aer.

Cu cele două puşti pe umăr, cu revolverul la şold, sălbatic şi maiestuos ca Robinson Crusoe, Tartarin străbătu grav grup după grup, dar, când ajunse la hotel, i se puse o ceaţă pe ochi. Plecarea din Tarascon, portul din Marsilia, traversarea, prinţul muntenegrean, piraţii, totul se amesteca şi se învârtea în capul lui… A fost nevoie să fie urcat în cameră, dezarmat, dezbrăcat… Se gândeau chiar să trimită după un doctor; dar, abia puse capul pe pernă, că eroul nostru începu să sforăie atât de tare şi cu atâta însufleţire, încât hotelierul socoti că ajutorul ştiinţei era de prisos şi toată lumea se retrase în vârful picioarelor.

25 Port-Mahon, capitala insulei Menorca din arhipelagul Insulele Baleare (n.tr.)
26 Grup de oaze din nordul Saharei algeriene (n.tr.)
27 Personaj dintr-o farsă a lui Molière (n.tr.)

CAPITOLUL IV

PRIMA PÂNDĂ

De trei ori sună orologiul din clădirea guvernului când Tartarin se trezi. Dormise toată seara, toată noaptea, toată dimineaţa şi chiar o bucată zdravănă din după-amiază; trebuie spus, totuşi, că trei zile la rând *chéchia* lui fusese pusă la grea încercare!…

Primul gând al eroului, când a deschis ochii, a fost acesta: „Sunt în patria leului!“. De ce să nu o spunem? La această idee, că leii erau acolo lângă el, la doi paşi, şi aproape la îndemână, şi că trebuia să se încaiere cu ei, brr! îl pătrunse răcoarea morţii şi, plin de vitejie, se vârî sub pled.

Dar, după puţină vreme, veselia de afară, cerul atât de albastru, soarele puternic care îi inundase camera, un mic dejun sănătos pe care şi-l comandă la pat, fereastra mare deschisă larg spre mare, toate bine stropite cu o butelcă din excelentul vin de Crescia, îi aduseră repede înapoi curajul de altădată. „La lei! La lei!“ strigă, aruncând pledul, şi se îmbrăcă degrabă.

Iată ce avea de gând: să iasă fără să spună nimănui nimic, să se arunce în plin deşert, să aştepte căderea nopţii, să se aşeze în ambuscadă şi, la primul leu care va trece, poc! poc!… Apoi să revină a doua zi pentru a dejuna la hotelul Europa, să primească felicitările algerienilor şi să tocmească o şaretă pentru a merge să caute animalul. Se înarmă aşadar în fugă, îşi săltă în spinare, făcut sul, cortul care îi trecea binişor peste cap şi, ţeapăn ca un stâlp, coborî. Odată ajuns în stradă, nevrând să întrebe pe nimeni pe unde să o ia, de teamă să nu atragă atenţia asupra planurilor lui, o luă fără multă vorbă la dreapta, trecu repede pe sub arcadele Bab-Azunului, unde, din adâncul prăvăliilor lor întunecoase, îl priveau o sumedenie de evrei algerieni, ca nişte păianjeni la pândă; traversă Piaţa Teatrului, o luă prin mahala şi, în sfârşit, pe drumul prăfuit spre Mustafa.

Pe drum era o îmbulzeală nemaipomenită. Omnibuze, birje, furgoane, care mari cu fân trase de boi, escadroane de vânători africani, turme de măgari

mici, negrese care vindeau plăcinte, şarete ale emigranţilor alsacieni, spahii în mantale roşii, şi toate acestea perindându-se într-un nor de praf, în mijlocul strigătelor, cântecelor, trompetelor, între două şiruri de barăci deocheate, în pragul cărora se pieptănau mahoneze înalte, cabarete pline de soldaţi, prăvălii ale măcelarilor sau ale tăbăcarilor.

„Ce tot îmi îndrugă verzi şi uscate despre Orientul lor?“ îşi spunea marele Tartarin. „Nu sunt nici măcar atâţia teuri ca la Marsilia.“

Brusc, văzu trecând pe lângă el, întinzându-şi picioarele lungi şi îngâmfată ca un păun, o cămilă superbă. Inima începu să-i bată mai tare.

Cămile, deja! Leii nu aveau cum să fie prea departe; şi, într-adevăr, după cinci minute, văzu venind spre el, cu puşca pe umăr, o ceată întreagă de vânători de lei.

„Laşii!“ îşi spuse eroul nostru trecând pe lângă ei. „Laşii! Să mergi la vânătoare de lei în ceată şi cu câini“… Căci nu şi-ar fi putut închipui niciodată că în Algeria poţi vâna şi altceva decât lei. Totuşi, aceşti vânători aveau nişte figuri atât de cumsecade, de negustori ieşiţi la pensie şi apoi acest mod de a vâna leii cu câini şi tolbe de vânătoare era atât de patriarhal, încât tarasconezul, puţin cam intrigat, găsi de cuviinţă să intre în vorbă cu unul dintre aceşti domni.

— Şi altminteri, camarade, bună vânătoare?

— N-a fost rea, răspunse celălalt, trăgând înspăimântat cu coada ochiului spre considerabilul echipament de război al luptătorului din Tarascon.

— Aţi doborât ceva?

— Sigur… nu puţin… mai bine priviţi.

Şi vânătorul algerian arătă spre tolba umflată de iepuri şi de raţe.

— Cum aşa! Tolba? Îi puneţi în tolbă?

— Unde aţi vrea să îi pun?

— Dar, atunci, sunt… foarte micuţi…

— Micuţi sau mai mari, făcu vânătorul.

Şi, cum era grăbit să se întoarcă acasă, îşi ajunse cu paşi mari camarazii din urmă…

Neînfricatul Tartarin rămase ţintuit de uimire în mijlocul drumului… Apoi, după ce cugetă puţin: „Bah!“ îşi spuse, „Sunt puşi pe glumă… N-au doborât nimic…“ şi îşi continuă drumul.

De-acum, casele erau mai rare, trecătorii de asemenea. Se lăsa noaptea, nu se mai vedea limpede… Tartarin din Tarascon mai merse încă o jumătate de oră. În cele din urmă, se opri… Era noapte deplină. Noapte fără lună, ciuruită de stele. Nici ţipenie de om pe drum… Orice s-ar spune, eroului îi trecu prin cap că leii nu sunt diligenţe şi nu se prea îndeamnă bucuroşi s-o ia pe drumul mare. Se năpusti pe câmp. Gropi, mărăcini, hăţişuri la tot pasul. Şi

ce dacă! Mergea fără să ţină seama… Apoi, deodată, stai! „Miroase a lei pe-aici“, îşi spuse omul nostru şi adulmecă insistent în dreapta şi în stânga.

CAPITOLUL V

PAC! PAC!

Era un deşert întins, acoperit de plante bizare, acele plante ale Orientului care au înfăţişarea unor animale ameninţătoare. Sub lumina palidă a stelelor, umbrele lor mărite se lăţeau pe pământ în toate direcţiile. La dreapta, pata întunecată şi masivă a unui munte, Atlasul poate!… La stânga, marea invizibilă, care se rostogolea cu un zgomot surd… O adevărată vizuină care să ispitească fiarele.

Cu o puşcă dinainte, cu una în mâini, Tartarin din Tarascon puse un genunchi pe pământ şi aşteptă… Aşteptă o oră, două… Nimic…

Atunci îşi aduse aminte că, în cărţile lui, marii vânători de lei nu mergeau niciodată la vânătoare fără să ia cu ei o căpriţă, pe care o legau la câţiva paşi în faţa lor şi pe care o făceau să behăie, trăgând-o de picior cu o sfoară. Neavând capră, tarasconezul avu ideea să încerce nişte imitaţii, şi se porni să behăie cu glas tremurat: „Mee! Mee!“

La început foarte timid, pentru că, în adâncul sufletului, îi era totuşi puţină teamă că leul, auzindu-l… Apoi, văzând că nu se întâmplă nimic, behăi mai tare: „Mee!… Mee!…“ cu atâta putere, încât capra asta începu să aducă a bou.

Deodată, la câţiva paşi în faţa lui, apăru ceva negru şi uriaş.

Tăcu… Dihania se apleca, adulmeca pământul, sărea, se rostogolea, pleca în galop, apoi se întorcea şi se oprea brusc… Era leul, nu puteai să te mai îndoieşti!… Acum i se vedeau foarte bine cele patru labe scurte, grumazul formidabil şi cei doi ochi, doi ochi mari care luceau în întuneric… În falcă! Foc!… Pac! Pac!… S-a făcut! Apoi, imediat, un salt înapoi, şi mâna pe cuţitul de vânătoare.

La împuşcătura tarasconezului, un urlet înfricoşător se auzi ca răspuns.

„El este!“ strigă bunul Tartarin şi, proţăpindu-se pe picioarele lui

puternice, se pregăti să întâmpine fiara; dar aceasta îşi făcuse altfel socotelile şi o luă la fugă în galop, urlând… El, totuşi, nu se clinti. Aştepta femela… tot ca în cărţile lui!

Din nefericire, femela nu veni. După două sau trei ore de aşteptare, tarasconezul îşi pierdu răbdarea. Pământul era umed, noaptea – din ce în ce mai răcoroasă. Briza mării începea să pişte.

„Dacă aş trage un pui de somn până se face ziuă?“ îşi spuse şi, pentru a evita reumatismul, vru să recurgă la cort… Dar iată că, la naiba!, acest cort avea un mecanism atât de ingenios, încât nu reuşi în ruptul capului să-i vină de hac şi să-l deschidă.

În zadar se chinui şi transpiră timp de o oră, blestematul de cort nu se desfăcu… Există umbrele care, pe o ploaie torenţială, se amuză să ne joace un astfel de renghi… Sătul să se tot lupte, tarasconezul dădu cu ustensila de pământ şi se culcă pe jos, înjurând ca un adevărat provensal ce era.

„Ta, ta, ta, Tarata!…“

— *Què s aco?*… făcu Tartarin, sărind din somn.

Erau trompetele vânătorilor africani care sunau deşteptarea în cazărmile din Mustafa… Vânătorul de lei, uluit, se frecă la ochi… Şi el care se credea în plin deşert!… Ştiţi unde era?… Într-un răzor de anghinare, între o brazdă de conopidă şi una de sfeclă roşie.

Sahara lui avea legume… Foarte aproape de el, pe drăgălaşa colină verde, case algeriene, în întregime albe, strălucind de roua zorilor; te-ai fi crezut în împrejurimile Marsiliei, în mijlocul bastidelor[28] şi al bastidonurilor. Aspectul burghez şi legumicol al acestui peisaj cufundat în somn îl uimi peste măsură pe bietul om şi îl făcu să se simtă foarte prost dispus.

„Oamenii ăştia sunt nebuni, să sădească anghinare în vecinătatea leilor… căci, în sfârşit, doar nu am visat… Leii ajung până aici… Şi iată dovada…“

Dovada, iată petele de sânge pe care, fugind, fiara le lăsase în urma ei. Aplecat peste aceste urme însângerate, cu ochii la pândă, cu revolverul în mână, curajosul tarasconez ajunse, din anghinare în anghinare, până pe un mic câmp de ovăz… Iarba călcată, o baltă de sânge şi, în mijlocul bălţii, culcat pe o parte, cu o rană mare la cap, un… Ghiciţi ce!…

„Un leu, zău!…“

Nu, un măgar, unul dintre acei măgari mici de tot, care sunt atât de comuni în Algeria şi care sunt cunoscuţi acolo sub numele de *bourriquots*.

28 Căsuţe de ţară din sudul Franţei (n.tr.)

CAPITOLUL VI

SOSIREA FEMELEI – O LUPTĂ TERIBILĂ –VIZUINA IEPURILOR

Prima reacţie a lui Tartarin văzând înfăţişarea nefericitei sale victime a fost una de dispreţ. Un măgăruş este, într-adevăr, cu totul altceva decât un leu. A doua reacţie a fost aceea de a se lăsa copleşit de milă. Bietul măgăruş era atât de drăgălaş, avea un aer atât de cumsecade! Pielea de pe piept, caldă încă, se ridica şi cobora ca un val. Tartarin îngenunche şi cu capătul cingătoarei sale algeriene încercă să oprească sângele sărmanului animal; imaginea acestui mare om îngrijind acest mic măgar era tot ceea ce vă puteţi imagina mai înduioşător.

La atingerea mătăsoasă a cingătoarei, măgăruşul, care mai avea doar o fărâmă de viaţă, îşi deschise ochii cenuşii şi mari, mişcă de două sau de trei ori din urechi, parcă pentru a spune: „Mulţumesc!… mulţumesc!…“ Apoi, un ultim spasm îl făcu să se zvârcolească din cap până în coadă şi nu mai mişcă.

„Ocheşel! Ocheşel!“ strigă deodată o voce sufocată de nelinişte. În acelaşi timp, într-un crâng din vecinătate, crengile se mişcară. Tartarin nu avu timp decât să se ridice şi să se pună în gardă… Era femela!

Ea sosi, înfricoşătoare şi răcnind, sub înfăţişarea unei bătrâne alsaciene cu chip de marmotă, înarmată cu o umbrelă mare roşie şi reclamându-şi măgarul cu un vuiet de se auzea în tot Mustafa. Cu siguranţă că ar fi fost mult mai bine pentru Tartarin să aibă de-a face cu o leoaică dezlănţuită decât cu această bătrână zgripţuroaică… Zadarnic încercă nefericitul să o facă să înţeleagă cum se petrecuseră lucrurile; că îl luase pe Ocheşel drept leu… Bătrâna crezu că vrea să îşi bată joc de ea şi, scoţând strigăte pline de vigoare, tăbărî pe eroul nostru cu lovituri de umbrelă. Tartarin, puţin cam încurcat, se ferea cum putea mai bine, para loviturile cu carabina, transpira, sufla greu, sărea, striga: „Dar, doamnă… dar, doamnă“.

Du-te de te plimbă! Doamna era surdă, dovada cea mai bună fiind energia ei nepotolită.

Din fericire, un al treilea personaj îşi făcu apariţia pe câmpul de luptă. Era soţul alsacienei. Alsacianul însuşi, şi cârciumar pe deasupra, era foarte tare la socoteli. Când văzu cu cine are de-a face şi că asasinul nu cerea decât să plătească paguba, îşi dezarmă soaţa şi căzură la învoială.

Tartarin dădu două sute de franci; măgarul nu făcea mai mult de zece. Acesta este preţul pieţei pentru un *bourriquots* în orice târg arab. Apoi îl înmormântară pe sărmanul Ocheşel la rădăcina unui smochin, iar alsacianul, căruia începuse să-i râdă faţa dând cu ochii de monedele tarasconezului, foarte plăcute la vedere, îl pofti pe erou la o gustărică în crâşma sa, care se afla la câţiva paşi de acolo, pe marginea drumului principal.

Vânătorii algerieni veneau să prânzească aici în fiecare duminică, pentru că zona era bogată în vânat şi nu exista un loc mai bun pentru iepuri.

— Şi leii? întrebă Tartarin.

Alsacianul se uită la el plin de mirare:

— Leii?

— Da… leii… i-ai văzut vreodată? reluă sărmanul om cu mai puţină siguranţă.

Cârciumarul izbucni în râs.

— Ah! Bine! Mulţumesc!… Lei… ce să faci cu ei?…

— Nu sunt, deci, în Algeria!

— Pe legea mea! Nu i-am văzut niciodată… Şi, totuşi, iată că sunt douăzeci de ani de când m-am stabilit aici. Deşi cred că am auzit, într-adevăr, vorbindu-se… Mi se pare că ziarele… Dar sunt mult mai departe, acolo, în sud.

În vremea asta ajunseră la cârciumă. O cârciumă de mahala, cum poţi vedea la Vanves sau la Pantin, cu o crenguţă uscată de tot deasupra uşii, cu tacuri de biliard zugrăvite pe pereţi şi cu această firmă inofensivă:

LA VIZUINA IEPURILOR

La vizuina iepurilor!… O, Bravida, ce amintire!

CAPITOLUL VII

POVESTEA UNUI OMNIBUZ, A UNEI MAURE ŞI A UNUI ŞIRAG DE FLORI DE IASOMIE

Această primă aventură ar fi avut de ce să descurajeze multă lume; dar cei bine căliţi, ca d-alde Tartarin, nu se lasă cu una, cu două.

„Leii sunt în sud“, îşi spuse eroul. „Ei bine, atunci să mergem în sud!“

Şi, de îndată ce înghiţi ultima îmbucătură, se ridică, îi mulţumi gazdei, o îmbrăţişă pe bătrână fără nicio pică, vărsă o ultimă lacrimă pentru nefericitul Ocheşel şi o luă iute spre Alger, cu intenţia fermă de a-şi face bagajele şi de-a o porni chiar în aceeaşi zi spre sud.

Din păcate, drumul principal dinspre Mustafa părea să se fi lungit din ajun: era un soare şi un praf! Cortul era aşa de greu!… Tartarin nu se simţi în stare să meargă pe jos în oraş şi, la primul omnibuz care trecu, făcu semn şi se urcă în el…

Ah! Sărmanul Tartarin din Tarascon! Ce bine ar fi făcut, pentru numele lui, pentru gloria lui, să nu fi intrat în acea droagă fatală şi să-şi fi continuat drumul pe jos, cu riscul de a se prăbuşi asfixiat de zăduf, sub greutatea cortului şi a celor două puşti ghintuite cu două ţevi…

Odată cu urcarea lui Tartarin, toate locurile din omnibuz fură ocupate. În spate era, cu nasul în breviarul lui, un vicar din Alger, cu o barbă mare neagră. În faţă, un tânăr negustor maur, care fuma ţigări groase. Apoi, un matelot maltez şi patru sau cinci maure mascate cu văluri albe, cărora nu li se vedeau decât ochii. Aceste doamne tocmai veneau de la cimitirul din Abd-el-Kader; dar această viziune funebră nu părea să le fi întristat deloc. Le auzeai râzând şi ciripind între ele sub vălurile care le acopereau faţa, ronţăind în acelaşi timp cofeturi.

Tartarin fu sigur că îl priveau insistent. Una mai ales, cea care era aşezată chiar în faţa lui, îşi înfipsese privirea în ochii lui şi nu şi-o mai retrase

de acolo tot drumul. Deşi faţa doamnei era acoperită, vioiciunea ochilor mari şi întunecaţi, alungiţi cu negru de pleoape, încheietura mâinii, fermecătoare şi delicată, acoperită cu brăţări de aur, întrezărindu-se din când în când de sub văl, mişcările graţioase, aproape copilăreşti, ale capului, spuneau că acolo, dedesubt, se afla o fiinţă tânără, drăguţă, adorabilă… Nefericitul Tartarin nu ştia unde să se bage. Mângâierile mute ale acestor frumoşi ochi din Orient îl făceau să nu mai ştie de el, îl puneau pe jăratic, mai să-şi dea sufletul; îl lua când cu cald, când cu frig…

Pentru a-l da gata, se amestecă şi papucul doamnei; pe cizmele lui mari de vânătoare simţea alergând acest papuc micuţ, alergând şi zbenguindu-se ca un şoricel roşu. Ce era de făcut? Să răspunzi acestei priviri, acestei apăsări! Da, dar consecinţele… O poveste de iubire în Orient este ceva teribil!… Şi, cu imaginaţia lui romanescă şi meridională, viteazul tarasconez se vedea deja căzând în mâinile eunucilor, decapitat, cusut într-un sac de piele şi rostogolindu-se în mare, cu capul alături.

Asta îi cam tăie din fierbinţeală… În aşteptare, papucul cel micuţ îşi continua manevrele, iar ochii din faţă se deschideau mari spre el, ca două flori de catifea neagră, îmbiindu-l: „Culege-ne!…“

Omnibuzul se opri. Erau în Piaţa Teatrului, la intrarea de pe strada Bab-Azun. Una câte una, încurcându-se în pantalonii lor lungi şi strângându-şi vălurile cu graţia unor sălbăticiuni, maurele coborâră. Vecina lui Tartarin se ridică ultima şi, ridicându-se, obrazul ei trecu atât de aproape de cel al eroului, încât îl atinse cu răsuflarea, un adevărat buchet de tinereţe, de iasomie, de mosc, de cofeturi.

Tarasconezul nu mai rezistă. Beat de dragoste şi gata la orice, se avântă pe urmele maurei. La zgomotul scârţâietor al curelăriei lui, ea se întoarse, puse un deget pe vălurile ce-i acopereau faţa ca pentru a spune „ssst!“ şi, repede, cu cealaltă mână, îi aruncă un mic şirag parfumat, făcut din flori de iasomie. Tartarin din Tarascon se aplecă pentru a-l culege; dar cum eroul nostru era cam greoi şi peste măsură de acoperit cu armuri, operaţiunea îi luă destul timp…

Când se ridică, ţinând şiragul de flori de iasomie în dreptul inimii, maura dispăruse.

CAPITOLUL VIII

LEI DIN ATLAS, DORMIŢI!

Lei din Atlas, dormiţi! Dormiţi în pace în adâncul vizuinilor voastre, printre aloe şi cactuşi sălbatici. Câteva zile, încă, Tartarin din Tarascon nu vă va masacra defel. Pentru moment, tot echipamentul de război – lăzi cu arme, farmacie, conserve – se odihneşte în tihnă, împachetat, la hotelul Europa, într-un colţ al camerei 36.

Dormiţi fără teamă, lei mari, cu coama roşcată! Tarasconezul îşi caută maura. De la povestea din omnibuz, nefericitului i se pare că simte tot timpul pe picior, pe piciorul lui puternic de vânător care pune capcane, gâdilăturile şoricelului cel roşu; iar briza mării, atingându-i uşor buzele, îl face să simtă – orice ar face – o mireasmă îmbătătoare de cofeturi şi de iasomie.

Trebuie s-o găsească pe maghrebiana[29] lui!

Dar nu este deloc o treabă uşoară să descoperi într-un oraş de o sută de mii de suflete o persoană căreia-i ştii doar parfumul, papucii şi culoarea ochilor; numai un tarasconez îndrăgostit lulea poate fi în stare să încerce o asemenea aventură.

Cel mai teribil este că, acoperite cu vălurile lor albe, mari, toate par la fel; apoi, aceste doamne nu ies deloc, iar când vrei să le vezi trebuie să urci în oraşul de sus, oraşul arab, oraşul teurilor.

O adevărată capcană, acest oraş de sus. Ulicioarele întunecoase foarte înguste, căţărându-se în vârf printre două şiruri de case misterioase, ale căror acoperişuri se întâlnesc făcând un tunel. Uşi joase, ferestre mici de tot, mute, triste, zăbrelite. Şi apoi, la dreapta şi la stânga, o grămadă de dughene posomorâte, în care teuri crunţi cu feţe de corsari – ochi albi şi dinţi strălucitori – fumează din pipe lungi şi îşi vorbesc cu voce joasă, de parcă ar pune la cale o lovitură.

Dacă am spune că Tartarin străbătea fără nicio emoţie acest oraş înfricoşător ar însemna să minţim. Dimpotrivă, era cât se poate de emoţionat

şi, pe aceste ulicioare dosnice, a căror lăţime o acoperea cu pântecul lui rotofei, viteazul bărbat înainta cu cea mai mare băgare de seamă, cu privirea la pândă, cu degetul pe trăgaciul revolverului. La fel ca la Tarascon, mergând la club. În fiecare clipă se aştepta să se trezească în spate cu o liotă de eunuci şi ieniceri, dar dorinţa de a-şi revedea doamna îi dădea o îndrăzneală şi o forţă de uriaş.

Opt zile la rând cutreieră neînfricatul Tartarin oraşul de sus. Îl puteai zări stând mult şi bine în faţa băilor maure, aşteptând ceasul la care doamnele ies în grupuri, înfiorându-se şi mirosind a săpun; alteori putea fi remarcat la intrarea moscheilor, transpirând şi gâfâind să-şi lepede cizmele grele înainte de a pătrunde în sanctuar.

Uneori, la căderea nopţii, când se întorcea cătrănit că nu dăduse de nicio urmă, nici la baie, nici la moschee, tarasconezul, trecând prin faţa casei unui teur, auzea cântece maure, sunete înăbuşite de chitară, bătăi în tamburină şi râsete subţiri de femeie care făceau să-i stea inima în loc.

„Poate că este acolo“, îşi spunea.

Atunci, dacă strada era pustie, se apropia de una dintre aceste case, sălta ciocanul greu al uşiţei joase şi bătea sfios… Pe loc, râsetele, cântecele încetau. Doar mici şuşoteli vagi se mai auzeau în spatele zidului, ca într-o colivie adormită.

„Ţin-te bine!“, îşi spunea eroul. „Precis o să mi se întâmple ceva!“

Iar ceea ce i se întâmpla cel mai adesea era să se aleagă cu o oală de apă rece azvârlită în cap sau cu coji de portocale şi de smochine din Barbaria… Niciodată, nimic mai grav…

Lei din Atlas, dormiţi!

29 Locuitoare din Maghreb, nume dat de geografii şi istoricii arabi din Evul Mediu regiunii din nordul Africii (Maroc, Algeria, Tunis) (n.tr.)

CAPITOLUL IX

PRINŢUL GRIGORE DIN MUNTENEGRU

Trecuseră două săptămâni lungi de când nefericitul Tartarin o căuta pe doamna lui algeriană şi fără îndoială că ar mai fi căutat-o şi astăzi, dacă Providenţa amanţilor nu i-ar fi venit în ajutor sub înfăţişarea unui gentilom muntenegrean. Iată cum:

Iarna, în toate nopţile de sâmbătă, marele teatru din Alger organizează propriul său bal mascat, nici mai mult nici mai puţin decât Opera. Este eternul şi insipidul bal mascat provincial. Puţină lume în sală: câteva epave de la Bullier sau de la Cazino, femei uşoare ce însoţesc armata, fanţi ofiliţi, o gaşcă de docheri şi cinci sau şase micuţe spălătorese mahoneze care îşi fac intrarea în lume, dar păstrează din timpul virtuţii lor un parfum vag de usturoi şi de sosuri şofranii. Nu aici trebuie să-ţi arunci ochii. Ci în foaier, transformat cu această ocazie în sală de joc… O mulţime înfrigurată şi pestriţă se buluceşte acolo, în jurul meselor verzi şi lungi: tiraliori algerieni în permisie, mizând pe bani grei de împrumut, mauri cu prăvălii în oraşul de sus, coloni din interior care au făcut drum lung pentru a veni să rişte pe un as banii de plug sau de boi… toţi fremătând, albi la faţă, cu dinţii încleştaţi, cu acea privire unică a jucătorului, tulbure, oblică, ajunsă saşie pentru că trebuie să fixeze mereu aceeaşi carte.

Mai încolo sunt grupuri de evrei algerieni care au venit cu întreaga familie. Bărbaţii poartă cu un prost gust desăvârşit ciorapi albaştri şi şepci de catifea la costumul oriental. Femeile, buhăite şi livide, se ţin ţepene în pieptarele lor aurii… Grupat împrejurul meselor, tot tribul şuşoteşte, se consultă îndelung, numără pe degete şi joacă puţin. Din când în când, doar după conciliabule îndelungate, un bătrân patriarh cu barba Părintelui ceresc se desprinde din grup şi merge să rişte moneda de aur a familiei. Se aprinde atunci, cât ţine partida, o vâlvătaie de ochi ebraici scânteietori aţintiţi spre masă, acei teribili ochi de magnet negru care fac monezile de aur să ţopăie pe

masă şi, într-un sfârşit, le atrag încetişor, ca pe aţă…

Apoi certuri, bătăi, înjurături din toate ţările, ţipete nebuneşti în toate limbile, cuţite scoase din teacă, garda care urcă, banii care lipsesc!…

În mijlocul acestor saturnalii[30] veni să se piardă într-o seară marele Tartarin, pentru a-şi mai ostoi aleanul.

Eroul rătăcea de unul singur prin mulţime cu gândul la maura lui, când, printre strigăte, deodată, la o masă de joc, deasupra zgomotului aurului, se ridicară două voci iritate:

— Vă spun că îmi lipsesc douăzeci de franci, domnule!…

— Domnule!…

— După?… Domnule!…

— Ştiţi cu cine vorbiţi, domnule?

— Nu cer mai mult, domnule!

— Sunt prinţul Grigore din Muntenegru, domnule!

La acest nume, Tartarin, emoţionat tot, îşi făcu loc prin mulţime şi veni să se aşeze în primul rând, fericit şi mândru că şi-a regăsit prinţul, acel prinţ muntenegrean atât de politicos cu care făcuse un început de cunoştinţă la bordul pachebotului…

Din păcate, acest titlu de nobleţe, care îi luase ochii bunului tarasconez, nu-i făcu nicio impresie ofiţerului de vânători cu care se înfrunta prinţul.

— Mare scofală… făcu militarul rânjind; apoi, întorcându-se spre galerie: Grigore din Muntenegru… Îl cunoaşte cineva?… Nimeni.

Tartarin, indignat, făcu un pas înainte.

— Pardon… Eu îl cunosc pe *prenţ*! spuse cu o voce foarte hotărâtă şi cu cel mai straşnic accent tarasconez al lui.

Ofiţerul de vânători îl privi un moment cercetător, apoi ridică din umeri:

— Atunci, bine… Împărţiţi-vă cei douăzeci de franci care îmi lipsesc şi să încheiem discuţia. După care le întoarse spatele şi se pierdu în mulţime.

Focosul Tartarin vru să se năpustească după el, dar prinţul îl împiedică:

— Lăsaţi… voi avea eu grijă de el.

Şi, luându-l pe tarasconez de braţ, îl scoase iute afară.

De îndată ce ajunseră la loc deschis, prinţul Grigore din Muntenegru se descoperi, îi întinse mâna eroului nostru şi, amintindu-şi vag numele lui, începu cu o voce vibrantă:

— Domnule Barbarin…

— Tartarin! suflă celălalt timid.

— Tartarin, Barbarin, nu contează. Suntem legaţi acum pe viaţă şi pe

moarte!

Şi nobilul muntenegrean îi scutură mâna să i-o rupă… Vă daţi seama cât de mândru se simţea tarasconezul.

— *Prenţe!… Prenţe…* repeta el ameţit.

Un sfert de oră după aceea, cei doi domni erau instalaţi la Restaurantul Platanilor, agreabil local de noapte a cărui terasă se pierde în mare, şi acolo, dinaintea unei salate ruseşti zdravene stropite cu un vin de Crescia, reînnodară cunoştinţa.

Nu se poate închipui fiinţă mai atrăgătoare decât acest prinţ muntenegrean. Subţire, delicat, cu părul creţ făcut cu drotul[31], ras la sânge, cu pieptul acoperit de decoraţii ciudate, ochi care te dezmierdau, mişcări alintate şi un vag accent italian care îi dădea un aer înşelător de Mazarin fără mustaţă; de altfel, era foarte tare la limbile latine, citând la tot pasul din Tacit, Horaţiu şi din *Comentarii*.

Cu sânge albastru în vine, fraţii lui, se pare, îl exilaseră de la vârsta de zece ani din cauza opiniilor lui liberale, şi de atunci cutreiera lumea pentru a se instrui şi pentru a se distra, în chip de Alteţă filosofică… Coincidenţă bizară! Prinţul petrecuse trei ani la Tarascon şi, cum Tartarin se mira că nu-l întâlnise niciodată la club sau pe esplanadă: „Ieşeam puţin…“ făcu Alteţa cu un ton evaziv. Şi tarasconezul, din discreţie, nu cuteză să-l întrebe mai mult. Toate aceste existenţe ilustre au perioade învăluite în cel mai de nepătruns mister!…

La urma urmei, un prinţ tare de ispravă acest senior Grigore. Tot sorbind din vinul rubiniu de Crescia, îl ascultă răbdător pe Tartarin vorbindu-i despre maura lui şi chiar făgădui să se facă luntre şi punte, cunoscându-le pe toate aceste doamne, s-o regăsească fără zăbavă.

Se bău sec şi vreme îndelungată. Se ciocni pentru doamnele din Alger! Pentru Muntenegrul liber!…

Afară, sub terasă, se rostogolea marea şi, în întuneric, valurile loveau malul cu un zgomot de rufe ude pe care le scuturi. Aerul era cald, cerul plin de stele.

În platani, o privighetoare cânta…

Tartarin a fost acela care a plătit nota.

30 Serbări dedicate în Antichitate zeului Saturn; aici, termenul este folosit de autor cu sensul figurat de „desfrâu“ (n.tr.)

31 Instrument de forma unui cleşte lung, care, încălzit, se foloseşte pentru ondularea părului (n.tr.)

CAPITOLUL X

SPUNE-MI NUMELE TATĂLUI TĂU, ŞI-ŢI VOI SPUNE NUMELE ACESTEI FLORI

Vorbiţi-mi despre prinţii muntenegreni când vreţi să săltaţi degrabă o prepeliţă din cuibul ei.

A doua zi după acea seară petrecută la Platani, încă dis-de-dimineaţă, prinţul Grigore se înfiinţă în camera tarasconezului.

— Repede, repede, îmbrăcaţi-vă… Maura voastră a fost găsită… O cheamă Baïa… Douăzeci de ani, frumoasă ca un înger şi deja văduvă…

— Văduvă!… Ce noroc! exclamă vesel bravul Tartarin, care se temea de soţii din Orient.

— Da, dar ţinută foarte din scurt de fratele ei.

— Ah! La naiba!

— Un maur fioros care vinde pipe în bazarul din Orléans…

Aici se făcu linişte.

— Bun, reluă prinţul, nu sunteţi dumneavoastră omul care să se sperie pentru atâta lucru; şi, apoi, îi vom veni poate de hac acestui bandit cumpărându-i câteva pipe… Haideţi, repede, îmbrăcaţi-vă… Aţi dat lovitura!

Palid, emoţionat, cu inima plină de dragoste, tarasconezul sări din pat şi, încheindu-şi în grabă izmenele încăpătoare de flanelă, întreabă:

— Ce trebuie să fac?

— Să-i scrieţi fără ocolişuri doamnei şi să-i cereţi o întâlnire.

— Ştie franţuzeşte? exclamă, cu un aer dezamăgit, naivul Tartarin, care visa un Orient neîntinat.

— Nu ştie o boabă, răspunse imperturbabil prinţul…, dar îmi veţi dicta scrisoarea şi eu o voi traduce.

— O, *prenţe*, câtă bunăvoinţă!

Şi tarasconezul porni să se plimbe cu paşi mari prin cameră, tăcut şi

meditativ.

Vă daţi seama că nu se scrie unei maure din Alger ca unui fluturaş oarecare din Beaucaire. Din fericire, eroul purta neşterse în minte numeroasele lui lecturi, care-i îngăduiră, amalgamând retorica apaşă a indienilor lui Gustave Aimard cu câteva reminiscenţe vagi din *Cântarea cântărilor*, să compună scrisoarea cea mai orientală care s-a putut vedea. Aceasta începea cu: *„Precum struţul în nisipuri…“* Şi sfârşea cu: *„Spune-mi numele tatălui tău, şi-ţi voi spune numele acestei flori…“*

La această epistolă, Tartarin ar fi vrut tare mult să adauge un buchet simbolic de flori, după moda orientală; dar prinţul Grigore crezu de cuviinţă că mai de folos era să cumpere câteva pipe de la fratele cu pricina, ceea ce ar mai înmuia, poate, cerbicia acelui domn şi ar face, negreşit, mare plăcere doamnei, care era o fumătoare pătimaşă.

— Atunci, repede, să mergem după pipe! exclamă plin de ardoare Tartarin.

— Nu!… Nu!… Lăsa-ţi-mă să mă duc singur… Le voi scoate la un preţ mai bun…

— Cum găsiţi că este mai bine!… O, *prenţe*… *prenţe*…

Şi, om de treabă, îi întinse foarte jenat punga săritorului muntenegrean, recomandându-i să nu precupeţească nimic pentru ca doamna să fie mulţumită.

Din nefericire, afacerea – deşi bine pornită – nu merse atât de repede pe cât s-ar fi putut spera. Foarte mişcată, se pare, de elocvenţa lui Tartarin şi, de altfel, pe trei sferturi sedusă dinainte, maura nu şi-ar fi dorit nimic mai mult decât să îl primească; dar fratele avea scrupule şi, pentru a le adormi, trebuiră cumpărate duzini, duzini de duzini, încărcături întregi de pipe…

„Ce naiba poate face Baïa cu toate aceste pipe?“ se întreba, uneori, bietul Tartarin – dar plăti, totuşi, fără să se zgârcească.

În sfârşit, după ce cumpără munţi de pipe şi împrăştie valuri de poezie orientală, obţinu o întâlnire.

Nu este nevoie să vă spun cu câte bătăi de inimă se pregăti Tartarin, cu ce grijă încărcată de emoţie îşi potrivi, îşi lustrui, îşi parfumă barba lui rebelă de vânător de şepci, fără să uite – căci totul trebuia prevăzut – să strecoare în buzunar o măciucă cu zimţi şi două, trei revolvere.

Prinţul, mereu săritor, se înfăţişă la această primă vedere în calitate de interpret. Doamna locuia în partea de sus a oraşului. În faţa uşii, un tânăr maur de treisprezece, paisprezece ani fuma ţigarete. Era faimosul Ali, fratele în chestiune. Văzându-i sosind pe cei doi vizitatori, bătu de două ori în uşiţa tăinuită de peste şanţ şi se retrase discret.

Uşiţa se deschise. Apăru o negresă care, fără să scoată un cuvânt, îi

conduse pe cei doi domni de-a curmezişul îngustei curţi interioare până într-o mică încăpere răcoroasă unde aştepta doamna, rezemată în coate pe un divan… La prima vedere, îi păru tarasconezului mai mică şi mai voinică decât maura din omnibuz… De fapt, era, oare, aceeaşi? Dar această bănuială nu făcu altceva decât să străbată ca un fulger mintea lui Tartarin.

Doamna era atât de drăgălaşă astfel, cu picioarele goale, cu degetele grăsulii încărcate de inele, rozalii, delicate, iar sub acoperământul uşor, sub ţesătura rochiei înflorate, se putea ghici o persoană amabilă, un pic durdulie, pofticioasă atât cât trebuie şi rotunjoară peste tot… Ţeava de chihlimbar a narghilelei îi fumega între buze şi o învăluia într-un nimb de fum albăstrui.

Intrând, tarasconezul îşi duse o mână la inimă şi se înclină cât mai arăbeşte cu putinţă, rostogolindu-şi ochii mari ce ardeau de patimă… Baïa îl privi un moment fără să spună nimic; apoi, lepădând ţeava de chihlimbar, se răsturnă pe spate, îşi ascunse capul în mâini şi nu i se mai văzu decât gâtul alb pe care un râs în hohote îl făcea să joace ca un sac plin cu perle.

CAPITOLUL XI

SIDI TART’RI BEN TART’RI

Dacă intraţi, într-o seară, în cafenelele algeriene din oraşul de sus, îi veţi auzi şi astăzi încă pe mauri discutând între ei, cu sclipiri din ochi şi cu mici râsete, despre Sidi Tart’ri ben Tart’ri, european amabil şi bogat, care – iată, sunt deja câţiva ani – trăia în cartierele de sus cu o micuţă doamnă pe nume Baïa.

Sidi Tart’ri în chestiune, care a lăsat amintiri atât de vesele în Casbah, nu este altul, se poate lesne ghici, decât Tartarin al nostru.

Ce vreţi? Există, aşa, în viaţa sfinţilor şi a eroilor, ceasuri tulburi, de orbire, de slăbiciune. Ilustrul tarasconez, ca atâţia alţii, nu a fost nici el scutit de ele şi, de aceea – timp de două luni –, uitând de lei şi de glorie, se lăsă îmbătat de amorul oriental şi se lăsă adormit, ca Hanibal la Capua, de desfătări în Algerul cel alb.

Curajosul bărbat închiriase în inima oraşului arab o căsuţă cochetă cu banani, curte interioară, galerii răcoroase şi fântâni. Trăia acolo, departe de vuietul lumii, alături de maura lui. Maur el însuşi din cap până-n picioare, trăgând cât e ziua de mare din narghilea şi mâncând dulceţuri cu mosc.

Tolănită pe un divan în faţa lui, Baïa, cu chitara pe genunchi, fornăia pe nas arii monotone sau, pentru a-l binedispune pe domnul şi stăpânul ei, se maimuţărea dansând din buric, făcând mutre şi admirându-şi dinţii albi într-o oglinjoară pe care o ţinea în mână.

Cum doamna nu ştia o boabă de franceză şi nici Tartarin o boabă de arabă, conversaţia lâncezea uneori şi guralivul tarasconez avea tot timpul să facă penitenţă pentru turuiala excesivă de care se făcuse vinovat la farmacia Bézuquet sau la armurierul Costecalde.

Dar, chiar şi aceste ceasuri de penitenţă nu erau lipsite de vrajă şi se lăsa cuprins de un soi de *spleen* voluptuos, rămânând acolo toată ziua fără să vorbească, ascultând gâlgâitul narghilelei, sunetele în surdină ale chitarei şi

susurul uşor al fântânii în bazinul mozaicat din curte.

Narghileaua, Baïa, dragostea îi umpleau toată viaţa. Ieşea puţin. Uneori, Sidi Tart'ri, cu doamna lui în spate, se lăsa purtat de un catâr de ispravă până într-o grădiniţă pe care o cumpărase în preajmă, ca să mănânce rodii… Dar niciodată, în vecii vecilor, nu cobora în oraşul european. Cu zuavii care treceau din chef în chef, cu bordelurile înţesate de ofiţeri şi cu acel veşnic zgomot de săbii târându-se pe sub arcade. Algerul acela i se părea urât şi insuportabil ca un corp de gardă din Occident.

Una peste alta, tarasconezul era foarte fericit. Tartarin-Sancho, mai ales, foarte amator de cofeturi turceşti, se declara cât se poate de satisfăcut de noua lui existenţă… Tartarin-Quijote însă mai avea într-adevăr, pe ici, pe colo, niscaiva remuşcări, gândindu-se la Tarascon şi la pieile făgăduite… Dar nu dura prea mult şi, pentru a-i alunga gândurile triste, era de-ajuns o privire a drăgălaşei Baïa sau o linguriţă din acele diabolice dulceţuri, parfumate şi ameţitoare ca licorile lui Circe.

Seara, prinţul Grigore venea să vorbească puţin despre Muntenegrul liber… Fără să obosească niciodată să-şi arate bunăvoinţa, acest amabil senior îndeplinea în casă funcţia de interpret, la nevoie chiar şi pe aceea de intendent, şi toate acestea pentru nimic, doar din pură plăcere… În ceea ce îl privea, Tartarin nu primea decât teuri. Toţi aceşti bandiţi cu feţe crâncene, care odinioară îl speriau atât de tare din adâncul dughenelor lor, se dovediră a fi, după ce îi cunoscu, comercianţi cumsecade şi la locul lor, proprietari de bordeluri, negustori de cereale, turnători de ţevi de pipe, toţi oameni bine-crescuţi, rafinaţi, discreţi şi imbatabili la jocul de cărţi. De patru sau cinci ori pe săptămână veneau să-şi petreacă seara la Sidi Tart'ri, câştigându-i banii, mâncându-i dulceaţa şi, când băteau ceasurile zece, se retrăgeau discret, mulţumindu-i Profetului.

În urma lor, Sidi Tart'ri şi credincioasa lui soaţă îşi isprăveau seara pe terasă, o mare terasă albă care acoperea toată casa şi domina oraşul. De jur împrejur, mii de alte terase la fel de albe, liniştite sub lumina lunii, coborau şi se înşirau până la mare. Sunete de chitară ajungeau până la ei, aduse de briză.

… Deodată, ca un mănunchi de stele, o melodie puternică se înălţa spre cer şi, în minaretul moscheii vecine, apărea un muezin frumos, umbra lui albă decupându-se pe albastrul adânc al nopţii, cântând slavă lui Alah cu o voce minunată care umplea zarea.

De îndată, Baïa îşi lepăda chitara şi cu ochii ei mari întorşi spre muezin părea să soarbă rugăciunea, înfiorată de plăcere. Atât cât ţinea cântecul, rămânea acolo, tremurând, extaziată, ca o Sfântă Tereza a Orientului… Tartarin, adânc mişcat, o privea rugându-se şi îşi spunea în sinea lui că puternică şi frumoasă trebuie să fie această religie, de vreme ce poate

provoca un asemenea extaz.

Tarascon, ascunde-ţi faţa! Tartarin se gândea să-şi lepede credinţa.

CAPITOLUL XII

NI SE SCRIE DIN TARASCON

Într-o frumoasă după-amiază cu cer albastru şi briză călduţă, călare pe catârul lui, Sidi Tart’ri se întorcea singur-singurel de la bucata lui de grădină. Cu picioarele îndepărtate de coşuri mari împletite din fire vegetale, burduşite cu chitre şi pepeni, legănat de zgomotul pintenilor lui mari şi urmând cu tot trupul legănatul animalului, viteazul nostru se lăsa dus astfel, printr-un peisaj fermecător, cu mâinile încrucişate peste pântec, pe trei sferturi aţipit de bine şi de cald ce-i era.

Deodată, intrând în oraş, o straşnică strigare îl trezi.

— Ei! A naibii soartă! Ai zice că este domnul Tartarin.

La numele de Tartarin, la acest vesel accent meridional, tarasconezul ridică ochii şi zări la doi paşi de el chipul de ispravă, cu pielea tăbăcită de soare, al jupânului Barbassou, căpitanul lui *Le Zouave*, care îşi lua absintul fumându-şi pipa în pragul unei mici cafenele.

— Hei! Salut Barbassou, făcu Tartarin, oprindu-şi măgarul.

În loc să-i răspundă, Barbassou căscă ochii mari, după care se porni pe râs, fără să se mai poată opri, încât Sidi Tart’ri rămase zăpăcit de tot, cu fundul pe pepenii lui verzi.

— Ce turban… Sărmanul meu domn Tartarin!… Aşadar, este adevărat ceea ce se spune, că v-aţi făcut teur…? Şi micuţa Baïa, tot mai cântă *Marco la Belle*?

— *Marco la Belle*! exclamă Tartarin indignat… Aflaţi, căpitane, că persoana despre care vorbiţi este o preacinstită fată maură şi nu ştie o boabă de franceză!

— Baïa, nicio boabă de franceză?… Pe ce lume trăiţi?… Şi viteazul căpitan începu să râdă şi mai tare. Apoi, văzând mutra lungă a bietului Sidi Tart’ri, o întoarse.

— De fapt, poate nu este aceeaşi… Să zicem că am confundat-o…

Numai că, vedeţi dumneavoastră, domnule Tartarin, aţi face, totuşi, bine să nu aveţi încredere în maurele algeriene şi în prinţii din Muntenegru…

Tartarin se înălţă în pinteni încruntându-se.

— Prinţul este prietenul meu, căpitane.

— Bine! bine! Să nu ne supărăm… Nu luaţi un absint? Nu. Niciun cuvânt pe care să-l duc în ţară? Nici asta. Ei bine! Atunci, călătorie plăcută… Apropo, colega, am la mine tutun adevărat din Franţa, dacă vreţi să fumaţi câteva pipe… Luaţi! Luaţi! Vă va face bine… Tutunul ăsta al vostru blestemat din Orient vă încurcă gândurile.

După care căpitanul se întoarse la absintul lui, iar Tartarin, gânditor, o luă din nou la trap spre căsuţa lui. Deşi sufletul lui mare refuza să creadă o iotă din ceea ce auzise, insinuările lui Barbassou îl întristaseră, apoi înjurăturile pe şleau, accentul de acolo, toate acestea treziră în el vagi remuşcări.

În căsuţa cochetă cu banani nu găsi pe nimeni. Baïa era la baie… Negresa i se păru urâtă, casa tristă… Pradă unei melancolii nelămurite, se duse să se aşeze lângă fântână şi îşi îndesă o pipă cu tutunul de la Barbassou. Acest tutun era înfăşurat într-o bucată de hârtie din *Le Sémaphore*. Desfăcând-o, numele oraşului lui natal îi sări în ochi:

„Ni se scrie din Tarascon:

Întreg oraşul este cu sufletul la gură. Tartarin, vânătorul de lei, plecat pe urmele vestitelor feline în Africa, n-a dat niciun semn de viaţă de mai multe luni… Ce s-a întâmplat cu viteazul nostru compatriot?… De-abia îndrăzneşti să îţi pui această întrebare dacă ai cunoscut ca noi această minte înflăcărată, plină de îndrăzneală, însetată de aventură… A fost el oare înghiţit de nisipuri, ca atâţia alţii, sau a căzut răpus de colţii unuia dintre acei monştri din Atlas, ale căror piei le-a promis municipalităţii? Îngrozitoare incertitudine! Totuşi, negustorii negri veniţi la târgul din Beaucaire susţin că au întâlnit în plin deşert un călător ale cărui semnalmente se apropie de ale lui şi care se îndrepta spre Tombouctou… Dumnezeu să ni-l păzească pe Tartarin al nostru!“

Când citi toate acestea, tarasconezul roşi, păli, se înfioră. Întreg Tarasconul îi apăru: clubul, vânătorii de şepci, fotoliul verde de la Costecalde şi, plutind pe deasupra, ca un vultur cu aripile desfăcute, straşnica mustaţă a bravului comandant Bravida.

Atunci, văzându-se acolo, aşa cum era, stând comod la umbră, în timp ce toţi cei de acasă îl credeau pe cale să măcelărească fiarele, lui Tartarin din

Tarascon i se făcu deodată ruşine de el însuşi şi plânse.

Recăpătându-şi curajul, eroul sări în sus:

„După lei! După lei!“

Şi, năpustindu-se în ungherul prăfuit unde dormiseră până atunci cortul, farmacia, conservele, lada cu arme, le târî pe toate în mijlocul curţii.

Tartarin-Sancho îşi dădea duhul; rămânea numai Tartarin-Quijote.

Zăbovi doar atât timp cât îi trebui să-şi inspecteze echipamentul, să se înarmeze, să se încătărămeze, să-şi încalţe din nou cizmele mari, să scrie două vorbe prinţului pentru a i-o încredinţa pe Baïa, să lase să alunece în plic câteva bancnote albastre muiate în lacrimi, după care neînfricatul tarasconez se aruncă în diligenţă, pornind pe drumul spre Blidah şi lăsând-o acasă pe negresă uluită în faţa narghilelei, a turbanului, a papucilor şi a boarfelor musulmane rămase de pe urma lui Sidi Tart’ri şi atârnate cu pioşenie de micile ornamente albe, în formă de treflă, din galerie.

AL TREILEA EPISOD

LA LEI

CAPITOLUL I

POŞTALIOANELE SURGHIUNITE

Era un poştalion de pe timpuri, căptuşit după moda de atunci cu postav gros, albastru, dar acum spălăcit, cu acei ciucuri enormi de lână care, după câteva ore de drum, ajung să-ţi umple spatele de vânătăi… Tartarin din Tarscon avea locul într-un colţ; se ghemui cum putu mai bine şi, până să inspire mireasma rară a vestitelor feline din Africa, eroul trebui să se mulţumească cu acest vechi şi cumsecade miros de diligenţă, ciudată alăturare a o mulţime de miasme, de bărbaţi, cai, femei şi piele, de merinde şi paie mucegăite.

Era din toate câte puţin în acest poştalion. Un trapist[32], negustori evrei, două cocote care mergeau să se alipească din nou husarilor din Corpul al 3-lea, un fotograf din Orléansville. Dar, oricât de încântătoare şi de variată era compania, tarasconezul nu avea niciun chef de vorbă şi rămase gânditor, cu braţele încrucişate, cu carabinele între genunchi… Plecarea în fugă, ochii negri ai Baïei, teribila vânătoare la care urma să se înhame, toate acestea îi tulburau minţile, fără să mai pui la socoteală şi faptul că acest poştalion european, regăsit în inima Africii, îi amintea vag, cu înfăţişarea lui patriarhală, de Tarasconul tinereţii lui, de cursele de la marginea oraşului, de câte un prânzişor pe malul Ronului, o sumedenie de aduceri aminte…

Pe nesimţite, se lăsă noaptea. Vizitiul aprinse felinarele… Poştalionul, trecut de mult de prima tinereţe, sărea şi trosnea din toate încheieturile; caii mergeau la trap, însoţiţi de clinchetul zurgălăilor. Din când în când, acolo sus, sub prelata imperialei, un zornăit îngrozitor de fierăraie… Era echipamentul lui de război.

Tartarin din Tarascon, pe trei sferturi aţipit, rămase un timp privind călătorii săltând caraghios la hopuri şi dansând în faţa lui ca nişte umbre şterse, după care i se puse o pâclă pe ochi, gândurile i se înceţoşară şi nu mai auzi decât foarte nedesluşit osiile gemând şi coastele poştalionului trosnind!…

Dintr-odată, o voce de zână bătrână, răguşită, spartă, dogită, îl strigă pe tarasconez pe nume:

— Domnule Tartarin! Domnule Tartarin!

— Cine mă strigă?

— Eu sunt, domnule Tartarin, nu vă aduceţi aminte de mine?… Sunt bătrânul poştalion care făcea – acum douăzeci de ani – cursa Tarascon-Nîmes… De câte ori nu v-am cărat, pe dumneavoastră şi pe prietenii dumneavoastră, când vă duceaţi să vânaţi şepci pe partea dinspre Jonquières sau Bellegarde!… Nu v-am recunoscut de la început din cauza fesului de teur şi pentru că v-aţi îngrăşat; dar, de îndată ce am pornit la drum, a naibii soartă, v-am recunoscut…

— Bine! Bine! i-o reteză tarasconezul, un pic cam ofensat.

Apoi, domolindu-se:

— Dar, în sfârşit, bietul meu bătrânel, cum de-ai ajuns aici?

— Ah, bunul meu domn Tartarin, nu am ajuns aici din proprie voinţă, vă asigur… Odată ce calea ferată din Beaucaire a fost gata, au găsit de cuviinţă că nu mai sunt bun de nimic şi m-au trimis în Africa… Şi nu sunt singurul, aproape toate poştalioanele au fost surghiunite ca şi mine. Ne socoteau prea reacţionare, şi acum iată-ne pe toate aici, ducând o viaţă de galeră… Este ceea ce în Franţa voi numiţi căile ferate algeriene.

Aici bătrânul poştalion scoase un lung suspin; apoi reluă:

— Ah! Domnule Tartarin, cât îl regret, frumosul meu Tarascon! Atunci a fost vremea mea, vremea tinereţii! Trebuia să mă vezi plecând dimineaţa, spălat cu apă din belşug şi strălucind tot, cu roţile lăcuite proaspăt, cu felinarele ca doi sori şi cu caroseria întotdeauna frecată cu ulei! Ce putea fi mai grozav decât atunci când surugiul îşi pocnea biciul fredonând *Lagadigadeou, La Tarasque! La Tarasque!*, iar însoţitorul, cu şapca pe-o ureche şi cu biciuşca în bandulieră, mai tot timpul nemulţumit din cauza înfăţişării caroseriei mele, se avânta şi el acolo sus, pe imperială, strigând: „La drum! La drum!“ Atunci, cei patru cai ai mei o luau din loc în zgomotul de clopoţei, de lătrături, de fanfară, ferestrele se deschideau şi întreg Tarasconul privea cu mândrie cum diligenţa îşi pierdea urma pe marele drum regesc.

Ce drum frumos, domnule Tartarin, larg, bine întreţinut, cu bornele lui kilometrice, cu grămăjoarele de piatră aşezate la distanţă egală şi de-a stânga, şi de-a dreapta, cu minunatele plantaţii de măslini şi de viţă-de-vie… Apoi, hanuri din zece în zece paşi, popasuri din cinci în cinci minute… Şi călătorii mei, ce oameni de treabă! Primari şi preoţi care mergeau la Nîmes să-şi vadă prefectul sau episcopul, meseriaşi de ispravă care se întorceau cât se poate de mulţumiţi de la târg, elevi de colegiu în vacanţă, ţărani în cămăşi brodate şi, acolo sus, pe imperială, voi toţi, domni vânători de şepci, care eraţi veşnic

binedispuşi şi care cântaţi atât de bine romanţa voastră seara, sub stele, la întoarcere!…

Acum este cu totul altă poveste… Dumnezeu mi-e martor ce oameni duc în spate! O şleahtă de păgâni veniţi de nu se ştie unde, care mă umplu de păduchi, negri, beduini, cazarmagii, aventurieri din toate ţările, coloni în zdrenţe care mă împut cu pipele lor, şi toţi vorbind într-o limbă pe care nici Dumnezeu Tatăl n-ar pricepe-o! Şi, apoi, vedeţi cum sunt tratat! Niciodată periat, niciodată spălat. Osiilor mele le plâng de milă de neunse ce sunt… În locul cailor mei zdraveni şi domoli, căluţi arabi care au pe dracul în ei, se bat, se muşcă, ţopăie alergând ca nişte capre şi îmi zdrobesc hulubele cu lovituri de copită… Ai!… ai!… Ţineţi-vă bine! Uite că iar încep… Şi drumurile! Pe aici încă mai treacă-meargă, pentru că suntem în preajma guvernului; dar, mai încolo, nimic, nici urmă de drum. Mergi cum poţi, străbătând munţi şi câmpii, încurcându-te printre palmierii pitici, printre arborii de fistic… Niciun singur popas sigur. Eşti la cheremul surugiului, care opreşte când şi unde vrea el, când la o fermă, când la alta.

Câteodată, puşlamaua asta mă pune să fac un ocol de două leghe ca să meargă să-şi bea absintul sau cafeluţa la un prieten… După care, dă bice, surugiu! Trebuie să câştigi timpul pierdut. Soarele frige, praful te arde. Bice, bice! Te loveşti de un obstacol, te dai peste cap! Bice, şi mai cu sete! Treci râurile prin vad, răceşti, te uzi, te îneci… Bice! Bice! Bice!… Apoi, seara, leoarcă de apă – asta îmi trebuie mie la vârsta mea, cu reumatismul meu!… – trebuie să mă culc sub cerul liber, într-o curte de caravanserai, bătută de toate vânturile. Noaptea, şacalii, hienele vin să-mi adulmece chesoanele, iar borfaşii care se feresc de răcoarea nopţii se adăpostesc în compartimentele mele… Iată ce viaţă duc, sărmane domn Tartarin, şi tot aşa o s-o duc până în ziua în care, pârjolit de soare, putrezind de umezeala nopţilor, mă voi prăbuşi – neavând nicio scăpare – într-o groapă de pe drumurile astea pline de hârtoape şi arabii îşi vor fierbe cuşcuşul cu resturile bătrânelor mele oseminte…

— Blidah! Blidah! strigă surugiul, deschizând portiera.

32 Călugăr aparţinând unui ordin religios instituit în 1664 (n.tr.)

CAPITOLUL II

UNDE SE VEDE TRECÂND UN DOMN MĂRUNŢEL

Nedesluşit, prin geamurile aburite, Tartarin întrezări piaţa unei subprefecturi frumuşele, piaţă perfect simetrică, înconjurată de arcade şi plantată cu portocali, în mijlocul căreia soldăţei de plumb făceau instrucţie în bruma trandafirie şi strălucitoare a dimineţii. Cafenelele îşi ridicau obloanele. Într-un colţ, o hală cu legume… Era încântător, dar toate acestea nu miroseau încă a leu.

„La sud!… Mai la sud!“ murmură bunul Tartarin, înfundându-se şi mai adânc în colţul lui.

În clipa aceea, se deschise portiera. O pală de aer proaspăt intră aducând pe aripile ei, odată cu mireasma portocalilor înfloriţi, un domn mărunţel, într-o redingotă de culoarea alunei, bătrân, uscat, zbârcit, cu gesturi măsurate, cu o faţă cât pumnul, o cravată de mătase neagră, lungă de cinci degete, o servietă de piele, o umbrelă: tipul desăvârşit de notar de ţară.

Zărind echipamentul de război al tarasconezului, domnul cel micuţ, care se aşezase în faţa acestuia, păru cât se poate de surprins şi începu să îl privească pe Tartarin cu o insistenţă jenantă.

Deshămară, înhămară, poştalionul porni… Micuţul domn tot cu ochii pe Tartarin… În cele din urmă, tarasconezului îi sări muştarul:

— Vă miră? făcu, privindu-l, la rândul lui, pe micuţul domn drept în faţă.

— Nu! Mă deranjează, răspunse celălalt cât se poate de liniştit…

Şi nu se poate să nu recunoaştem că, având cu el cortul, revolverul, cele două puşti în tocul lor de piele şi cuţitul de vânătoare – fără a mai pune la socoteală şi corpolenţa sa naturală –, Tartarin din Tarascon ocupa ceva loc…

Răspunsul micuţului domn îl supără.

— Vă închipuiţi, oare, că o să mă duc la vânătoare de lei cu umbrela dumneavoastră? spuse marele om pe un ton iritat.

Domnul cel mărunţel îşi privi umbrela şi surâse cu blândeţe; apoi, la fel de netulburat:

— Atunci, domnule, dumneavoastră sunteţi?…

— Tartarin din Tarascon, vânător de lei!

Rostind aceste cuvinte, neînfricatul Tartarin îşi scutură ca pe o coamă ciucurele de la *chéchia*. Toată lumea din poştalion rămase cu gura căscată.

Călugărul trapist se închină, cocotele scoaseră ţipete subţiri de spaimă, iar fotograful din Orléansville privi spre vânătorul de lei visând deja la titlul de onoare de a-i face fotografia.

Mărunţelul domn, în ceea ce îl priveşte, nu se lăsă impresionat.

— Aţi omorât mulţi lei, domnule Tartarin? întrebă cât se poate de calm.

Tarasconezul îi dădu răspunsul pe care îl merita:

— Dacă am ucis mulţi, domnule!… Aţi fi fericit să aveţi atâta păr pe cap…

Şi tot poştalionul pufni în râs, uitându-se la cele trei fire care se zbârleau pe căpăţâna micuţului domn.

Fotograful din Orléansville luă, la rândul lui, cuvântul:

— Teribilă profesiune aveţi, domnule Tartarin!… Câteodată treci prin clipe grele… Aşa ca bietul domn Bombonnel…

— Ah! da, vânătorul de pantere, făcu Tartarin destul de dispreţuitor.

— Îl cunoaşteţi? întrebă micuţul domn.

— *Té!* Ce naiba… Dacă îl cunosc… Am vânat de mai mult de douăzeci de ori împreună.

Micuţul domn surâse:

— Vânaţi, aşadar, şi pantere, domnule Tartarin?

— Câteodată, ca să treacă timpul… făcu înrăitul tarasconez.

Şi adăugă, înălţând capul cu un gest care făcu să se aprindă inima celor două cocote:

— Nu se compară cu leii!

— La urma urmei, îndrăzni fotograful din Orléansville, o panteră nu este decât o pisică ceva mai mare…

— Chiar aşa! făcu Tartarin, deloc supărat să mai scadă puţin din faima lui Bombonnel, mai cu seamă în faţa doamnelor.

Aici, poştalionul se opri şi surugiul veni să deschidă portiera, adresându-se bătrânelului cel mărunţel:

— Iată-vă ajuns, domnule, îi spuse cu un aer foarte respectuos.

Omuleţul se ridică, coborî, apoi, înainte de a trage portiera:

— Îmi permiteţi să vă dau un sfat, domnule Tartarin?

— Care anume, domnule?

— Pe legea mea! Ascultaţi-mă, aveţi aerul unui om cumsecade, prefer să vă spun cum stau lucrurile… Întorceţi-vă repede la Tarascon, domnule Tartarin… Aici vă pierdeţi timpul… Au mai rămas într-adevăr câteva pantere în regiune; dar, pfui! Este un vânat prea mărunt pentru dumneavoastră… Cât despre lei, s-a isprăvit. Nu mai sunt în Algeria… Prietenul meu Chassaing tocmai l-a doborât pe ultimul.

După care micuţul domn salută, închise portiera şi plecă râzând, cu servieta şi umbrela.

— Surugiu, întrebă Tartarin, luând mutra lui înfricoşătoare, cine este moşneagul ăsta?

— Cum aşa? Nu-l cunoaşteţi? Dar este domnul Bombonnel.

CAPITOLUL III

O MĂNĂSTIRE DE LEI

La Milianah, Tartarin din Tarascon coborî, lăsând poştalionul să-şi continue drumul spre sud.

Două zile de hurducăieli zdravene, două nopţi cu ochii larg deschişi pentru a vedea prin portieră dacă nu se zăreşte umbra înfricoşătoare a leului, atâtea clipe de nesomn meritau din plin câteva ceasuri de odihnă. Şi apoi, dacă este să spunem totul, după întâmplarea neplăcută cu Bombonnel, cinstitul tarasconez nu se simţea deloc în largul lui, în ciuda armelor, a figurii teribile, a fesului roşu, în faţa fotografului din Orléansville şi a celor două domnişoare din Corpul al 3-lea de husari.

O luă, deci, pe străzile largi din Milianah, pline de copaci frumoşi şi de fântâni; dar, tot căutând un hotel potrivit, bietul om nu se putea împiedica să nu se gândească la cuvintele lui Bombonnel… Dacă era, totuşi, adevărat? Dacă nu mai existau lei în Algeria?… La ce folos, atunci, atâta drum, atâta osteneală?…

Deodată, la o cotitură, eroul nostru se găsi faţă în faţă… cu cine? Ghiciţi?… Cu un leu superb, care aştepta în pragul unei cafenele, tolănit regeşte pe partea dindărăt, cu coama lui sălbatică în plin soare.

„Ce tot îmi spuneau că nu mai sunt?“ exclamă tarasconezul, făcând un salt înapoi… Auzind această exclamaţie, leul îşi lăsă capul în jos şi, luând în bot un taler mic de lemn, pus în faţa lui pe trotuar, îl întinse plin de umilinţă spre Tartarin încremenit de uimire… Un arab care trecea aruncă o monedă în taler; leul dădu din coadă… Atunci înţelese Tartarin totul. Văzu ceea ce emoţia îl împiedicase să vadă, mulţimea zgomotoasă adunată în jurul sărmanului leu orb şi îmblânzit şi cei doi negri vânjoşi înarmaţi cu bâte care îl plimbau prin oraş aşa cum îşi poartă un comis-voiajor cutia lui cu mostre. Tarasconezului i se urcă sângele la cap:

„Ticăloşii“, răcni cu glas tunător, „să înjoseşti astfel bietele animale!“

Şi, avântându-se spre leu, îi smulse talerul infam dintre regeştile maxilare. Cei doi negri, crezând că au de-a face cu un hoţ, se năpustiră asupra tarasconezului cu măciucile ridicate… Se iscă un vălmăşag de toată frumuseţea… Negrii dădeau, femeile se văicăreau, copiii râdeau. Un bătrân cizmar evreu striga din fundul prăvăliei: „La judecătorul de pace! La judecătorul de pace!“. Leul însuşi, în noaptea lui, încercă un răget, şi nefericitul Tartarin, după o luptă disperată, se rostogoli pe jos printre gologani şi gunoaie.

În clipa aceea, un om pătrunse prin mulţime, îndepărtă negrii cu un singur cuvânt, femeile şi copiii cu un singur gest, îl ridică pe Tartarin, îl perie, îl scutură şi îl aşează aproape fără răsuflare, aşa cum era, pe o bornă.

— Cum! *Prenţe*, dumneavoastră sunteţi?… făcu Tartarin, frecându-şi coastele.

— Da, îndrăzneţul meu prieten, eu sunt… De îndată ce am primit scrisoarea voastră, am încredinţat-o pe Baïa fratelui ei, am închiriat un loc în poştalion, am făcut cincizeci de leghe în goana mare şi iată-mă picat la ţanc pentru a vă scoate din mâinile acestor brute… Ce Dumnezeu aţi făcut de v-aţi vârât în această afacere urâtă?

— Ce vreţi, *prenţe*?… Să-l văd pe acel leu nenorocit cu talerul în gură, umilit, batjocorit fără milă, ajuns de râsul acelei păduchelniţe musulmane…

— Dar vă înşelaţi, nobilul meu prieten. Acest leu este, dimpotrivă, obiectul adoraţiei şi al respectului lor. Este un animal sacru, care face parte dintr-o mare mănăstire de lei, întemeiată acum trei sute de ani de Mohammed-ben-Auda, un soi de Trappe[33] nemaipomenită şi sălbatică, plină de răgete şi de miros de fiară, unde călugări ciudaţi îmblânzesc leii cu sutele şi-i trimit de acolo în toată Africa de Nord, însoţiţi de fraţi care fac cheta. Darurile pe care le primesc fraţii servesc la întreţinerea mănăstirii şi a moscheii; şi, dacă cei doi negri s-au arătat atât de supăraţi adineauri, au făcut-o pentru că sunt convinşi că, pentru o para, o singură para din chetă, furată sau pierdută din greşeala lor, leul pe care îl conduc i-ar devora pe loc.

Ascultând această poveste de necrezut şi, totuşi, adevărată, Tartarin din Tarascon se desfăta şi trăgea zgomotos aer pe nas.

— Ceea ce mă unge pe suflet în toate astea, făcu el în chip de concluzie, este că, n-are decât să nu-i placă lui Bombonnel al meu, mai sunt încă lei în Algeria!…

— Dacă mai sunt! spuse plin de avânt prinţul… De mâine vom bate câmpia Chéliffului şi veţi vedea!

— Ei cum! *Prenţe*… Aveţi şi dumneavoastră intenţia să vânaţi, chiar dumneavoastră?

— Zău aşa! Credeţi, aşadar, că v-aş lăsa să vă duceţi singur în plină Africă, în mijlocul acelor triburi feroce cărora nu le cunoaşteţi nici limba, nici obiceiurile… Nu! nu! Ilustre Tartarin, nu vă mai părăsesc… Oriunde veţi fi, vreau să fiu şi eu.

— Oh! *Prenţe, prenţe*…

Şi Tartarin, radios, îl strânse la piept pe curajosul muntenegrean, gândindu-se plin de mândrie că, urmând exemplul lui Jules Gérard, al lui Bombonnel şi al tuturor celorlalţi faimoşi vânători de lei, va avea şi el un prinţ străin care să îl însoţească la vânătoare.

33 Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe cele două sensuri ale cuvântului *trappe*: 1. ordin religios fondat în 1664; 2. chepeng, dar şi capcană cu basculă, în limbaj vânătoresc (n.tr.)

CAPITOLUL IV

CARAVANA LA DRUM

A doua zi, la prima oră, neînfricatul Tartarin şi nu mai puţin neînfricatul prinţ Grigore, urmaţi de o jumătate de duzină de hamali negri, ieşeau din Milianah şi coborau spre şesul Chéliffului pe o cărăruie plină de farmec, acoperită de umbra deasă a tufelor de iasomie, a arborilor de tuia, a roşcovilor, a măslinilor sălbatici, cărăruie ce se strecura printre gardurile de nuiele ale micuţelor grădini indigene şi printre mii de izvoare iuţi care se rostogoleau cântând, din stâncă în stâncă… Un peisaj din Liban.

La fel de încărcat de arme ca şi marele Tartarin, prinţul Grigore se împopoţonase pe deasupra cu un falnic şi ciudat chipiu, galonat tot cu aur, cu o garnitură de frunze de stejar brodate cu fir de argint, care o făcea pe Alteţa Sa să arate ca un general mexican sau ca un şef de gară de pe malurile Dunării.

Acest chipiu dat naibii aţâţă curiozitatea tarasconezului; şi cum ceru sfios câteva explicaţii, le primi:

„E un acoperământ indispensabil pentru a călători în Africa“ îi răspunse grav prinţul; şi, dând lustru cozorocului cu mâneca, îl informă pe naivul lui tovarăş despre rolul însemnat pe care îl joacă chipiul în relaţiile noastre cu arabii, despre spaima pe care doar acest însemn militar – numai el – are privilegiul să le-o inspire, într-o asemenea măsură, încât administraţia civilă s-a văzut nevoită să-şi echipeze tot personalul cu aceste chipie, de la cantonier până la funcţionarul de la registratură.

Într-un cuvânt, pentru a guverna Algeria – tot prinţul era acela care vorbea – nu este nevoie de multă minte, ba chiar nu este nevoie deloc. Ajunge un chipiu, un chipiu frumos galonat, strălucind în vârful unui ciomag, ca toca lui Gessler34.

Tot discutând şi filosofând, caravana îşi vedea de drum. Hamalii – desculţi – săreau din stâncă în stâncă cu strigăte de maimuţă. Lăzile de arme

zăngăneau. Puştile frigeau. Indigenii care treceau se înclinau până la pământ în faţa straşnicului chipiu… Acolo sus, pe meterezele de la Milianah, şeful de birou arab, care se plimba cu doamna lui, în bătaia răcoroasă a vântului, auzind aceste zgomote neobişnuite şi văzând strălucirea armelor printre crengi, se crezu atacat prin surprindere şi ordonă să se ridice podul mobil, să se dea alarma generală şi puse pe dată oraşul în stare de asediu.

Frumos început pentru caravană!

Din nefericire, înainte de sfârşitul zilei, se încurcă treaba. Dintre negrii care cărau bagajele unul căzu pradă unei crize cumplite de colici, pentru că mâncase plasturii din farmacie. Un altul se prăbuşi pe marginea drumului beat mort, din cauza alcoolului camforat. Al treilea, cel care ducea albumul de călătorie, sedus de auriturile închizătorilor şi convins că răpea comorile de la Mecca, o luă la sănătoasa cât îl ţinură picioarele spre Zaccar… Era cazul să fie mult mai atenţi… Caravana făcu popas şi ţinură sfat la umbra ştirbă a unui bătrân măslin.

— Eu aş fi de părere, spuse prinţul, încercând, dar fără succes, să fiarbă o tabletă de carne uscată într-o oală perfecţionată cu fund triplu, aş fi de părere să renunţăm, încă din seara asta, la hamalii negri… Există cu siguranţă un târg arab prin apropiere… Cel mai bine ar fi să ne oprim acolo şi să târguim câţiva măgăruşi…

— Nu!… nu!… Fără măgăruşi!… îl întrerupse cu înverşunare marele Tartarin, pe care amintirea lui Ocheşel îl făcuse roşu ca un rac. Şi adăugă, ipocrit: Cum aţi vrea ca nişte animale atât de mici să ne care tot calabalâcul?

Prinţul surâse.

— Aici vă înşelaţi, ilustrul meu prieten. Oricât de slab şi de plăpând vi s-ar părea, măgăruşul algerian are şalele zdravene… Întrebaţi-i mai degrabă pe arabi. Iată cum explică ei organizarea noastră colonială… Deasupra, spun ei, este musiu guvernator, cu o bâtă mare, care dă în statul major; statul major, pentru a se răzbuna, dă în soldat; soldatul dă în colon, colonul dă în arab, arabul dă în negru, negrul dă în evreu, evreul, la rândul lui, dă în măgăruş; şi bietul măgăruş, neavând în cine să dea, îşi pune spinarea la bătaie şi cară totul. Aşa că, vedeţi bine că poate să vă ducă lăzile.

— Ce dacă, reluă Tartarin din Tarascon, cred că, pentru aspectul caravanei noastre, nişte catâri nu ar fi tocmai potriviţi… Aş vrea ceva mai oriental… Uite, de exmplu, dacă am putea avea o cămilă…

— Câte poftiţi, zise Alteţa, şi porniră la drum spre târgul arab.

Târgul se ţinea la câţiva kilometri, pe malul Chéliffului… Se aflau acolo cinci sau şase mii de arabi în zdrenţe, mişunând la soare şi tocmindu-se zgomotos în mijlocul urcioarelor cu măsline negre, al oalelor cu miere, al sacilor cu mirodenii şi al grămezilor mari de trabucuri; la focuri zdravene se

frigeau berbeci întregi, mustind de unt, în timp ce, în măcelăriile improvizate în aer liber, negri goi-puşcă, cu picioarele scăldate în sânge, cu braţele roşii, tăiau cu nişte cuţitoaie iezii agăţaţi de o prăjină.

Într-un colţ, sub un cort cârpit cu petice multicolore, un grefier maur, cu o carte mare şi ochelari. Dincoace, un grup, strigând turbat: este un joc de ruletă instalat pe o baniţă de grâu şi cabili care se spintecă în jurul lui… Dincolo, tropăituri, veselie, râsete: este un negustor evreu cu catârca lui, la care toată lumea se uită cum se scaldă în Chéliff… Apoi, scorpioni, câini, corbi. Şi muşte!… Muşte!…

Ca să vezi, cămilele lipseau. Sfârşiră, totuşi, prin a descoperi una de care nişte mozabiţi căutau să scape. Era adevărata cămilă de deşert, cămila clasică, cheală, tristă, cu capul ei lung de beduin şi cocoaşa care, pleoştită în urma nenumăratelor zile de post, spânzura melancolic într-o parte.

Tartarin o găsi atât de frumoasă, încât ţinu să urce pe ea tot ce mai rămăsese din caravană… Mereu nebunia orientală…!

Animalul îngenunche şi legară bagajele.

Prinţul se instală pe gâtul animalului, Tartarin, pentru mai multă măreţie, se cocoţă pe cocoaşă, între două lăzi; şi de acolo, mândru şi proptit zdravăn, salutând cu un gest nobil tot târgul adunat în goana mare, dădu semnalul de plecare… Mii de trăsnete! Dacă cei din Tarascon l-ar fi putut vedea!…

Cămila se ridică, îşi întinse picioarele lungi şi noduroase şi îşi luă parcă zborul.

Stupoare! După câţiva paşi mari, iată-l pe Tartarin simţind cum îi fuge sângele din obraji, iar eroica *chéchia* luă din nou una din fostele ei poziţii de pe vremea *Zuavului*. A naibii cămilă, avea un tangaj de fregată.

„*Prenţe, prenţe*“ murmură Tartarin, alb ca varul, agăţându-se de cocoaşa uscată, „*prenţe*, să coborâm… Simt… simt că voi face Franţa de râs…“

Du-te de te plimbă, cămila se pornise şi nimic nu putea s-o mai oprească. Patru mii de arabi alergau în spate, desculţi, gesticulând, râzând ca nebunii şi făcând să strălucească în soare şase sute de mii de dinţi albi…

Marele om din Tarascon trebui să se resemneze. Se nărui trist pe cocoaşă. *Chéchia* luă toate poziţiile posibile, iar Franţa se făcu de râs.

34 Judecătorul care a exercitat o putere tiranică asupra elveţienilor şi care, potrivit tradiţiei, a fost omorât de Wilhelm Tell (n.tr.)

CAPITOLUL V

PÂNDĂ DE SEARĂ ÎNTR-O PĂDURE DE OLEANDRI

Oricât de pitoresc se arătă a fi noul lor mijloc de locomoţie, vânătorii noştri de lei fură nevoiţi să renunţe să-l folosească în acest scop, din respect pentru *chéchia*. Merseră, deci, şi mai departe tot pe jos, ca mai înainte, şi caravana se îndreptă tacticos spre sud, în mici etape, tarasconezul în cap, muntenegreanul în coadă şi cămila cu lăzile de arme şi cu celelalte bagaje, la mijloc.

Expediţia dură aproape o lună.

În tot acest timp, căutând lei de negăsit, teribilul Tartarin rătăci din aşezare în aşezare pe această nesfârşită câmpie a Chéliffului, de-a curmezişul acestei nemaipomenite şi hazoase Algerii franceze, unde parfumurile cerului oriental prind miros de absint şi de cazarmă, Abraham şi Zouzou laolaltă, ceva feeric şi, în acelaşi timp, de un burlesc naiv, ca o pagină din Vechiul Testament povestită de sergentul La Ramée sau de brigadierul Pitou… Curios spectacol pentru ochii care ştiu să vadă… Un popor sălbatic şi corupt, pe care îl civilizăm dându-i viciile noastre… Autoritatea feroce şi necenzurată a fantasticilor *bachaga*[35], care se umflă în pene plini de gravitate, cu Legiunea de Onoare prinsă în piept şi care, pentru un da sau nu, poruncesc să fie bătuţi oamenii la tălpi. Justiţia fără conştiinţă a cadiilor cu ochelari cu rame groase, făţarnici ai Coranului şi ai legii, care visează la ziua de 15 august şi la promovări şi decoraţii şi îşi vând sentinţele – ca Esau[36] dreptul de prim născut – pentru o farfurie de linte sau de cuşcuş cu zahăr. Caizi libertini şi beţivi, vechi relaţii ale unui oarecare general Yusuf, care se îmbată cu şampanie cu spălătorese mahoneze şi fac chiolhanuri cu berbec fript, în timp ce, în faţa corturilor, întreg tribul crapă de foame şi se bate cu ogarii pentru resturile rămase de la cheful seniorial.

Apoi, de jur împrejur, câmpuri în paragină, iarbă arsă, tufişuri chele, hăţişuri de cactuşi şi de lentisc[37], grânarul Franţei!… Grânar golit de grâne,

din păcate, şi bogat doar în şacali şi în ploşniţe. Aşezări părăsite, triburi înspăimântate care se duc fără să ştie unde, fugind de foame şi presărând drumurile cu cadavre. Din loc în loc, un sat francez, cu case în ruină, lăcuste dezlănţuite, care mănâncă până şi perdelele de la ferestre, şi toţi colonii în cafenele, pe cale să-şi bea absintul, în timp ce discută proiecte de reformă şi de constituţie.

Iată ceea ce ar fi putut vedea Tartarin dacă şi-ar fi dat osteneala; dar, prins cu totul de pasiunea lui leonină, omul din Tarascon mergea drept înainte, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, cu ochii aţintiţi cu înverşunare asupra acelor monştri imaginari care nu apăreau niciodată.

Cum cortul se încăpăţâna să nu se deschidă, iar tabletele de carne uscată să nu fiarbă, caravana se vedea silită să poposească dimineaţa şi seara în mijlocul câte unui trib. Pretutindeni, graţie chipiului prinţului Grigore, vânătorii noştri erau primiţi cu braţele deschise. Trăgeau la aga, în palate ciudate, mari clădiri albe fără ferestre, unde găseşti, claie peste grămadă, narghilele şi comode de acaju, covoare de Smirna şi lămpi cu abajur, cufere din cedru, pline cu ţechini turceşti, şi pendule stil Ludovic Filip… Peste tot se dădea în onoarea lui Tartarin o sărbătoare strălucitoare, *diffas*, *fantasias*. În cinstea lui, trupe întregi de arabi făceau praful de puşcă să vorbească şi burnuzurile lor să strălucească în soare. Apoi, după ce praful de puşcă vorbea, aga cel cumsecade venea şi prezenta nota… Este ceea ce se cheamă ospitalitate arabă…

Şi, veşnic, nici urmă de lei. Nu mai mulţi ca pe Pont-Neuf! Cu toate acestea, tarasconezul nu-şi pierdea curajul. Afundându-se plin de îndrăzneală tot mai în sud, îşi petrecea zilele bătând hăţişurile, scotocind palmierii pitici cu vârful carabinei şi făcând „frrt! frrt!“ în faţa fiecărui tufiş. Apoi, în fiecare seară, înainte de culcare, o mică pândă de două sau trei ore… Osteneală zadarnică! Leul nu se arăta.

Într-o seară, totuşi, pe la şase, pe când caravana străbătea o pădure violet de arbori de fistic, în iarba căreia săreau, ici şi colo, toropite de căldură, prepeliţe mari, lui Tartarin din Tarascon i se păru că aude – dar atât de departe, atât de nedesluşit, atât de împrăştiat de briză – acel răget miraculos care îi răsunase de atâtea ori în urechi la Tarascon, în spatele barăcii Mitaine.

La început, eroul crezu că visează… Dar, după câteva clipe, tot îndepărtate, deşi mai limpezi, răgetele se porniră din nou şi, de această dată – în timp ce în toate colţurile zării se auzeau urlând câinii din satele arăbeşti –, scuturată de spaimă şi făcând să zăngăne conservele şi lăzile de arme, cocoaşa cămilei se înfioră.

Nicio îndoială. Leul era… Repede, la pândă. Nicio clipă de pierdut. Chiar în apropiere se afla mormântul unui *marabut*, al unui ascet musulman

sanctificat, cu o cupolă albă, cu papucii mari şi galbeni ai defunctului depuşi într-o nişă deasupra uşii şi un talmeş-balmeş de ex-voto-uri bizare, pulpane de burnuz, fire de aur, fire de păr roşu, care spânzurau de-a lungul zidurilor… Tartarin din Tarascon îşi adăposti aici cămila şi prinţul şi porni în căutarea unui loc de pândă. Prinţul Grigore voia să îl urmeze, dar Tartarin se împotrivi; ţinea să înfrunte leul de unul singur. Îi recomandă, totuşi, Alteţei Sale să nu se îndepărteze şi, ca măsură de precauţie, îi încredinţă portofelul lui, un portofel gros, plin cu hârtii preţioase şi cu bancnote, pe care se temea să nu pună laba leul. După ce îndeplini toate acestea, eroul îşi căută locul de pândă.

O sută de paşi în faţa mormântului, o pădurice de oleandri tremura în lumina apusului, pe marginea unui râu aproape secat. Acolo se aşeză în ambuscadă Tartarin, cu genunchii la sol, conform procedurii, carabina în mână şi cuţitul mare de vânătoare înfipt semeţ în faţa lui, în nisipul de pe mal.

Veni noaptea. Din trandafirie, natura se făcu violet, apoi albastru întunecat… Jos, în pietrişul din albia râului, lucea ca o oglinjoară o băltoacă cu apă limpede. Era adăpătoarea fiarelor. Pe coasta celuilalt mal abia se întrezărea cărarea albă pe care o croiseră labele lor mari printre arborii de fistic. Această coastă misterioasă îţi dădea fiori. Adăugaţi la aceasta şi forfota nelămurită a nopţilor africane, crengile atinse în treacăt, paşii înăbuşiţi ai animalelor care dau târcoale, lătratul subţire al şacalilor, iar acolo sus, în văzduh, la o sută, două sute de metri, stolurile mari de cocori care trec cu strigăte de copii înjunghiaţi; veţi recunoaşte că aveai de ce să fii impresionat.

Tartarin era. Era chiar foarte tare impresionat. Dinţii îi clănţăneau, bietul om. Iar pe mânerul cuţitului de vânătoare înfipt în nisip, ţeava puştii ghintuite suna ca o pereche de castaniete… Ce vreţi! Sunt seri în care nu eşti în formă; şi, apoi, care ar fi meritul dacă eroilor nu le-ar fi niciodată teamă…

Ei, bine! Lui Tartarin îi era frică, şi încă tot timpul. Cu toate acestea, se ţinu tare o oră, două ore, dar eroismul are şi el limitele lui… Aproape de el, în albia râului, tarasconezul auzi deodată un zgomot de paşi, pietricele care se rostogoleau. De data asta, spaima îl săltă de la pământ. Trase două focuri la nimereală în noapte şi se retrase cât ai clipi pe mormântul marabutului, lăsându-şi cuţitoiul înfipt în nisip ca o cruce comemorativă a celei mai straşnice spaime care a copleşit vreodată duhul unui îmblânzitor de hidre.

— Eu sunt, *prenţe*… Leul!… Linişte.

— *Prenţe*, *prenţe*, eşti acolo?

Prinţul nu era acolo. Pe zidul alb al mormântului musulman doar cămila îşi proiecta în lumina lunii umbra ciudată a cocoaşei sale. Prinţul Grigore tocmai o ştersese, luând cu el portofelul şi bancnotele. Trecuse o lună de când Alteţa Sa aştepta această ocazie…

35 Sau *bach-aga*; în Algeria şi în Tunisia, aceşti şefi au un rang intermediar între *aga* şi *calif* (n.tr.)
36 Fiul lui Isaac, fratele mai mare al lui Iacob, căruia i-a vândut dreptul de prim născut (n.tr.)
37 Arbust din familia fisticului (n.tr.)

CAPITOLUL VI

ÎN SFÂRŞIT!…

În ziua următoare, când eroul nostru se trezi după această aventuroasă şi tragică noapte şi când căpătă convingerea că prinţul şi bănetul dispăruseră într-adevăr, dispăruseră fără urmă, când se văzu singur lângă acest mic mormânt alb, trădat, furat, părăsit în plină Algerie sălbatică, doar cu o cămilă cu o singură cocoaşă şi cu ceva bani de buzunar ca mic mijloc de subzistenţă, atunci, pentru prima oară, tarasconezul se îndoi de muntenegrean, se îndoi de prietenie, se îndoi de glorie, se îndoi chiar de lei şi, precum Hristos la Ghetsimani, marele om se porni pe un plâns amarnic.

Or, în timp ce stătea acolo gânditor, în pragul mormântului musulman, cu capul în mâini, cu carabina între picioare şi cămila care îl privea, brusc hăţişul din faţă se dădu în lături şi Tartarin, înmărmurit, văzu apărând, la zece paşi dinaintea lui, un leu uriaş înaintând cu capul ridicat şi scoţând răgete straşnice, care făceau să tremure pereţii mormântului acoperiţi cu totul de zdrenţe, până şi papucii sfântului în nişa lor.

Doar tarasconezul nu tremură.

„În sfârşit!“ răcni, ţâşnind şi ridicând patul puştii spre umăr… Pac! Pac! pfft! pfft! Se făcuse… Leul primise două gloanţe explozive în cap… Timp de un minut, pe fondul cerului african pârjolit, fu un joc de artificii înspăimântător, de creier în bucăţi, de sânge fumegând şi de blană roşcată împrăştiată. Apoi, totul se lăsă la pământ şi Tartarin zări… doi negri vânjoşi care alergau spre el, cu măciucile fluturând. Cei doi negri din Milianah!

O, ce jale! Era leul îmblânzit, sărmanul orb din mănăstirea lui Mohammed-ben-Auda, pe care gloanţele tarasconezului tocmai îl culcaseră la pământ.

De data asta, pe Mahom! Tartarin scăpă ca prin minune. Nebuni de furie fanatică, cei doi negri cu cheta l-ar fi făcut negreşit bucăţi, dacă Dumnezeul creştinilor nu ar fi trimis în ajutorul lui un înger izbăvitor,

paznicul de câmp din Orléansville sosind cu sabia sub braţ pe o potecuţă.

Vederea chipiului municipal calmă subit furia negrilor. Netulburat şi maiestuos, omul cu insignă încheie procesul verbal al afacerii, dispuse să se încarce pe cămilă ce mai rămăsese din leu, ordonă atât reclamanţilor, cât şi delincventului să îl urmeze, şi se îndreptă spre Orléansville, unde totul se depuse la grefă.

Fu o lungă şi teribilă procedură!

După Algeria triburilor, pe care tocmai o străbătuse, Tartarin din Tarascon cunoscu o altă Algerie, nu mai puţin năstruşnică şi plină de haz, Algeria oraşelor, procesomană şi avocăţească. Cunoscu justiţia necurată care se face pe sub mână în fundul cafenelelor, viaţa boemă a oamenilor legii, dosarele care miros a absint, cravatele albe pătate mărunt cu cafea neagră; cunoscu portăreii, avocaţii de la birourile comerciale, agenţii de afaceri, toate aceste lăcuste ale hârtiei timbrate, înfometate şi slabe, care îl mănâncă pe colon până la carâmbul cizmelor şi îl lasă ca pe un ştiulete de porumb curăţat bob cu bob.

Înainte de toate era vorba să se afle dacă leul fusese ucis pe teritoriu civil sau pe teritoriu militar. În primul caz, afacerea privea tribunalul de comerţ; în al doilea, Tartarin ţinea de consiliul de război şi, la această denumire de consiliu de război, tarasconezul slab de înger se vedea deja pus sau la zid sau la păstrare.

Teribil este faptul că delimitarea celor două teritorii este destul de vagă în Algeria… În sfârşit, după o lună de alergătură, de intrigi, de stat în soare în curţile birourilor arabe, rămase stabilit că, dacă pe de o parte leul fusese doborât pe teritoriu militar, pe de altă parte Tartarin, atunci când trăsese, se afla pe teritoriu civil. Afacerea se judecă, deci, la civil şi eroul nostru fu achitat pentru două mii cinci sute de franci amendă, fără cheltuielile de judecată.

Cum să facă să plătească toate astea? Cei câţiva piaştri care scăpaseră de mâna lungă a prinţului se duseseră de mult pe acte legale şi pe absinturi judiciare.

Nefericitul vânător de lei se văzu silit să-şi vândă lada cu arme la bucată, carabină cu carabină. Vându pumnalele, pe cele obişnuite, cât şi pe cele malaeze, măciucile… Un băcan cumpără conservele. Un farmacist – ce mai rămăsese din plasturi. Chiar şi cizmele cele mari avură aceeaşi soartă, luând-o pe urmele cortului perfecţionat şi ajungând la un negustor de vechituri care le ridică la rangul de curiozităţi chinezeşti… Odată plătit totul, nu-i mai rămase lui Tartarin decât pielea leului şi cămila. Pielea o ambală cu grijă şi o îndreptă spre Tarascon, trimiţând-o pe adresa bravului comandant Bravida. (Vom vedea curând ce se va întâmpla cu aceste fabuloase rămăşiţe.) Cât

priveşte cămila, intenţiona să se folosească de ea pentru a se întoarce la Alger, nu călărind-o, ci vânzând-o pentru a plăti diligenţa; căci aceasta este încă un mijloc mai bun de a călători decât cu cămila. Din nefericire, animalul era greu de plasat şi nimeni nu-i oferi nicio lăscaie.

Tartarin, totuşi, voia să se întoarcă la Alger din tot sufletul. Ardea de dorinţa de a revedea cămăşuţa albastră a Baïei, de a-şi vedea din nou căsuţa, fântânile, şi de a se odihni sub treflele albe, aşteptând banii din Franţa. Aşa că eroul nostru nu pregetă; şi, rănit, dar nu şi răpus, îşi puse în gând să facă drumul pe jos, fără bani, zi cu zi.

În aceste grele împrejurări, cămila nu îl părăsi. Acest animal ciudat se legase de stăpânul ei printr-o tandreţe inexplicabilă şi, văzându-l ieşind din Orléansville, începu să meargă cu pioşenie în spatele lui, potrivindu-şi pasul după al lui şi neslăbindu-l din urmă.

În primul moment, Tartarin găsi acest lucru înduioşător; această credinţă, acest devotament mai presus de orice încercare îl unse la inimă, cu atât mai mult cu cât animalul era modest şi se hrănea cu nimic. Totuşi, după câteva zile, tarasconezul se plictisi să tot aibă pe urmele lui acest însoţitor melancolic, care îi aducea aminte de toate păţaniile nefericite prin care trecuse; apoi, adăugându-se şi supărarea, şi amarul, începu să-i poarte pică pentru aerul ei trist, pentru cocoaşă, pentru mersul ei de gâscă împiedicată. Pentru a spune totul, îi deveni antipatică şi nu se mai gândi decât cum să scape de ea; dar animalul o ţinea pe a lui… Îi strigă: „Pleacă!“, aruncând cu pietre în ea. Cămila se oprea şi îl privea cu un aer trist, dar după câteva clipe o pornea din nou la drum şi sfârşea întotdeauna prin a-l ajunge din urmă. Tartarin trebui să se resemneze.

Totuşi, atunci când, după opt zile lungi de mers, tarasconezul, prăfuit, istovit, ajuns la capătul puterilor, văzu strălucind în depărtare, înconjurate de verdeaţă, primele terase albe ale Algerului, atunci când se află la porţile oraşului, pe drumul zgomotos dinspre Mustafa, în mijlocul zuavilor, biskrisilor, mahonezilor, cu toţii mişunând în jurul lui şi privindu-l cum defilează cu cămila, îşi ieşi cu totul din răbdări: „Nu! nu!“, îşi spuse, „nu pot intra în Alger cu un astfel de animal!“ şi, profitând de o aglomerare de trăsuri, făcu un ocol pe câmp şi se aruncă într-o groapă!…

După o clipă, văzu deasupra capului, pe drum, cămila care alerga cu paşi mari, întinzându-şi gâtul cu un aer neliniştit.

Atunci, scăpat de o mare povară, eroul ieşi din ascunzătoare şi intră în oraş pe o cărare ocolită, care trecea chiar pe lângă gardul micuţei sale grădini.

CAPITOLUL VII

DIN LAC ÎN PUŢ

Ajuns în faţa casei sale maure, Tartarin se opri foarte mirat. Ziua era pe sfârşite, strada era pustie. Prin poarta joasă, ogivală, pe care negresa uitase să o închidă, se auzeau râsete, clinchete de pahare, dopurile sticlelor de şampanie pocnind şi, dominând tot acest vacarm vesel, o voce de femeie care cânta, veselă şi clară:

Îţi place ţie, Marco, frumoaso,
Să dansezi în saloanele în floare…

„Bată-mă Dumnezău!“ făcu tarasconezul, albindu-se la faţă, şi se năpusti în curte.

Bietul Tartarin! Ce spectacol îi era dat să vadă… Sub bolta micii galerii care străjuia grădina, printre sticle, cofeturi, perne risipite, pipe, tamburine, chitare, Baïa, în picioare, fără tunică albastră şi fără pieptar, doar într-o cămăşuţă din voal argintie şi în pantaloni largi de un roz delicat, cânta *Marco la Belle* cu o caschetă de ofiţer de marină pe-o ureche. La picioarele ei, pe o rogojină, ghiftuit cu dragoste şi cu prăjituri, Barbassou, infamul căpitan Barbassou, crăpa de râs ascultând-o.

Apariţia lui Tartarin, jigărit, slab ca o mâţă, prăfuit, cu ochii arzând în fundul capului, cu *chéchia* zbârcită, reteză brusc această plăcută orgie turco-marsilieză. Baïa scoase un ţipăt mic de iepuraş speriat şi o zbughi în casă. Barbassou, el nu se pierdu cu firea şi, râzând şi mai dihai, îl întâmpină:

— Ha! ha! ha! Domnule Tartarin, ce v-am spus eu? Vedeţi bine că ştie franţuzeşte.

Tartarin din Tarascon înaintă furios:

— Căpitane!

— *Digo-li qué vengué, moun bon!*[38] strigă maura, aplecându-se de la etajul de sus, cu un mic gest de canalie drăgălaşă.

Bietul om se lăsă să cadă zdrobit pe un taburet. Maura lui vorbea ca la Marsilia!

— Când vă spuneam să vă feriţi de algerieni! făcu sentenţios căpitanul Barbassou. La fel ca şi cu prinţul vostru muntenegrean.

Tartarin înălţă capul.

— Ştiţi unde se află prinţul?

— Oh! nu se află departe. Locuieşte pentru cinci ani în frumoasa închisoare de la Mustafa. Caraghiosul s-a lăsat prins cu mâna în sac… De altfel, nu este pentru prima oară când este pus la păstrare. Alteţa Sa a făcut deja trei ani de puşcărie pe undeva şi, ţineţi-vă bine, cred, chiar la Tarascon.

— La Tarascon! strigă Tartarin brusc iluminat… De aceea cunoştea doar o parte a oraşului…

— He! Fără îndoială… Tarasconul văzut din clădirea închisorii… Ah! sărmanul meu domn Tartarin, trebuie să deschizi bine ochii în această ţară a naibii; dacă nu, eşti expus unor întâmplări cât se poate de dezagreabile… Uite, povestea dumitale cu muezinul…

— Ce poveste? Ce muezin?

— E-te-te, la naiba, muezinul din faţă, care-i făcea curte Baïei… Akbar a povestit întreaga tărăşenie şi tot Algerul mai râde încă… Este atât de caraghios acest muezin, care, de la înălţimea turnului, în timp ce îşi cânta rugăciunile, făcea, sub nasul vostru, declaraţii micuţei şi îi dădea întâlnire invocând numele lui Allah…

— Dar, atunci, toţi sunt nişte pramatii în ţara asta? urlă nefericitul tarasconez.

Barbassou avu un gest de filosof.

— Dragul meu, ştiţi, în ţările noi… Asta este! Dacă m-aţi asculta, v-aţi întoarce cât se poate de iute la Tarascon.

— Să mă întorc… uşor de zis… Şi banii? Nu ştiţi, deci, cum m-au jumulit acolo, în deşert?

— Nu contează! spuse căpitanul râzând… *Le Zouave* pleacă mâine şi, dacă doriţi, vă repatriez… Vă convine, colega?… Atunci, foarte bine. Vă mai rămâne un singur lucru de făcut. Au mai rămas câteva sticle de şampanie, o jumătate de plăcintă… aşezaţi-vă acolo, şi fără pică!…

După clipa de şovăială impusă de simţul demnităţii, tarasconezul se resemnă plin de bărbăţie. Se aşeză, ciocniră; Baïa, coborâtă la sunetul paharelor, cântă sfârşitul de la *Marco la Belle* şi petrecerea se prelungi mult dincolo de miezul nopţii.

Pe la trei dimineaţa, cu capul uşor şi picioarele grele, bunul Tartarin se întorcea după ce îl condusese pe prietenul lui, căpitanul, când, trecând prin faţa moscheii, amintindu-şi de muezin şi de farsele acestuia, începu să râdă şi pe loc un gând năstruşnic de răzbunare îi trăsni prin minte. Poarta era deschisă. Intră, o luă pe lungile coridoare aşternute cu rogojini, urcă încă puţin şi sfârşi prin a ajunge într-un mic oratoriu turcesc, unde un felinar din fier forjat se legăna în tavan, ţesând umbre bizare pe pereţi.

Muezinul era acolo, trântit pe un divan, cu un turban mare, cu blana lui albă, cu pipa de Mostaganem şi în faţa unui pahar zdravăn de absint, pe care îl bea cu religiozitate aşteptând ceasul în care urma să-i cheme pe credincioşi la rugăciune… La vederea lui Tartarin, lăsă să i se desfacă veşmântul de spaimă.

— Nicio vorbă, părinţele, făcu Tartarin, care avea gândurile lui… Repede, turbanul, blana!…

Tremurând ca varga, muezinul îi dădu turbanul, blana, tot ce voia. Tartarin se împopoţonă cu ele şi trecu plin de gravitate în balconul minaretului.

Marea strălucea în depărtare. Acoperişurile albe scânteiau la lumina lunii. Se auzeau, în briza mării, câteva chitare târzii… Muezinul din Tarascon se reculese un moment, apoi, înălţând braţele, începu să psalmodieze cu glas foarte ascuţit:

„La Allah il Allah… Mahomed este un bătrân farsor… Orientul, Coranul, bachaga, leii, maurele, toate astea nu fac o para chioară!… Nu mai există teuri. Există doar găinari… Trăiască Tarasconul!…“

Şi în timp ce, într-un jargon bizar, amestec de arabă şi provensală, ilustrul Tartarin arunca în cele patru colţuri ale zării, peste mare, peste oraş, peste câmpie, peste munţi, veselul lui blestem tarasconez, vocea limpede şi clară a altor muezini îi răspundea, îndepărtându-se din minaret în minaret, şi ultimii credincioşi din oraşul de sus se loveau plini de devotament în piept.

38 *Spune-i să plece, scumpul meu*; în provensală în original (n.tr.)

CAPITOLUL VIII

TARASCON! TARASCON!

Miezul zilei. *Le Zouave* se înfierbântă, scoate aburi pe nări gata de plecare. Acolo sus, pe balconul cafenelei Valentin, domnii ofiţeri îşi potrivesc luneta şi vin, cu colonelul în frunte, înşiraţi după grad, să privească fericitul vaporaş care pleacă în Franţa. Este marea distracţie a statului major… Jos, rada scânteiază. Culasa bătrânelor tunuri turceşti îngropate de-a lungul cheiului arde în soare. Pasagerii apar. Biskri şi mahonezi îndeasă bagajele în bărci.

Tartarin din Tarascon – doar el – nu are bagaje. Iată-l coborând de pe Strada Marinei, prin piaţa mică, plină de banane şi pepeni verzi, însoţit de prietenul său Barbassou. Nefericitul tarasconez şi-a lăsat pe ţărmul maurilor lada cu arme şi iluziile, şi acum este pe punctul să plutească spre Tarascon cu mâinile în buzunare… De-abia apucă să sară în şalupa căpitanului, că o sălbăticiune cu respiraţia tăiată se rostogoleşte valvârtej din partea de sus a pieţei şi se năpusteşte spre el în goana mare. Este cămila, cămila credincioasă care, de douăzeci şi patru de ore, îşi caută stăpânul prin tot Algerul. Tartarin, văzând-o, se schimbă la faţă şi se preface că nu o cunoaşte; dar cămila se înverşunează. Zvâcneşte de-a lungul cheiului. Îşi cheamă prietenul, îl priveşte cu tandreţe: „Ia-mă cu tine“, par să spună ochii ei trişti, „ia-mă cu tine în barcă, departe, cât mai departe de această Arabie din carton vopsit, de acest Orient ridicol, plin de locomotive şi de diligenţe în care – dromader declasat – nu ştiu ce soartă voi avea. Tu eşti ultimul turc, eu sunt ultima cămilă… Să nu ne mai despărţim, o Tartarin al meu…“

— Cămila aceasta este a dumitale? întrebă căpitanul.

— Nici vorbă! răspunse Tartarin, care se cutremură la gândul de a intra în Tarascon cu această escortă ridicolă; şi, lepădându-se fără ruşine de martorul nenorocirilor lui, trase un picior solului algerian, făcând astfel vânt bărcii pe apă… Cămila adulmecă apa, întinse gâtul, se întinse toată de-i

pârâiră oasele şi, avântându-se nebuneşte pe urmele bărcii, înoată cot la cot cu ea spre *Le Zouave*, cu spatele bombat, care plutea ca o ploscă, şi cu gâtul lung ce se înălţa din apă ca pintenul unei trireme[39].

Barcă şi cămilă ajunseră în ordine în coasta pachebotului.

— La urma urmei, mi-e milă de dromaderul ăsta, spuse căpitanul Barbassou, mişcat până la lacrimi, am să-l iau la bord… Odată ajunşi la Marsilia, îl voi dărui în semn de respect grădinii zoologice.

Cu o mulţime de scripeţi şi de frânghii, cămila, îngreunată de apa mării, fu cocoţată pe punte şi *Le Zouave* porni la drum.

Cele două zile cât dură traversarea, Tartarin le petrecu singur-singurel în cabina lui, nu pentru că marea ar fi fost rea, nici pentru că *chéchia* ar fi avut prea mult de suferit, dar dracul de cămilă, de îndată ce stăpânul ei apărea pe punte, îl copleşea cu atenţii ridicole. Nu aţi văzut niciodată o cămilă compromiţând aşa pe cineva!…

Din oră în oră, prin hubloul cabinei, pe unde scotea nasul uneori, Tartarin vedea albastrul cerului algerian pălind; apoi, în sfârşit, într-o dimineaţă, în ceaţa argintie, auzi cu bucurie toate clopotele din Marsilia cântând… Sosiseră… *Le Zouave* aruncă ancora.

Omul nostru, care nu avea bagaje, coborî fără să sufle o vorbă, străbătu Marsilia în grabă, temându-se tot timpul să nu fie urmărit de cămilă, şi respiră uşurat doar atunci când se văzu instalat în vagonul de clasa a treia, topindu-se în goana trenului spre Tarascon. Siguranţă înşelătoare! Doar la două leghe de Marsilia, toate capetele la fereastră. Strigăte, mirare. Tartarin, la rândul lui, se uită şi… ce vede?… Cămila, domnule, inevitabila cămilă, care gonea pe şine, în plină câmpie, în spatele trenului, neslăbindu-l deloc. Tartarin, înlemnit, se făcu mic într-un colţ, închizând ochii.

După această expediţie dezastruoasă, plănuise să se întoarcă acasă incognito. Dar prezenţa acestui patruped, care se ţinea ca scaiul de el, făcea acest lucru imposibil. Ce intrare avea să-şi facă!

Dumnezeule! Bani ioc, lei ioc, nimic… O cămilă!…

„Tarascon!… Tarascon!…“

Trebuia să coboare.

Ce stupoare! De-abia apăru *chéchia* eroului în deschizătura uşii, că un strigăt puternic: „Trăiască Tartarin“ făcu bolta de sticlă a gării să se cutremure. „Trăiască Tartarin! Trăiască vânătorul de lei!“ Şi fanfare, coruri de fanfare izbucniră… Tartarin simţi că îşi dă duhul; credea că este o mistificare. Dar nu! Tot Tarasconul era acolo, cu şepcile în aer, aclamându-l. Iată-l pe acest brav comandant Bravida, pe armurierul Costecalde, pe preşedinte, pe

farmacist şi tot nobilul corp de vânători de şepci care se înghesuie în jurul căpeteniei lor şi o poartă în triumf pe trepte…

Ciudate efecte ale mirajului! Pielea leului orb, trimisă lui Bravida, era pricina acestei tevaturi. Datorită acestei modeste piei, expuse la club, toate capetele se înfierbântaseră – întâi în Tarascon, apoi în tot sudul. *Le Sémaphore* vorbise despre ea. Născociseră o adevărată dramă. Nu un leu doborâse Tartarin, ci zece, douăzeci, făcând o adevărată marmeladă de lei! Aşa că, debarcând la Marsilia, Tartarin era deja ilustru fără să ştie, şi o telegramă entuziastă i-o luase înainte, ajungând cu două ore mai devreme în urbea lui de baştină.

Dar ceea ce puse capac bucuriei mulţimii fu acel animal fantastic, acoperit de praf şi de sudoare, care apăru în spatele eroului, coborând parcă într-un picior treptele din faţa gării. Tarasconezii *crezură* pentru moment că a revenit Tarasca.

Dar Tartarin îşi linişti compatrioţii.

— Este cămila mea, spuse el.

Şi, deja sub influenţa soarelui tarasconez, acest soare straşnic, care te face să minţi cu nevinovăţie, adăugă, mângâind cocoaşa dromaderului:

— Este un animal nobil!… Sub ochii lui am doborât toţi leii.

După care apucă familiar braţul comandantului, care se înroşi de bucurie; şi, urmat de cămilă, înconjurat de vânătorii de şepci, aclamat de mulţime, o porni împăcat spre casa cu baobab şi, mergând aşa, începu povestea vestitelor lui vânători:

„Închipuiţi-vă“, spunea, „că într-o seară, în inima Saharei…“

39 Galeră cu trei rânduri de rame (n.tr.)